

શ્રીઆત્મસિદ્ધિશાસ્ત્ર

શ્રીઆત્મસિદ્ધિશાસ્ત્ર વિગેષ વિચારવા યોગ્ય છે
શ્રીમદ્ ગજચંદ્ર

શ્રી રાજચંદ્ર મવત્સરી
વિ સ ૧૮૯૩

સંપાદક,
લાયાણી હરિલાલ હવરાજભાઈ
કાપડિયા-ભાવનગર બંદર

શ્રીમદે લખેલ પત્ર
નરિયાદ આસો વદ ૧૦ રાત્રિ ૧૫૫૨

આત્માર્થી મુનિ, વિદ્યાભ્યામી
શ્રી વલ્લુભ, શ્રી દેવકરજી પ્રત્યે,

શ્રીરૂપ ભગીધ

૧ જોશવમા અવશાદવાને અમે આત્મસિદ્ધિશાસ્ત્ર આ ત્રેડે
જોશવ ૦ ત દાલ શ્રીકાશુભને અવનદવા મુખ ૦
૨ આત્મસિદ્ધિશાસ્ત્ર શ્રીદેવકરજીએ આગળપર અવ
મદું વપારે દિગતી ન ૦ દલ શ્રીકાશુભને માન અવશાદવા
લખુ ૦ તે પત્ર ને શ્રીદેવકરજીની વિશેષ આશીર્વાદ દાલ
રહેતો પ્રવશ સ પુરુષ એવો મારા પ્રત્યે કેઈએ પામીપમાર ક્ષે
નથી કિયો અજડનિશ્ચ આત્માર્થી લાગી અને ના દેવના અવિશ્વ
જનમા પત્ર ને અજડ નિશ્ચ ઠાકુ તે મે આત્મ સ ત્યાગ
અને મારા કપારીના કપમાને આગળવાનો દેવ ક્યાં કિમ
અગીય અને આત્માને સારકપને નિત્ય અજગિત રહેવામા
અવજુ મ કિયો મિત્રવાદિત જોશવ ભણી બી ન પ્રા રની સવ
કપના ૦ ૧૦ નિશ્ચ વર્તીને શ્રીકાશુભ મુનિના સદચારી
પત્રમા કિ મે અવનદવા દલ પત્ર નવન નથી પછી
૩ જોશવ મપાવન વપ મુખ ૦ મકેશ્વરમરુદ્ધ
જનકિયામા બો વિરસ શ્રીમદ્ બદર કાચ નવા દવા ત્યાગો
અવજુ પ કા અવા ત્યાગે સજ પરી મદ્ દતી ફનસ ન વ પી શ્રેમા
કપલ જોશવ અને શ્રીજ ભાગ્યે લાગ્યદ અ જાગવાગા ફનસ
પરી કિયા ૦ ૧૦ મ વાગી તે જ પી ૧૩૨ વ વ અ પરી વર્તેલી
ત્યા કુપી જી નવાદ ફનસ પરી કમ ૧૦ અ વાગ્યા તે
શ્રીજાત્મમિત્રતાશ્ત્ર ફરોડમા પડી રી નકલો અવાગ્ય
આદ્ય કોલ ૦ અને તે કીપદની રિ વને ગોચર મેલ

શ્રીનરિયાદ આસોવદ ૧ ગુરુ ૧૯૫૨

૪૩

શ્રીઆત્મમિહિશાસ્ત્ર

શ્રીસદ્ગુરુવરણાય નમઃ

જે સ્વરૂપ સમજ્યા વિના પામ્યો હુ ખ અનત,
સમજાવ્યું તે પદ નમું, શ્રી સદ્ગુરુ ભગવત ૧
વર્તમાન આ કાળમા મોક્ષ માર્ગ બહુ લોપ,
વિચારવા આત્માયિને, બાજ્યો અત્ર અમોઘ ૨
કોઈ ક્રિયા-જડ થઈ રહ્યા શુષ્ક જ્ઞાનમા કોઈ,
માને મારગ મોક્ષનો, કરુણા ઉપજે જોઈ ૩
બાલક્રિયામા રાચતા, અતર્કેદ ન કોઈ,
જ્ઞાનમાર્ગ નિષેધતા તેહ ક્રિયાજડ આદિ ૪

૧ જે આત્મસ્વરૂપ સમજ્યાવિના બુનકારે હુ અનત
હુ ખ પામ્યો, તે પદ જલ્દે સમજાવ્યું એટલે ભવિષ્યકાળે
હિંપન થવાયોગ એવા અનત હુ ખ પામત તે મૂળ જેલે
હેવું એમ શ્રીસદ્ગુરુ ભગવાનને નમસ્કાર કરે હુ

૨ આ વર્તમાન કાળમા મોક્ષમાર્ગ મળો લોપ થઈ ગયો
હે જે મોક્ષમાર્ગ આત્માયિને વિચારવા માટે (ગુરુશિષ્યના
સવાદરૂપે) અત્રે પ્રગટ કરીએ છીએ

૩ કોઈ ક્રિયાને જ વગમી રહ્યાં છે, અને કોઈ શુષ્ક જ્ઞાનને જ
વગમી રહ્યાં છે, એમ મોક્ષમાર્ગ માને છે જે જોઈને દસ આવે છે

૪ બાલક્રિયામા જ માત્ર રાચી રહ્યાં છે અતર્ક કંઈ બેઠાવું
નથી, અને જ્ઞાન માર્ગને નિષેધ કરે છે, તે અહીં ક્રિયાજડ કર્યાં છે

અથ મોક્ષ કે કલ્પના, ભાષે વાળી માહિ, ૫
 વર્તે મોહાવેશમા, શુષ્કતાની તે આહિ ૬
 વેરાગ્યાદિ સદ્ગુણ તે, જે સહ આતમજ્ઞાન ૭
 તેમજ આતમજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ તથા નિદાન ૮
 ત્યાગ વિરાગ ન ચિત્તમા યાય ન તેને જ્ઞાન ૯
 અટકે ત્યાગ વિરાગમા તે ભૂય નિજ જ્ઞાન ૧૦
 જ્યાં જ્યાં જે જે યોગ્ય છે તહા સમજવું તેહા ૧૧
 ત્યા ત્યા તે તે આચરે આત્માર્થો જન જોઈ ૧૨

૫ અથ મોક્ષ માત્ર કલ્પના જ એવા નિશ્ચયકર
 માત્ર વાણીમા જોલે છે અને તથાસ્પ દશા અર્થ નથી
 મોહના પ્રભાવમા વર્તે છે એ બીજી શુષ્કતાની કલ્પા છે
 ૬ વેરાગ્યત્યાગાદિ જે સાથે આતમજ્ઞાન હોય તે સદ્ગુ
 ૭ અર્થાત મોક્ષની પ્રાપ્તિના દેવ છે અને જ્યાં આતમજ્ઞાન
 ન હોય ત્યાં પણ જે તે આતમજ્ઞાનને અથે કરવામા આવતા
 હોય તે તે આતમજ્ઞાનની પ્રાપ્તિના દેવ છે
 ૮ જેના ચિત્તમા ત્યાગ અને વેરાગ્યાદિ સાધનો ઉત્પન્ન
 થા ન હોય તેને જ્ઞાન ન થાય અને જે ત્યાગ વિરાગમા જ
 રહી, આતમજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ ન રાખ તે પોતાનું
 જૂને અર્થાત જ્ઞાનપૂત્ર કે ત્યાગવેરાગ્યાદિ હોવાથી તે
 સત્કારાદિથી પરાભવ પામે અને આત્માર્થ ચૂકી જાય
 ૧૦ જ્યાં જે જે યોગ્ય છે ત્યાં ત્યાં તે તે સમજે,
 તે તે આચરે એ આત્માર્થો પુરુષનાં લક્ષણો છે

સેવે સદ્ગુરુ ચરણને, ત્યાગી દઇ નિજ પક્ષ;
 પામે તે પરમાયને, નિજપદનો લે લક્ષ ૯
 આત્મજ્ઞાન સમ શિંતા, વિચરે ઉચ્ચ પ્રયોગ
 અપૂર્વવાળી પરમ શ્રુત, સદ્ગુરુ લક્ષણયોગ ૧૦
 પ્રત્યક્ષસદ્ગુરુ સમ નહીં, પરોક્ષજિન ઉપકાર,
 એવો લક્ષ યથા વિના, હો ન આત્મવિચાર ૧૧
 સદ્ગુરુના ઉપદેશ વણ સમઘાય ન જિનરૂપ,
 સમજનાવણ ઉપકાર શો? સમજ્યે જિનસ્વરૂપ ૧૨

૯ પોતાના પદને છોડી દઈ, જે સદ્ગુરુના ચરણને સેવે તે પરમાયને પામે, અને આત્મસ્વરૂપનો લક્ષ તેને થાય.

૧૦ આત્મજ્ઞાનને વિષે જેમની સ્થિતિ છે, એને પરમાત્મની જ્ઞાતી જે રહિત થવા છે તથા શત્રુ, મિત્ર, દા, શોક, નમસ્કાર, તિરસ્કારાદિ બાંધપાત્રે જેને સમતા વર્તે છે માત્ર પૂર્વે ઉત્પન્ન થયેલાં એવા કર્મોના ઉપન લીરે જેમની તિરસ્કારાદિ ક્રિયા છે, અજ્ઞાની કરતા જેની વાણી પ્રત્યક્ષ જૂની પડે છે, અને બહુ શનના તાત્પર્યને જાણે છે તે સદ્ગુરુના ઉત્તમ લક્ષણો છે.

૧૧ જ્ઞાતિથી જીવને પૂર્વકારે ઘર્ષ ગયેલા એવા જનની વાતપર જ ના રચા કરે અને તેનો ઉપકાર કલા કરે અને જેથી પ્રત્યક્ષ આત્મત્રાતિનું સમાધાન થાય એવા સદ્ગુરુનો સમાગમ પ્રાપ્ત થયો હોય તેમા પરોક્ષજિનોના વચન કરતા મોટે ઉપકાર થયો છે તેમ જે ન જાણે તેને આત્મવિચાર ઉત્પન્ન ન થાય.

૧૨ સદ્ગુરુના ઉપદેશવિના જિનનું સ્વરૂપ સમજાવ

આત્માદિ અસ્તિત્વના, જેહં નિરૂપક શાસ્ત્ર,
પ્રત્યક્ષ સદૃશુરો યોગ નહિ ત્યા આધાર સુપાત્ર
અથવા સદૃશુરોએ કહ્યા જે અવગાહન કાજ
તે તે નિત્ય વિચારવા, કરી મતાતર ત્યાજ
શકે હવ સ્વછદ તે, પામે અવશ્ય મોક્ષ,
પામ્યા એમ અનત છે બાપુનું જિન નિર્દોષ ૧૫

નહો, અને સ્વરૂપ સમજવાવિના ઉપકાર શો થાય ?
સદૃશુરોઉપદેશે જિનનું સ્વરૂપ સમજે તો સમજનારને
આત્મા પરિણામે જિનની દસાને પામે

૧૩ જે જિનાગમાદિ આત્માના હોવાપણાનાં તથા પરલો
કાદિનાં હોવાપણાનો ઉપદેશ કરવાવાળા શાસ્ત્રો છે તે પણ જ્યાં
પ્રત્યક્ષ સદૃશુરનો એમ ન હોય ત્યાં સુપાત્ર હવને આધારરૂપ
છે પણ સદૃશુર સમાન તે બાતિના છેલ્લે કહી ન શકાય

૧૪ અથવા જે સદૃશુરોએ તે શાસ્ત્રો વિચારવાની આજ્ઞા
દીધી હોય, તો તે શાસ્ત્રો મતાતર એટલે કુળધર્મને સાર્થક
કરવાનો હેતુ આદિ બાતિ છોડીને માત્ર આત્માર્થે
નિત્ય વિચારવાં

૧૫ હવ અનાદિ કાળથી પોતાના ડહાપણે અને પોતાની
હમ્મજાએ આશ્વે છે એવું નામ 'સ્વ-છદ' છે જે તે સ્વછદને
શકે તો જરૂર તે મોક્ષને પામે અને એ રીતે ભૂતકાળે અનત
હવ મોક્ષ પામ્યા છે એમ રાગ, દેવ અને અજ્ઞાન એમાનો એકે
હોય જેને વિષે નથી એવાં હોતરદિત વીતરામે મ્હુ ૯

પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુ યોગથી, સ્વછંદ તે રોકાય,
અન્ય ઉપાય કર્યા થકી, પ્રાયે ખમણે થાય. ૧૬

સ્વછંદ, મતઆમદ તણ, વર્તે સદ્ગુરુત્ત્વ
સમક્ષિત તેને લાગિયુ, કારણ ગણી પ્રત્યક્ષ ૧૭

માનાદિકે શત્રુ મહા નિજછંદે ન મરાય,
જ્ઞતા સદ્ગુરુશરણમા, અપ્રે પ્રયાસે જાય. ૧૮

જે સદ્ગુરુઉપદેશથી, પામ્યો કેવળજ્ઞાન,
શુદ્ધ રહ્યા છત્રચ પણ, વિનય કરે ભગવાન ૧૯

૧૬ પ્રત્યક્ષસદ્ગુરુના યોગથી તે સ્વચ્છંદ રોકાય છે, બાકી પોતાની ઇચ્છાએ બીજા ધણા ઉપાય કર્યા છતાં ધણુ કરીને તે ખમણે થાય છે,

૧૭ સ્વચ્છંદ તથા પોતાના મતના આમદને તણને જે સદ્ગુરુના લક્ષે આવે તેને પ્રત્યક્ષ કારણ ગણીને વીનરાગે 'સમક્ષિત' કવું છે

૧૮ માન, અને પુનઃસંસ્કારાદિનો લોભ એ આદિ મદા શત્રુ છે, તે પોતાના જાપણે આલના નાશ પામે નહીં અને સદ્ગુરુના શરણમા જતાં સદજ પ્રયત્નમા જાય

૧૯ જે સદ્ગુરુના ઉપદેશથી કોઈ કેવળજ્ઞાનને પામ્યા તે સદ્ગુરુ દણુ જગત્સ્ય રહ્યા હોય તો પણ જે કેવળજ્ઞાનને પામ્યા છે એવા તે કેવળી ભગવાન જગત્સ્ય એવા પોતાના સદ્ગુરુની વૈષાવન્ય કરે

એવો માગ વિનયતલો, ૧ ભાખ્યો ધ્રી વીતરાગ,
 મૂળ હેતુ એ માગનો, મમજે ઠોઈ સુભાગ્ય
 અસદ્યુરુ એ વિનયનો, લાભ લહે ને કાઈ, ૨૧
 મહામોહિનીય કર્મધી, જૂઠે ભવજળ માહિ ૨૨
 હોય મુમુક્ષુ જીવ તે, સમજે એક વિચાર
 હોય મતાર્થી જીવ તે અવજો લે નિર્ધાર ૨૨
 હોય મતાર્થી તેહને યાય ન આતમવક્ષ,
 તેહ મતાર્થી લક્ષણો, અહી કલ્યા નિર્પક્ષ ૨૩

૨૦ એવો વિનયનો માર્ગ ધ્રી જિને ઉપદેશો છે, એ
 માગનો મૂળ હેતુ એટલે તેથી આત્માને શો ઉપકાર થાય છે
 તે કોઈક સુભાગ્ય એટલે સુતમયોધી અથવા આરાધક જીવ
 હોય તે સમજે

૨૧ આ વિનયમાર્ગ કલો તેનો લાભ એને તે સિદ્ધાદિ
 પાસે કરાવવાની છજ કરીને ને કોઈ પણ અસદ્યુરુ પોતાને
 વિષે સદ્યુરુ રચાયે તો તે મહામોહિનીય કર્મ ઉપાગન
 કરી ભવસમુદમાં જૂડે

૨૨ ને મોહાર્થી જીવ હોય તે આ વિનયમાર્ગોનો
 વિચાર સમજે, અને ને મતાર્થી હોય તે તો અવજો
 નિર્ધાર સે એટલે કા પોતે તેવો વિનય સિદ્ધિ પાસે કરાવે
 અથવા અમદ્યુરુને નિરો પોતે સદ્યુરુની બાતિ રાખી આ
 વિનયમાર્ગનો ઉપયોગ કરે

૨૩ ને મતાર્થી જીવ હોય તેને આત્મતાનનો લક્ષ થાય
 નહી એવા મતાર્થી જીવો અહી નિર્પક્ષપાતે લક્ષનો કલ્યા છે

મતાથી લક્ષણ

બાહ્યત્રાગ પશુ જ્ઞાન નહીં તે માને ડુરુ સત્ય,
અથવા નિજકુળધર્મના, તે શુભા જ મમત્વ ૨૪
જે જિનદેહપ્રમાણ ને સમવસરણાદિ સિદ્ધિ
વર્ણન સમજે જિનનુ રોડી રહે નિજબુદ્ધિ ૨૫
પ્રત્યક્ષસદ્ગુરુ યોગમા, વત્તે દષ્ટિ વિમુખ
અસદ્ગુરુને દડ કરે, નિજમાનાયે મુખ ૨૬

૨૪ જેને માત્ર બાહ્યથી ત્રાગ દેખાતું છે પણ આત્મ-
જ્ઞાન નથી અને ઉપવક્ષ્યથી અતરંગ ત્યાગ નથી તેવા
શુરુને સાચા શુરુ માને અથવા તો પોતાના કુળધર્મના મમે
તેવા શુરુ દોષ તોપણ તેમાંજ મમત્વ રાખે

૨૫ જે જિનના દેહાન્તિ વર્ણન છે તો જિનનુ વશુન
સમજે છે અને માત્ર પોતાના કુળધર્મના દેવ છે માટે મારા
પણના કનિત રાજે સમવસરણાદિ મદાત્મ્ય કથા કરે છે
અને તેમા પોતાની બુદ્ધિને રોડી રહે છે એમજે પરમાર્થ
દેતુસ્વરૂપ એવું જિનનુ જે અતરંગસ્વરૂપ બ્રહ્મવાચોગ્ય છે
તે બાણતા નથી તથા તે બ્રહ્મવાનુ પ્રત્યક્ષ કરના નથી અને માત્ર
સમવસરણાદિમા જ જિનનુ સ્વરૂપ કહીને મનાર્થમાં રહે છે

૨૬ પ્રત્યક્ષસદ્ગુરુઓ ક્યારેક યોગ મને તો દુરામદાદિ-
છેલક તેની ગણી સાલણીને તેનાથી અવગ્ની રીતે જાન, અર્થાત્
તે હિતકારી ગણીને મદણ કરે નહીં અને પોતે ખરેખરો
જ મુમુક્ષુ છે એવું માન મુખ્યપણે મેળવવાને અથે અસદ્ગુરુ-
સમીપે જઈને પોતે તેના પ્રત્યે પોતનું નિતે ૬ પણ બચાવે

દેવાદિ ગતિ ભગવા, જે સમજે શુભગાન, ૨૭
 માને નિજમત વેપનો, આશ્રય મુહિતાનદાન
 સર્વ સ્વરૂપ ન વૃત્તિનું શર્ધુ મત અભિમાન, ૨૮
 શ્રદ્ધે નહીં પરમાર્થને, લેવા લૌકિક માન
 અથવા નિશ્ચયનય શ્રદ્ધે માત્ર શબ્દનો માય ૨૯
 લોપે સદ્વ્યવહારને માધનરહિત થાય
 જ્ઞાનદશા પામે નહીં, સાધન દશા ન હાર્ધી
 પામે તનો સગ જે તે મુટે ભવમાદિ ૩૦

૨૭ દેવ નારકાદિ જનિના ભાગ્યા આદિનાં સ્વરૂપ કોઈક
 વિશેષ પરમાર્થદેવતા કલ્યા છે તે દેવને જાણો નથી અને
 તે ભગજીને શુભગાન જે સમજે છે તથા પોતાના મતનો,
 વેપનો આશ્રય રાખવામાં જ મુક્તિનો દેવ માને છે

૨૮ જ્ઞાનનું સ્વરૂપ શુ ૧ તે પશુ જે જાણુનો નથી અને
 'હુ મતધારી છું' એવું અભિમાન ધારણ કરુ છે કરચિત્ત
 પરમાર્થના ઉપદેશનો યોગ અને તોપણ લોકોમાં પોતાનું માન
 અને પુનસ્તકારાણી જતાં રહેશે અથવા તે માનાદિ પછી
 પાત નહીં થાય એમ જાણીને તે પરમાર્થને પ્રદણ કરે નહીં

૨૯ અથવા સમયસાર કે વ્યોતવાસિષ્ઠ જેવા પ્રયો
 વાચી તે માત્ર નિશ્ચય નયને પ્રદણ કરે કેવી રીતે પ્રદણકરે
 માત્ર કહેવારૂપે અતરજમાં તથા રૂપ ગુણની કથા સ્પર્શના નહીં,
 અને સદ્ગુરુ સત્ગુરુ તથા વૈરાગ્ય ત્રિવેદાદિ સાચા વ્યવ-
 હારને લોપે તેમ જ પોતાને યાની માની લઈને સાધનરહિત વર્તે
 ૩૦ તે જ્ઞાનદશા પામે નહીં તેમ વૈરાગ્યાદિ સાધનરહિત

એ પણ જીવ મતાર્યમા, નિજમાનાદિ કાજ,
 પામે નહીં પરમાયને અનુઅધિકારીમા જ ૩૧-
 નહીં કષાયકેપચાતતા, નાહું અતરૂ વૈરાગ્ય
 સરણપણ ન મધ્દચ્ચતા, એ મતાર્યો દુર્ભાગ્ય ૩૨
 લક્ષણ કહ્યા મતાર્યોના, મતાર્ય જાવા કાજ,
 હવે કહું આત્માર્યોના, આત્મ-અર્થ સુખસાજ ૩૩

પણ તેને નથી, જેથી તેવા જીવનો સમ જોત ને જીવને
 યાય તે પણ ભવમાગરમા રૂમે

૩૧ એ જીવ પણ મતાર્યમા જ પતે છે, કેમકે ઉપર
 કહ્યા જીવ તેને જેમ કુળધર્માદિથી મતાર્યતા છે તેમ આને
 જ્ઞાની ગણાવવાના માનની હ જાણી પોતાના શુદ્ધમતને
 આગ્રહ છે માટે તે પણ પરમાયને પામે નહીં, અને અનુ
 અધિકારી એ/સે જેને વિરે જ્ઞાન પરિણામ પામવા યોગ્ય
 નથી એવા જીવોમા તે પણ ગણાય

૩૨ જેને ક્રોધ-માત-માયા-સોજરૂપ કસાય પાતળા પગા
 નથી તેમ જેને અત્-વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થયો નથી આત્માર્માં
 શુદ્ધ અદ્યક્ષકરવારૂપ સરણપણ જેને રહ્યું નથી, તેમ
 સત્યાસત્યવૃલ્લના કરવાને જેને અપક્ષપાતઃકૃતિ નથી તે મતાર્યો
 જીવ દુર્ભાગ્ય એટલે જ-મ, જત, મરણને હેઠવાવાળા મોક્ષ
 માર્ગને પામવા યોગ્ય એવું તેનું જ્ઞાન ન સમજવું

૩૩ જેમ મતાર્યો જીવનાં લક્ષણ કહ્યા, તે કહેવાનો હેતુ
 એ છે કે કેઈ પણ જીવનો, તે જાણીને મતાર્ય જાવ હવે
 આત્માર્માં જીવના લક્ષણ કહીએ છીએ - તે લક્ષણ કેવાં છે ?
 તે કે-આત્માને અ-આગાધ સુખની સામગ્રિના હેતુ છે

આ માર્ગસિમ્બલ —

આત્મનાત તથા મુનિવત્સુ તે માયા ગુરુ દોષ,
ભાગી કુટુમ્બાકરપના, આત્મ મર્તે નદારી જોય ૩૪
પ્રવચનમુદ્ધવાપિનો મરુ પરમ ઉપકાર,
વરુ પોતે એકત્વદા નત કા સાધાર ૩૫
એક દોષ નરુ કાગમા, પરમારથને પગ
મરે તં પરમારથને, તે વ્યવહાર સમત. ૩૬

૧૮ આત્મનાત ન રે વત્સા મુનિવત્સુ દોષ અર્થે
આત્મનાત ન રે વત્સા મુનિવત્સુ નરુ મનારુ ૩૭ જે રામનિ
જાતાર તે અર્થિ જાગર — આત્મ મનારિ એકત્વ આત્મ
જાતાર તે ૩૮ મુનિવત્સુ જાગરુ અર્થ આત્મનાતમુવત્સા ૩૯ જે,
આત્મ ને આત્મ નાતાર દોષ નરુ મનારુ મુદ્ધવા આત્મ મનારુ
૪૦ આત્મ મનારુ નાતાર દોષ નરુ મનારુ જેનાતાર કુટુમ્બ
મુદ્ધવા આત્મનાત તે આત્મનાત ૪૧ જેનાતાર આત્મનાત
૪૨ આત્મનાત આત્મનાત મુનિવત્સુ

૧૯ આત્મનાત મુનિવત્સુ આત્મનાત મુનિવત્સુ આત્મનાત
આત્મનાત આત્મનાત આત્મનાત આત્મનાત આત્મનાત
૨૦ આત્મનાત આત્મનાત આત્મનાત આત્મનાત આત્મનાત
૨૧ આત્મનાત આત્મનાત આત્મનાત આત્મનાત આત્મનાત
૨૨ આત્મનાત આત્મનાત આત્મનાત આત્મનાત આત્મનાત
૨૩ આત્મનાત આત્મનાત આત્મનાત આત્મનાત આત્મનાત
૨૪ આત્મનાત આત્મનાત આત્મનાત આત્મનાત આત્મનાત
૨૫ આત્મનાત આત્મનાત આત્મનાત આત્મનાત આત્મનાત

૨૬ આત્મનાત આત્મનાત આત્મનાત આત્મનાત આત્મનાત

એમ વિચારી અતરે શોધે સદ્ગુરુયોગ
 કામ એક આત્માર્થનું, બીજો નહીં મનરોગ ૩૭
 ક્ષાયની ઉપશાતતા, માત્ર મોક્ષઅભિનાય,
 ભવે ખેદ, પ્રાણી દયા, ત્યા આત્માર્થ નિવાસ ૩૮
 દશા ન એવી જ્યા સુધી છત્ર લહે નહીં જોગ્ય,
 મોક્ષમાર્ગ પામે નહીં મટે ન અતરૂ રોગ ૩૯
 આવે જ્યા એવી દશા, સદ્ગુરુ બોધ સુદાય,
 તે બોધે મુવિચારણા, ત્યા પ્રગટે મુખદાય ૪૦

માર્ગ એક હોવો જોઈએ અને જોયો તે પરમાય સિદ્ધ થાય
 તે બનદાર હવે માન્ય રાખવો જોઈએ બીજો નહીં

૩૭ એમ અતરૂમા વિચારીને જે સદ્ગુરુના યોગનો
 શોધ કરે માત્ર એક આત્માર્થની ઇચ્છા રાખે પણ માન-
 પૂજાદિક સિદ્ધિતિદ્ધિની કશી ઇચ્છા રાખે નહીં -એ રોગ જેના
 મનમાં નથી

૩૮ જ્યાં કામ પાતળા પડ્યા છે, માત્ર એક મોક્ષપદ
 સિવાય બીજા કોઈ પદની અભિનાયા નથી સસરપર જેને
 વૈરાગ્ય વતે છે, અને પ્રાણી માત્ર પર જેને દયા છે એવા
 જીવને વિષે આત્માર્થનો નિવાસ થાય.

૩૯ જ્યાંસુધી એવી જોગ્યાણી જીવ પામે નહીં, ત્યાંસુધી
 તેને મોક્ષમાર્ગની પ્રાપ્તિ ન થાય, અને આત્મઆતિરેખ અનત
 દુ ખનો હેતુ એવો અતરૂરોગ ન મટે

૪૦ એવી દશા જ્યા આવે ત્યા સદ્ગુરુનો બોધ શોભે,

જ્યા પ્રગટે સુવિચારણા, ત્યા પ્રગટે નિજજ્ઞાન;
 જે જ્ઞાને દ્વય મોહ ય, પામે પદ નિર્વાણ ૪૧
 ઉપજે તે સુવિચારણા, મોહ માગ સમજાય,
 ગુરુશિષ્યસંવાદથી જાણુ મદ્ય. આદી ૪૨

૫. રાંનકપ પદ્યનામકથન —

‘આત્મા છે,’ ‘તે નિત્ય છે’ છે કર્તા નિજકર્મ’;
 ‘છે જોડતા વગી મોહ છે,’ ‘મોહકરણ મુક્તિ’ ૪૩
 પદસ્થાનક સંદેશમાં, પદ.ચાંન પદ્ય તેહ,
 સમજવા પરમાર્થને કલા જ્ઞાનીએ એહ ૪૪

અર્થાત્ પરિણામ પામે, અને તે બોધના પરિણામથી સુખ
 હાપક એવી સુવિચારણા પ્રગટે

૪૧ જ્યાં સુવિચારણા પ્રગટે ત્યા આત્મજ્ઞાન ઉત્પન્ન થાય
 અને તે જ્ઞાનથી મોહનો દાન કરી નિર્વાણપન્ને પામે.

૪૨ જેથી તે સુવિચારણા ઉત્પન્ન થાય અને મોહમાર્ગ સમ
 જવામાં આવે તે છે પદ્યે ગુરુશિષ્યના સંવાદથી કરીને અહીં કહ્યું

૪૩ ‘આત્મા છે’ ‘તે આત્મા નિત્ય છે,’ ‘તે આત્મા
 જોતાના કર્મનો કર્તા છે’ ‘તે કર્મનો જોડતા છે,’ ‘તેથી
 મોહ થાય છે,’ અને ‘તે મોહનો ઉપાય એવો સદૃશમ છે

૪૪ એ છે સ્થાનક અથવા છે પદ અહીં સંદેશમાં કલા
 છે, અને વિચાર કરવાથી પદચાંન પદ્ય તેજ છે પરમાર્થ
 સમજવાને માટે જ્ઞાની પુરો એ છે પદ્ય કલા છે,

૧ શકા — શિષ્ય ઉવાચ —

(શિષ્ય આત્માના હોનાપણાની શકા કહે છે —)

નથી દૃષ્ટિમા આવતો, નથી જણાતુ રૂપ,
ભીંતે પણ અનુભવ નહીં, તેથી ન છવશ્વરૂપ ૪૫
અથવા દેહ જ આત્મા, અથવા ઇન્દ્રિય પ્રાણ,
મિથ્યા જુદો માનવો, નહીં જુદુ એ ધાણ ૪૬
વર્ગો જે આત્મા હોય તો, જણાય તે નહીં કેમ ?
જણાય ને તે હોય તો, ઘડ પટ આદિ જેમ ૪૭
માટે છે નહીં આત્મા, મિથ્યા મોક્ષરૂપાન,
એ અતરૂ શકાતણે મમત્ત્વો સદુપાય ૪૮

૪૫ દૃષ્ટિમા આવતો નથી તેમ જેનું કંઈ રૂપ જણાતુ
નથી તેમ રસાદિ બીજા અનુભવમાં પણ જણાતપણ નથી
માટે છવનુ સ્વરૂપ નથી અર્થાત્ છવ નથી

૪૬ અથવા દેહ જ છે તે આત્મા છે અથવા ઇન્દ્રિયો છે
તે આત્મા ઇ અથવા આમો-જ્ઞાસ છે તે આત્મા છે, અર્થાત્
એ સૌ એકતા એ-દેહરૂપે છે, માટે આત્માને જુદો માનવો
તે મિથ્યા છે, કેમકે તેનું કશું જુદું એધાણ એ-ને મિથ નથી.

૪૭ અને જે આત્મા હોય તો તે જણાય શા માટે
નહીં ? જે પટ, પટ આદિ પદાર્થો છે તો જેમ જણાય છે,
તેમ આત્મા હોય તો શા માટે ન જણાય ?

૪૮ માટે આત્મા છે નહીં અને આત્મા નથી એટલે

૧ સમાધાન—મહુગુરુ ઉવાચ

(‘આત્મા છે જોમ મહુગુરુ સમાધાન કરે તે —)

ભાસ્યો દેહાધ્યાસથી, આત્મા દેહસમાન
પણ તે જન્ત સિત છે, પ્રગટસદ્ગુણો વાન ૪૯
ભાસ્યો દેહાધ્યાસથી આત્મા દેહસમાન,
પણ તે જ ને સિત છે જોમ અસિ ને આન ૫૦
જે દષ્ટા છે દષ્ટિનો, જે જાણે છે ૩૫
અબાધ્ય અનુભવ જે રહે તે છે હવસ્વરૂપ ૫૧

તેના મોક્ષના બધે ઉપાય કરવા તે શકત છે જો મારા
અતરૂની શકાનો કંઈ પણ સદુપાય સમજવો અંશે સમા
ધાન હોય તો કહે।

૪૯ દેહાધ્યાસથી એટલે અનાદિકાળથી અજ્ઞાનને લીધે
દેહનો પરિચય છે, તેથી આત્મા દેહ જેવો અમાત્ તને દેહ
ભાસ્યો છે પણ આત્મા અને દેહ જન્ને જૂ. । છે, કેમકે જેમ
જૂદા જૂદા સદ્ગુણથી પ્રગટ ભાનમા આવે છે

૫૦ અનાદિકાળના અજ્ઞાનને લીધે દેહના પરિચયથી
દેહ જ આત્મા ભાસ્યો છે અથવા દેહ જેવો આત્મા ભાસ્યો
છે પણ જેમ તરવારને આન, આનરૂપ સામતા છતાં જન્ને
જા । જૂદા છે, તેમ આત્મા અને દેહ જન્ને જૂ. । જૂદા ।

૫૧ તે આત્મા દષ્ટિ એટલે આંખથી કાપાથી દેખાય ।
કેમકે દેહનો તેના તે જોનાર છે સ્થૂળસૂક્ષ્મા ૩૫ને જે જાણે
છે અને સર્વને જાણ કરતાં કરતાં મહા પણ પ્રકારે જોનો

૧ ॥ હૃદય ત્રયેકને, નિજ નિજ વિષયનું જ્ઞાન
 પાચે હૃદિના વિષયનું, પણ આત્માને જ્ઞાન ૫૨
 દેહ ન જાણે તેહને જાણે ન હૃદય પ્રાણ
 આત્માની સત્તાવડે તેહ પ્રવતે જાણ ૫૩
 સર્વ અવસ્થાને વિષે ન્યારો સદા જણાય,
 પ્રગટરૂપ ચંત યમય, જો જો જાણુ સદાય ૫૪

બાધ કરી શકતો નથી એવો જાગી ને અનુભવ રહે છે તે
 જીવનું સ્વરૂપ છે

૫૨ કર્ણ દ્રિયથી સામંત્યુ તે તે કર્ણદ્રિય જાણે છે, પણ
 ચક્ષુ-હૃદય તેને જાણતી નથી, અને ચક્ષુ-હૃદયે દીઠેનું તે
 કર્ણ દ્રિય જાણતી નથી અર્થાત્ સૌ સૌ હૃદયને પોતપોતાના
 વિષયનું જ્ઞાન છે, પણ બીજી હૃદયોના વિષયનું જ્ઞાન નથી
 અને આત્માને તો પાચે હૃદિના વિષયનું જ્ઞાન છે અર્થાત્
 ને તે પાચે હૃદયોના ગ્રંથનું કરેના વિષયને જાણે છે તે
 'આત્મા' છે, અને આત્માવિના એકેક હૃદય એકેક વિષયને
 ગ્રંથનું કરે એમ કહ્યું તે પણ ઉપમારથી કહ્યું છે

૫૩ દેહ તેને જાણતો નથી હૃદયો તેને જાણતી નથી
 અને શાસ્ત્રોગ્ધ્વાસરૂપ પ્રાણ પણ તેને જાણતો નથી તે સૌ
 એક આત્માની સત્તા પામીને પ્રવત્ત છે નહીં તો જડપણે
 પડ્યાં રહે છે, એમ જાણુ

૫૪ જાગ્રત, સ્વપ્ન અને નિદ્રા એ અવસ્થામા વર્તતો
 જીવ તે તે અવસ્થાઓથી જૂદો ને રચા કરે છે, અને તે તે
 અવસ્થા વ્યતીત થયે પણ જેનું હોવાપણું છે, અને તે તે

ઘટ પટ આદિ જલ્પ તુ, તેથી તેને માન
 જાણનાર તે માન નહિ, કહિયે કેવું જ્ઞાન ? ૫૪
 પરમ ભુદિ કૃષ્ણ દેહમાં, સ્થૂળ દેહ મતિ અત્ય,
 દેહ હોય જે આત્મા, ઘટે ન આમ વિક ૫ ૫૬
 જડ ચેતનનો મિત્ર છે કેવળ પ્રગટ સ્વભાવ,
 એકપણ પામે નહીં ત્રણે કાળ દય જાણ, ૫૭

અવરથાને જે જાણે છે, એવો પ્રગટસ્વરૂપ ચૈતન્ય પદ્મ છે
 અર્થાત્ જાણના ન કરે છે એવો જેનો સ્વભાવ પ્રગટ છે
 અને એ તેની નિશાની સાચ વર્તે છે કાર્તિકિરસ તે
 નિશાનીનો ભગ થતો નથી

૫૫ ધૃ પટ આદિને તુ પોતે જાણે છે, તે છે
 એમ તુ માને છે, અને જે તે પટ, પટ આદિનો જાણનાર
 છે તેને માનનો નથી એ જ્ઞાન તે કેવું કહેવું ?

૫૬ કૃષ્ણ દેહને વિષે પરમ ભુદિ જોવામાં આવે છે,
 અને સ્થૂળ દેહને વિષે ઘોડી ભુદિ પણ જોવામાં આવે છે
 જે દેહ ન આત્મા હોય તો એવો રિક્ષ્ય એટલે વિરાધ
 થવાનો વખત ન આવે

૫૭ કાર્તિક કાળે જેમાં જાણવાનો સ્વભાવ નથી તે જડ
 અને સદાય જે જાણવાના સ્વભાવવાન છે તે ચેતન, એવો
 ભેષનો કેવળ જૂદો સ્વભાવ છે, અને તે કાર્તિક પદ્મ પ્રકારે
 એકપણ પામવાશીલ્ય નથી ત્રણે કાળ જડ જડભાવે, અને
 ચેતન ચેતનભાવે રહે એવો ભેષનો જૂદો જૂદો દેહભાવ
 પ્રસિદ્ધ ન અનુભવાય છે આ વિષય ઉપર જે સુદર કાવ્યો
 શ્રીમદે રચેલાં છે

આત્માની શકા કરે, આત્મા પોતે આપ,
શકાનો કરનાર તે, અચરમ એહ અમાપ ૫૮

૨ શકા - શિષ્ય ઉવાચ

(આત્મા નિત્ય નથી એમ શિષ્ય કહે છે) —

આત્માના અસ્તિત્વના આપે કહ્યા પ્રકાર,
સભવ તેનો થાય છે, અતર્ કયે^૯ વિચાર ૫૯

બીજી શકા થાય ત્યાં, આત્મા નહીં અવિનાશ
દેહયોગથી ઉત્પન્ને, દેહવિયોગે નાશ ૬૦

અથવા વસ્તુ ક્ષણિક છે, ક્ષણે ક્ષણે પલટાય
એ અનુભવથી પણ નહીં, આત્મા નિત્ય જણાય ૬૧

૫૮ આત્માની શકા આત્મા આપ પોતે કરે છે તે
શકાનો કરનાર છે, તેજ આત્મા છે તે જણતો નથી, એ
માપ ન થઈ શકે એવું આશ્ચર્ય છે

૫૯ આત્માના હોવાપણા વિષે આપે તે ને પ્રકાર
કહ્યા તેનો અતર્માં વિચાર કરવાથી સભવ થાય છે

૬૦ પણ બીજી એમ સમ થાય છે કે, આત્મા છે
તોપણ તે અવિનાશ એવે નિત્ય નથી ત્રણે કાળ હોય
એવો પતથ^{૧૦} નથી માત્ર દેહના સયોગથી ઉત્પન્ન થાય, અને
વિયોગે નાશ પામે

૬૧ અથવા વસ્તુ ક્ષણે ક્ષણે જતાતી જોવામા આવે
છે, તેથી સર્વ વસ્તુ ક્ષણિક છે, અને અનુભવથી જોતાં પણ
આત્મા નિત્ય જણાતો નથી.

૨ સમાધાન — અદ્વૈત ઉવાચ

(‘આત્મા નિત્ય છે એમ સદ્ગુરુ સમાધાન કરે છે —)

દેહ માત્ર સયોગ છે, વળી જડ રૂપી દશ્ય
ચેતનના ઉત્પત્તિ ક્ષય ઠેના અનુભવ વશ્ય ? ૬૨
જેના અનુભવવશ્ય એ ઉપા ક્ષયનુ રાન
તે તેથી જૂઠા વિના થાય ન કેમ જાન ૬૩

૬૨ દેહમાત્ર પરમાત્મનો મયોગ ૮ અથવા સયોગે
કરી આત્માના સંબંધમાં છે વળી તે દેહ જડ છે રૂપી જે
અને કમ્ય એન્ને બીજા કામ દષ્ટાને તે જાણવાનો વિષય
છે એટલે તે પોતે પોતાને જાણતો નથી, તો ચેતનના
ઉત્પત્તિ અને નાશ તે ક્યાંથી જાણે ? તે દેહના પરમાત્મએ
પરમાત્મનો વિચાર કરના પશુ તે જડ જ છે એમ સમજાવે
તેથી તેમાંથી ચેતનઉત્પત્તિ થવાપોગ નથી અને ઉત્પત્તિ થવા
પોગ્ય નથી તેથી ચેતન તેમાં નાશ પણ પામવાપોગ્ય નથી વળી
તે દેહ રૂપી એન્ને રૂપસારિ પરિણામવાળા ૮ અને ચેતન
દૃષ્ટા છે, ત્યારે તેના સયોગથી ચેતનની ઉત્પત્તિ શી રીતે
થાય ? અને તેમાં કય પશુ કેમ થાય ? દેહમાંથી ચેતન
ઉત્પત્ત થાય છે અને તેમાં જ નાશ પામે છે એ વાત ઠેના
અનુભવને વશ રહી ? અર્થાત્ એમ કેળે જાણુ ? કેમકે
જાણનાર એવા ચેતનની ઉત્પત્તિ દેહથી પ્રથમ છે નહીં અને
નાશ તો તેથી પહેલાં છે ત્યારે એ અનુભવ થયો જાને ?

૬૩ જેના અનુભવમાં એ ઉત્પત્તિ અને નાશનું રાન
વર્તે તે જાન તેથી જૂઠા વિના કાઈ ત્યારે પણ સંભવનું

ને મયોગો દેખિયે, તે તે અનુભવ દરય
 ઉપજે નહિ સયોગથી આત્મા નિત્ય પ્રત્યક્ષ ૬૪
 જડથી ચેતન ઉપજે, ચેતનથી જડ થાય
 એવો અનુભવ કોઇને, ક્યારે કહી ન થાય ૬૫
 કોઇ સયોગથી નહી, જેની ઉત્પત્તિ યાય
 નાશ ન તેનો કોઇમા, તેથી નિત્ય સદાય ૬૬

નથી, અર્થાત્ ચેતનના ઉત્પત્તિ નય થાત છે, એવો કોઇને
 પણ અનુભવ થવાપોગત છે નહી

દેહની ઉત્પત્તિ અને દેહના લગનુ જ્ઞાન જેના અનુભવમાં
 વર્તે છે તે તે દેહથી ભૂટે ન હોય તો કોઇ પણ
 પ્રકારે દેહની ઉત્પત્તિ અને લગનુ જ્ઞાન થાય નહિ અથવા
 જેની ઉત્પત્તિ અને લગ જે ભાગે છે તે તેથી ભૂટે જ હોય,
 કેમકે તે ઉત્પત્તિપથક ન હોય પણ તેનો ભક્ષુનાર હોય
 માટે તે જેની એકતા કેમ થાય ?

૬૪ જે જે સયોગો દેખીએ છીએ તે તે અનુભવ
 સ્વરૂપ એવા આત્માના દમ્પ એટલે તેને આત્મા ભણે છે
 અને તે સયોગનુ સ્વરૂપ વિચારતા એવો કોઇ પણ સયોગ
 સમજાનો નથી કે જેથી આત્મા ઉત્પન્ન થાય કે માટે આત્મા
 સયોગથી નહી ઉત્પન્ન થયેનો એવો છે અર્થાત્ અસયોગી
 ૧, સ્વાભાવિક પદાય છે, માટે તે પ્રત્યક્ષ નિત્ય સમજાવ્ય છે

૬૫ જડથી ચેતન ઉપજે, અને ચેતનથી જડ ઉત્પન્ન
 થાય એવો કોઇને ક્યારે કહીપણ અનુભવ થાય નહી

૬૬ જેની ઉત્પત્તિ કોઇ પણ સયોગથી થાય નહી,
 તેનો નાશ પણ કોઇને રિપે થાય નહી માટે આત્મા
 ત્રિકાગ નિત્ય છે

કોધાદિ તરતમ્યતા, સર્પાદિકની માય
 પૂર્વજન્મસરકાર તે અર્વાચીનતા ન્યાય ૧૭
 આત્મા દૃઢે નિત્ય છે પદ્માયે પલટાય,
 બાળાદિ વય તરુણુ, જ્ઞાન એકને યાય ૧૮

૧૭ કોધાદિ પ્રકૃતિઓનું ચિત્તેગપલ સપ વગેરે પ્રાણીમા
 જન્મથી જ જોવામા આવે છે, વત્તમાન દેહે તો તે અભ્યાસ
 રૂપે નથી જન્મની સાથે જ તે જ એટલે એ પૂર્વજ મનો જ
 સરકાર છે જે પૂર્વજન્મ અવની નિત્યતા સિદ્ધ કરે ?

૧૮ આત્મા વસ્તુપણે નિત્ય જ સમયે સમયે જ્ઞાનાદિ
 પરિણામના પલટવાથી તેના પર્વાયનું પલટવાપણું છે (કમ
 સમુદ્ર પલટાતો નથી, માત્ર મોલ્લ પલટાય છે, તેની જેઠે)
 જેમ બાળ, યુવાન અને જૂદ એ ત્રણ અવસ્થા છે, તે
 આત્માને વિભાવથી પર્વાય છે અને બાળ અવસ્થા વર્તતા
 આત્મા બાળક જણાતો તે બાળ અવસ્થા છોડી ત્યારે
 યુવાવસ્થા પ્રવેશ કરી ત્યારે યુવાન જણાયો અને યુવાવસ્થા
 તજી જૂદાવસ્થા પ્રવેશ કરી ત્યારે જૂદ જણાયો એ ત્રણે
 અવસ્થાનો ભેદ થયો તે પર્વાયભેદ છે, પણ તે ત્રણે અવ
 સ્થામા આત્મમદ્યનો ભેદ થયો નહીં અર્થાત્ અવસ્થાએ
 બદલાય પણ આત્મા બદલાયો નથી આત્મા એ ત્રણે અવ
 સ્થાને જાણે છે, અને તે ત્રણે અવસ્થાની તેને જ સ્મૃતિ છે
 ત્રણે અવસ્થામા આત્મા એક હોય તો એમ અને, પણ જે
 આત્મા કાણે કાણે બદલાતો હોય તો તેવો અનુભવ અને જ નહીં

અથવા જ્ઞાન ક્ષણિકનું, જે બાણી વડનાર,
 વડનારો તે ક્ષણિક નહિ કર અનુભવ નિર્ધાર ૬૯
 ક્યારે કોઈ વસ્તુનો, કેવળ હોય ન નાશ,
 ચેતન પામે નાશ તો, કેમા જાણે ? તપાસ ૭૦

૬૯ વળી અમુક પદાર્થ ક્ષણિક છે એમ જે જાણે છે,
 અને ક્ષણિકપણ કહે છે તે કહેનાર અર્થાત્ જાણનાર ક્ષણિક
 હોય નહીં કેમકે પ્રથમ ક્ષણે અનુભવ થયો તેને જીને ક્ષણે
 તે અનુભવ કહી સમય, તે જીને ક્ષણે પોતે ન હોય તો
 ક્યાંથી કહે ? માટે એ અનુભવથી પણ આત્માના અક્ષણિક
 કપણનો નિર્ધાર કર

૭૦ વળી કોઈ પણ વસ્તુનો કોઈ પણ કાળે કેવળ તો
 નાશ થાય જ નહીં, માત્ર અવસ્થાતર થાય, માટે ચેતનનો
 પણ કેવળ નાશ થાય નહીં અને અવસ્થાતરણ નાશ થતો
 હોય તો તે કેમા જાણે અથવા કેવા પ્રયત્ન અવસ્થાતર
 પામે તે તપાસ. અર્થાત્ ધર્મ પદાર્થ દુઃખ જાય છે, એટલે
 સોકો એમ કહે છે કે ધર્મ નાશ પામ્યો છે, કંઈ માગીપણ
 નાશ પામ્યું નથી તે દિનનિનિ યજ્ઞ જજ્ઞ સૂક્ષ્મમા સૂક્ષ્મ જૂઞ
 થાય તોપણ પરમાણુ સમૂદરપે રહે, પણ કેવળ નાશ ન
 થાય અને તેમાનું એક પરમાણુ પણ ઘટે નહીં કેમકે અનુ-
 ભવથી જોતા અવસ્થાતર યજ્ઞ થકે પણ પામ્યો સમૂદરો
 નાશ થાય એમ ભાસી જ શકવા ચોખ્ખું નથી એટલે જો તું
 ચેતનનો નાશ કહે, તોપણ કેવળ નાશ તો કહી જ શકાય નહીં
 અવસ્થાતરણ નાશ કહેવાય જેમ ઘટ દુઃખ જજ્ઞ કંમે કરી
 પરમાણુસમૂદરપે સ્થિતિમાં રહે તેમ ચેતનનો અવસ્થાતરણ

૩ શ કા - ગિય્ય ઉવાચ,

(' આત્મા કર્મનો કર્તા નથી ' એમ શિષ્ય કહે છે —)

કર્તા છવ ન કર્મનો, કર્મ જ કર્તા કર્મ,
અથવા સહજ સ્વભાવ કા, કર્મ છવનો ધર્મ ૭૧
આત્મા સદા અસંગ ને કરે પ્રકૃતિ બધ,
અથવા ઈશ્વરપ્રેરણા, તેથી છવ અંગ ધ ૭૨
માટે મીઠા ઉપાધનો, કોઈ ન હેતુ જણાય,
કર્મ તણ કર્તાપણ, મ નહોં કા નહિ જાય ૭૩

નાથ તારે કહેવો દોષ તો તે છા સ્થતિના રહે અથર
પટના પરમાણુઓ જેમ પરમાણુસમૂહમાં બળ્યા તેમ ચેતન
કર્મ વસ્તુમાં બળ્યાયોગ્ય ' તે તપાસ અર્થાત્ એ પ્રકારે
તુ અનુભવ કરી જોઈશ તો પ્રાર્થના નહીં બળી શક્યાયોગ્ય
અથવા પરસ્પરે અસ્ય તર નહીં પામ્યાયોગ્ય એવું ચેતન
એટલે આત્મા તને કાન્તમાન થશે

૭૧ છવ કર્મનો કર્તા નથી કર્મના કર્તા કર્મ છે,
અથવા અનાસક્તે તે થય કરે છે એમ નહીં, ને છવ જ
તો કર્તા છે એમ કહો તો પછી તે છવનો ધર્મ જ છે,
અર્થાત્ ધર્મ હોવાથી ક્યારે નિવૃત્ત ન થાય

૭૨ અથવા એમ નહીં તો આત્મા મદા અસંગ છે, અને
સત્વાદિ ગુણવાળી પ્રકૃતિ કર્મનો બધ કરે છે તેમ નહીં,
તો છવને કર્મ કરવાની પ્રેરણા ઈશ્વર કરે છે, તેથી ઈશ્વર
જીવ દોવાયો છવ તે કર્મથી ' અંગધ છે

૭૩ માટે છવ કોઈ રીતે કર્મનો કર્તા થઈ શકતો

૩ અમાધાન — મદગુરુ ઉનાચ

(કર્મનુ કર્તાપણુ આત્માને જે પ્રકારે છે તે પ્રકારે

સ ગુરુ સમાધાન કરે છે —)

હોય ન ચેતન પ્રેરણા, કૌણુ અહે તો કર્મ ?

જડસ્વભાવ નહિ પ્રેરણા જુઓ વિચારી ધર્મ ? ૭૪

જો ચેતન કરતુ નથી, નથી ધતા તો કર્મ,

તેથી સદજ સ્વભાવ નહિ તેમજ નહિ છવધર્મ ? ૭૫

કેવળ હોત અસજ જો, બાસત તને ન કેમ ?

અસજ છે પરમાર્થથી પણ નિજમાને તેમ ૭૬

નથી અને મોક્ષનો ઉપાય કરવાનો કોઈ હેતુ જણાતો નથી

|| છવને કર્મનુ કર્તાપણુ નથી અને જો કર્તાપણુ હોય

તો કોઈ રીતે તે તેનો જ્વનાવ મટવાયોજ્ય નથી

૭૪ ચેતન એટલે આત્માની પ્રેરણારૂપ પ્રવૃત્તિ ન હોય,

તો કર્મને કૌણુ મદણુ કરે ? જડનો સ્વભાવ પ્રેરણા નથી

જડ અને ચેતન મેવના ધર્મ વિચારી જુઓ

૭૫ આત્મા જો કર્મ કરતો નથી, તો તે યત્ન નથી

તેથી સદજ સ્વભાવે એમ્મે અનાયાસે તે યાવ એમ કહેતુ

ધન્ટુ નથી, તેમજ તે છવનો ધર્મ પણ નહી, કેમકે સ્વ

ભાવનો નાશ યાવ નહી અને આત્મા ન કરે તો કર્મ

યાવ નહિ, એટલે જો જાવ દળી સરુ છે માટે તે આત્માનો

સ્વાભાવિક ધર્મ નહી

૭૬ કેવળ જો અસજ હોત, અર્થાત્ ક્યારે પણ તેને

કર્મનુ કરવાપણુ ન હોત, તો તને પોતાને તે આત્મા પ્રથમથી

કર્તા દુષ્ટર કોઈ નહિ ઈશ્વર શુદ્ધ સ્વભાવ
 અથવા પ્રેરક તે ગણ્યે, ઈશ્વર કોણ પ્રભાવ ૭૨
 કૃતન ને નિજભાનમાં કરતા આપરવભાવ,
 વત્તા નહિ નિજભાનમાં કરતા કર્મ પ્રભાવ. ૭૮.

૪ રાહ — શિષ્ય ઉવાચ

(તે કર્મન બોલાવતું હવે નહીં દોષ !

એમ શિષ્ય કહે છે —)

હવે કર્મકર્તા કહે! પણ બોલ્યા નહીં સોવ,
 શું સમજે જા કર્મ કે કૃતપરિણામી દેવ ૭૯

તેમ ન આગત ! પરમાર્થથી તે જાણ્યા અવગત છે પણ
 તે તો ત્યારે ભણવું જાન થાય ત્યારે થાય

૭૭ જન્મનું જન્મણું હવેના કર્મથી કપર કરનાં ન
 નહીં શુદ્ધ જ્ઞાત્યસ્વભાવ જનો થયો ન તે ઈશ્વર પ,
 અને તેને જે પ્રેરક એટલે કર્મકર્તા મળીએ તે તેને રંગો
 પ્રભાવ થો! મળાયો નોંધીએ મરે ઈશ્વરની પ્રેરણા હવેના
 કર્મ કરવામાં પણ કહેવાય નહીં

૭૮ જાત્યા જે પોતાના શુદ્ધ ચેતન્યારિ સ્વભાવમાં
 વર્તે તો તે પોતાના તે જ સ્વભાવનો કર્તા છે અર્થાત્
 તે જ સ્વરૂપમાં પરિબ્રુમિત છે, અને તે શુદ્ધ ચેતન્યારિ
 સ્વભાવના જ્ઞાનમાં વત્તાતો ન દોષ ત્યારે કર્મજ્ઞાવનો કર્તા ૮

૭૯ હવે કર્મનો કર્તા કહીએ તો પણ તે કર્મનો
 બોક્તા હવે નહીં કહે તેમકે જા એવા કર્મ તુ સમજે કે
 તે રજા રેવામાં પરિબ્રુમી થવે ! અર્થાત્ રજાગતા થાય !

ફળદાતા ઈશ્વર ગણ્યે બોક્ષાપણ સધાય
 એમ કહ્યો ઈશ્વરપણ, ઈશ્વરપણ જ જાય ૮૦
 ઈશ્વર સિદ્ધ થયા વિના જન્મતનિયમ નહિ હોય,
 પછી સુભાશુભ કર્મના, લોભ્યસ્થાન નહિ કોય ૮૧.

૪ સમાધાન -મહાશુર ઉવાચ

(જીવને પોતાના કરેલા કર્મનું બોક્ષાપણ છે

એમ સમગ્ર સમાધાન કરે છે —)

ભાવકર્મ નિજકલ્પના, માટે ચેતનરૂપ

જીવવીર્યની રત્નરજા અદ્ભુત કરે જડધૂર ૮૨

૮૦ ફળદાતા ઈશ્વર ગણ્યે તો બોક્ષાપણ સાધી
 છાડીએ, અર્થાત્ જીવને ઈશ્વર કર્મ બોધવાવે તેથી જીવ
 કર્મનો બોક્ષા સિદ્ધ થાય, પણ પરને ફગાવે આદિ પ્રવૃત્તિ
 વાળો. ઈશ્વર ગણ્યે તો તેનું ઈશ્વરપણ જ રહેતું નથી, એમ
 પણ પાડો વિરોધ આવે છે

૮૧ તેવો ફળદાતા ઈશ્વર સિદ્ધ થતો નથી એટલે જન્મ-
 તનો નિયમ પણ મેઘ રહે નહીં, અને સુભાશુભ કર્મ
 ભોગવવાનાં કોઈ સ્થાનક પણ કરે નહીં એટલે જીવને કર્મનું
 બોક્ષત્વ કયા રહ્યું ?

૮૨ ભાવકર્મ જીવને પોતાથી જાતિ છે માટે તે ચેતનરૂપ છે, અને તે જાતિને અનુયાયી થઈ જીવવીર્ય રત્નગરમાન થાય છે તેથી જડ એવા દ્રવ્યકર્મની વર્જણા તે અદ્ભુત કરે છે

આશા ૬૮-કર્મ જડ છે તો તે શું સમજે કે આ જીવને આ
 ગતેમારે ફળ આપવું અથવા તે સ્વરૂપે પરિણમવું ? માટે જીવ

ઝેર સુધા સમજે નહીં છવ ખાપ ફળ થાય,
 એમ શુભાશુભ કર્મનું, બોક્તાપણ જણાય ૮૩
 એક રાક ને એક નૃત્ય એ આદિ ને ભે.,
 કારણવિના ન કાર્ય તે તેજ શુભાશુભ વેધ ૮૪

કર્મનો બોક્તા થવો સજવતો નથી એ આચકાનું સમાધાન -
 છવ પોતાના રસપના અજાનથી કર્મનો કર્તા છે અજાન તે
 મેનનરૂપ છે અર્થાત્ છવની પોતાનો કર્મ પના કે અને તે કર્મનાને
 અનુસરીને તેના વીવરનમાની રકુતિ થાય છે અથવા
 તેનું સામગ્ર તત્ત્વમાથીપણે પરિણમે છે અને તેની જગતી
 ધૂપ એ/મે દ્રવ્ય કર્મરૂપ પુરુષની રચનાને તે મદધુ કરે છે

૮૩ ઝેર અને અમૃત પોતે જાણના નથી કે અમારે
 આ છવને ફળ આપવું છે તોપણ ને છવ ખાપ છે તેને
 તે ફળ થાય છે એમ શુભાશુભ કર્મ આ છવને આ ફળ
 આપવું છે એમ જાણના નથી તોપણ મદધુ કરનાર છવ
 ઝેર અમૃતના પરિણામની રીતે ફળ પામે છે

ઝેર અને અમૃત પોતે એમ મમજતા થી કે અમને
 ખાનારને મૃત્યુ દીર્ઘાયુતા થાય છે પણ રચનારે તેને મદધુ
 કરનાર પ્રતો જેમ તેનું પરિણમનું થાય કે તેમ છવમાં
 શુભાશુભ કર્મ પણ પરિણમે છે અને ફળસંપુષ્ઠ થાય છે
 એમ છવને કર્મનું બોક્તાપણ સમજવું છે

૮૪ એક રાક છે, અને એક રાગ છે એ આદિ
 રંગ પીનીચપણ, ઊંચપણ, કૂરૂપણ સુરૂપણ એમ ધણ
 વિચિત્રપણ છે અને એવા ને બે. રહે છે તે-સર્વને સમા

ફળદાતા ઇશ્વરતણી, એમા નથી જરૂર,
કર્મ સ્વભાવે પરિણમે, યાચ લોગથી દૂર ૮૫.
તે તે લોગ્ય વિશેષના, સ્થાનક ડ્રૉ સ્વભાવ,
ગહન વાત ■ શિષ્ય આ, મ્હો સફોપે સાવ ૮૬

નતા નથી-તે જ શુભાશુભ કર્મનું ભોક્તાપણ છે એમ સિદ્ધ
કરે છે કેમકે કારણવિના કાર્યની ઉત્પત્તિ થતી નથી

તે શુભાશુભ કર્મનું ફળ ન થતું હોય તો એક રાક
અને એક રાગ એ આદિ જે બે છે, તે ન થવા જોએ
કેમકે શ્રવણ સમાન છે તથા મનુષ્યપણ સમાન છે તે
સર્વને સુખ અથવા દુઃખ પણ સમાન જોઈએ જોતે બે ને
આવું વિચિત્રપણ જણાય છે, તે જ શુભાશુભ કર્મથી ઉત્પન્ન
થયેતો બે છે, કેમકે કારણવિના કાર્યની ઉત્પત્તિ થતી નથી
એમ શુભ અને અશુભ કર્મ ભોગવાય છે

૮૫ ફળદાતા ઇશ્વરની એમાં કંઈ જરૂર નથી એર અને
અમૃતની રીતે શુભાશુભ કર્મ સ્વભાવે પરિણમે છે અને નિ સત્ત્વ
થયેથી એર અને અમૃત કળ દેતા જેમ નિગ્રહ થાય છે, તેમ
શુભાશુભ કર્મને ભોગવવાથી તે નિ સત્ત્વ થયે નિગ્રહ થાય છે

એર એરપણે પરિણમે છે અને અમૃત અમૃતપણે પરિણમે
છે તેમ અશુભ કર્મ અશુભપણે પરિણમે અને શુભ કર્મ શુભપણે
પરિણમે છે માટે શ્રવ જોવા જોવા અભવસાયથી કર્મને ચક્રણ
કરે છે, તેવા તેવા નિષાકરૂપે કર્મ પરિણમે છે અને જેમ એર
અને અમૃત પરિણમી રહે નિ સત્ત્વ થાય છે તેમ ભોગથી તે
કર્મ દૂર થાય છે ૮૩

૮૬ ઉત્કૃષ્ટ શુભ અભવસાય તે ઉત્કૃષ્ટ શુભ ગતિ છે,
અને ઉત્કૃષ્ટ અશુભ અભવસાય તે ઉત્કૃષ્ટ અશુભ ગતિ છે

૫ શકા — શિષ્ય ઉવાચ

(જીવનો તે કર્મથી મોક્ષ નથી જોમ શિષ્ય કહે છે -)

કર્તા જોક્તા જીવ હો પણ તેનો નહિ મોક્ષ;
વોત્યો કાળ અનત પણ વર્તમાન છે દોષ ૮૭
શુભ કરે ફળ જોગવે, દેવાદિ ગતિમાય
અશુભ કરે નહાદિ ફળ, કર્મરહિત ન કયાય ૮૮

૫ સમાધાન — સદ્ગુરુ ઉવાચ

(તે કર્મથી જીવનો મોક્ષ થઈ ગઈ છે જોમ સદ્ગુરુ
સમાધાન કરે છે -)

શુભાશુભ અભ્યવસાય મિશ્રમતિ છે અને તે જીવપરિણામ
તેજ મુખ્યપણે તો મતિ છે તથાપિ ઉત્કૃષ્ટ શુભ દ્રવ્યનું જીવ
ગમન, ઉત્કૃષ્ટ અશુભ દ્રવ્યનું અપોગમન શુભાશુભની મધ્ય
ત્રિધતિ, જોમ દ્રવ્યનો વિશેષ સ્વભાવ છે અને તે આદિ
હેતુથી તે તે જોગ્યસ્થાનક હોવા યોગ્ય છે હે શિષ્ય! જડ
જીવનના સ્વભાવ સંયોગાદિ મુક્તમસ્તરપનો અને ધણો વિચાર
રુખાય છે માટે આ વાત મદન છે, તોપણ તેને સાન
સંશેષર્થા કહી છે

૮૭ કર્તા જોક્તા જીવ હો, પણ તેથી તેનો મોક્ષ થતા
યોગ્ય નથી કર્મકે અનત કાળ થશે તોપણ કર્મ કરવારૂપી
દોષ દલુ તેને વિરો વર્તમાન જ છે
૮૮ શુભ કર્મ કરે તો તેથી દેવાદિ ગતિમા તેનું શુભ ફળ
જોગવે અને અશુભ કર્મ કરે તો નરકાદિ મતિને વિષે તેનું
અશુભ ફળ જોગવે પણ જીવ કર્મરહિત કોઈ સ્થળે હોય નહીં

જેમ શુભાશુભ કર્મપદ, જાણ્યા સફળ પ્રમાણ,
 તેમ નિવૃત્તિ સફળતા, માટે મોક્ષ સુખજ ૮૯
 વીત્યો કાળ અનત તે, કર્મ શુભાશુભ બાવ
 તેહ શુભાશુભ છેતા ઉપર મોક્ષસ્વભાવ ૯૦
 દેહાદિક સયોગનો આત્મતિક વિયોગ,
 સિદ્ધ મોક્ષ સાધ્યત પદે, નિજ અનત મુખલોગ ૯૧

૬ શિક્ષા - શિષ્ય ઉવાચ

(મામનો ઉપાધ્યક્ષી, એમ શિષ્ય કહે છે -)

૮૯ જેમ શુભાશુભ કર્મ તે જીવના કરાધી તે યના
 જાણ્યા, અને તેની તેનું બોક્ષાપણ જાણ્યું, તેમ નહીં કર
 વાધી અથવા તે કર્મનિવૃત્તિ કરાધી તે નિવૃત્તિ પણ યના
 યોગ છે માટે તે નિવૃત્તિનું પણ સફળપણ છે અર્થાત્ જેમ
 તે શુભાશુભ કર્મ જાણ જતા નથી તેમ તેની નિવૃત્તિ પણ
 જાણ જનાયોગ નથી માટે તે નિવૃત્તિરૂપ મોક્ષ છે એમ
 હે વિચક્ષણ ! તું વિચાર

૯૦ કર્મસંહિત અનતકાળ વીત્યો તે તે શુભાશુભ કર્મ
 પ્રતોની જીવની આસક્તિને લીધે વીત્યો, પણ તેના પર ઉગ્રાસીન
 યરાધી તે કર્મજન છે ના, અને તેથી મોક્ષસ્વભાવ પ્રગટ થાવ

૯૧ દેહાદિક સયોગનો અનુક્રમે વિયોગ તો યના કરે છે
 પણ તે પાછો મદળ ન થાય તે રીતે વિયોગ કરવામાં આવે
 તો સિદ્ધસ્વરૂપ મોક્ષસ્વભાવ પ્રમે અને સાધ્યતપદે અનત
 આત્માનંદ બોજવાય

હોય કદાપિ મોક્ષપદ, નહિ અવિરોધ ઉપાય
કર્મો કાઠ અનતના, ગામી દેવા જાય ? ૯૨
અથવા મત દશન ઘણા કહે ઉપાય અનેક
તેમા મત સાચો કયો ? અને ન એક વિવેક ૯૩
કયી જાતિમા મોક્ષ છે, કયા વેષમા મોક્ષ,
એનો નિશ્ચય ના અને ઘણા બેઠ એ દોષ ૯૪
તેથી એમ જણાય છે મળે ન મોક્ષ-ઉપાય,
જીવાદિ જાણ્યાતજો શો ઉપકાર જ થાય ? ૯૫

૯૨ મેળવે કદાપિ તેાય તોપણ તે પ્રાપ્ત થવાનો કોઈ
અવિરોધ એટલે યથાભવ્ય પ્રતીત થા. એવો ઉપાય જણાતો નથી
કર્મો અનત કાળના કર્મો જ તે આવા અપાયુપવાયા
મનુષ્યદેહથી કેમ હોઈ જાય ?

૯૩ અથવા કદાપિ મનુષ્યદેહના અપાયુષ્ય વગેરેની
સહા હોડી દહએ તોપણ મત અને દશન ઘણા છે અને
તે મોક્ષના અનેક ઉપાયો કહે જે અર્થાત્ કોઈ કંઈ કહે
છે અને કોઈ કંઈ કહે છે તેમા કયો મત માચો એ વિવેક
જની શો એવો નથી

૯૪ બ્રાહ્મણાદિ કેમ જાતિમા મોક્ષ છે, અથવા કયા
વેષમા મોક્ષ છે એનો નિશ્ચય પણ ન જાની શો એવો
જે કેમકે તેના મણા બેઠો છે અને એ દોષે પણ મોક્ષનો
ઉપાય પ્રાપ્ત થવાયોગ્ય દેખાતો નથી

૯૫ તેથી એમ જણાય છે કે મોક્ષનો ઉપાય પ્રાપ્ત થઈ
શકે એવું નથી માટે જીવા તુ સ્વરૂપ જાણ્યાથી પણ શો
ઉપકાર થાય ? અર્થાત્ જે પદને અર્થે જાણના બોધએ તે
પદનો ઉપાય પ્રાપ્ત થવો અશક્ય દેખાય છે

પાચે ઉત્તરથી ચમું સમાધાન સર્વાંગ,
સમણ મોક્ષ-ઉપાય તો, ઉદય ઉદય સદ્માન્ય ૯૬

૬ સમાધાન - મદ્યુગ્ન ઉવાચ

(મોક્ષનો ઉપાય છે, એમ સદ્યુગ્ન મમાધાન કરે છે —)

પાચે ઉત્તરની યજ્ઞ, આત્મા વિષે પ્રતીત
યાશે મોક્ષોપાયની સદ્ગત પ્રતીત એ રીત ૯૭
કર્મભાવ અજ્ઞાન છે, મોક્ષભાવ નિજવાચ,
અધકાર અજ્ઞાન સમ, નાશે જ્ઞાનપ્રકાશ ૯૮

૯૬ આપે પાચે ઉત્તર કલા તેથી સર્વાંગ એટલે બધી
રીતે મારી ચમું સમાધાન ચમું છે પણ જો મોક્ષનો
ઉપાય સમણ તો સદ્માન્યનો ઉદય ઉદય યાચ (અત્ર
'ઉ ૧' ઉદય બે વાર ચમું છે તે પાચ ઉત્તરના સમાધાન
થી યથેક્ષી મોક્ષપદની નિશાસનુ તીવ્રપણુ દર્શાવે છે)

૯૭ પાચે ઉત્તરની તારા આત્માને વિરે પ્રતીતિ યજ્ઞ
છે, તો મોક્ષના ઉપાયની પણ એ જ રીતે તને સદ્ગત્મા
પ્રતીતિ યશે [અત્રે યશે અને 'સદ્ગત' એ બે શબ્દ સદ્યુ
કએ કલા છે તે જોને પાચ પદની રજા નિવૃત્ત યજ્ઞ છે તેને
મોક્ષોપાય સમણનો કહ્યું કહ્યું જ નથી એમ દર્શાવવા તથા
શિષ્યનુ વિશેષ નિશાસનુપણુ બાણી અવશ્ય તેને મોક્ષોપાય
પરિણમશે એમ ભાસવાથી (તે વચન) કલા છે, એમ
સદ્યુગ્નના વચનનો આશય છે]

૯૮ કર્મભાવ છે તે જીવનુ અજ્ઞાન છે અને મોક્ષભાવ
છે તે જીવના પોતાના સ્વરૂપને વિષે સ્થિતિ યજ્ઞી તે છે

જે જે કારણ બધના તેડ બધનો પણ
 તે કારણ છેક યા ગોમ-પથ લવખત ૬૯
 રાગ દેવ અગાન એ મુખ્ય કર્મની અથ,
 યાપ નિવૃત્તિ જેહથી, તે જ મોક્ષનો પણ ૧૦૦
 આત્મા મત જેન મમય મર્નાભામરહિત ૧૦૧
 જેથી કેવળ પામિયે, મોક્ષપથ તે રીત
 કર્મ અનત પ્રકારના તમા મુખ્યે આઠ ૧૦૨
 તેમા મુખ્યે મોહનોય, હજુાય તે કહુ પાઠ

અગાનનો રાજાન અપકાર જેવો છે તેવી નેમ નામય થતા
 પશુ કામનો અપકાર છતાં નામ પામે છે તેમ જાનપ્રકાર
 થતાં અગાન પણ નામ પામે છે

૬૯ જે જે મારણો કર્મનમય છે તે તે કમબધનો
 માગ છે જો તે તે કારણોને છે ક્રીડી જે હયા છે તે
 મોક્ષનો માગ છે બાવનો અત છે

૧૦૦ નામ દેવ અને અગાન એનું એકત્વ એ કર્મની
 મુખ્ય માઠ છે અર્થાત્ એ વિના કર્મનો ન થ ન થાય, તેની
 જેથી નિવૃત્તિ થાય તે જ મોક્ષનો માગ છે

૧૦૧ સત્ એટલે અગ્નિનાલી અને ચૈતન્યમય એટલે
 સત્જ્વાળને પ્રજાગવારૂપ રાજાવમય અન્ય મર્વ વિભા
 અને દેવાદિ સંયોગતા આભાસથી રહિત એવો કેવળ
 એને 'શુદ્ધ આત્મા' પામિયે તેમ પ્રવર્તાત તે મોક્ષમાર્ગ છે

૧૦૨ કર્મ અનત પ્રકારના છે પણ તેના મુખ્ય રાગ
 વસ્તુદિ આઠ નકાર થાય છે તેમાં પણ મુખ્ય મોહનીય
 છે તે મોહનોયકર્મ હજુાય તેનો પાઠ કહુ છું

કર્મ મોહનિય બેદ બે 'દર્શન' સ્થાવિત નામ
 હજો બોધ વીનરાગતા અચૂક ઉપાય આમ ૧૦૩
 કર્મબધ ક્રોધાદિયો, હજો ક્ષમાદિક તેહ,
 પ્રત્યક્ષ અનુભવ સવને, એમા શો સદેહ ? ૧૦૪

૧૦૩ તેમોહનીય કર્મ ને બેદ છે -એક 'દર્શન'મોહનીય એને
 'પરમાર્થ'ને વિરે અસરમાર્થભુક્તિ અને અસરમાર્થને વિરે પરમાર્થ
 ભુક્તિ. ૧' બીજી ચારિત્રમોહનીય 'તત્ત્વરૂપ પરમાર્થને પરમાર્થ
 ભુક્તિ'ને આત્મસ્વભાવમાં જે સ્થિતતા ધાર, તે સ્થિરતાને રાધક
 એવા પૂર્વસ્કારરૂપ કામ અને નોકામ તે ચારિત્રમોહનીય.

દર્શનમોહનીયને આત્મબોધ અને ચારિત્રમોહનીયને વીન
 રાગપણ ન રા કરે છે આમ તેમ અચૂક ઉપાય છે કર્મકે
 મિ'ત્રમોધ તે 'દર્શન'મોહનીય છે તેનો પ્રતિપક્ષ સત્તાત્મબોધ
 છે અને ચારિત્રમોહનીય રાગાદિક પરિણામરૂપ છે તેનો
 પ્રતિપક્ષ વીનરાગભાવ છે એને અધકાર જેમ પ્રકાશ
 ધરાયો નાશ પામે છે-તે તેનો અચૂક ઉપાય છે-તેમ બોધ અને
 વીનરાગના અનુભવે રાનમોહનીય અને ચારિત્રમોહનીયરૂપ બધ
 માર ટાળવામાં રક્ષાસ્વરૂપ છે, માટે તે તેમ અચૂક ઉપાય છે

૧૦૪ ક્રોધાદિ કાવધી કર્મબધ ધાવ છે, અને ક્ષમાદિક
 કાવધી તે દહ્યા છે અર્થાત્ ક્ષમા રાખવાયો ક્રોધ રાખી
 રકાય છે, સરગનાયો માતા રાખી રકાય છે, સતોત્રી લોભ

* 'દર્શન'મોહનો અનુભાવ વસ્તુઓ સ્વરૂપનો કનદષ્ટિ પરિણુમે છે
 મદત્પુરોનો નિરતર અથવા વિગેય સમામમ, વીનરાગ
 મુત ચિત્તન અને શુભુજિજ્ઞાસા, દર્શનમોહનો અનુભાવ
 ધનવાના મુખ્ય હેતુ છે તેથી સ્વરૂપદષ્ટિ સદ્બળા પરિણુમે છે

છોડી મત દર્શનનલો આગ્રહ તેમ વિકટપ,
 કહ્યો માર્ગ આ સાધરો, જન્મ તેહના અપ ૧૦૫
 વદ્વદના વદ્વદ તે, પૂછ્યા કરી વિચાર,
 તે પદની સર્વાંગતા, મોક્ષમામ નિરધાર ૧૦૬

રાજી રાકામ હ એમ રતિ-અરતિ આદિના પ્રતિપક્ષથી તે તે
 રાજી રાકામ છે તે જ કર્મબંધનો નિરોધ છે અને તે જ
 તેની નિવૃત્તિ છે વળી સર્વને આ વાતનો પ્રત્યક્ષ અનુભવ
 છે, અથવા સર્વને પ્રત્યક્ષ અનુભવ થઈ શકે એવું છે
 ક્રોધાદિ રાકામ રાકામ છે, અને જે કર્મબંધને રાક છે, તે
 અક્રમદશાનો માર્ગ છે એ માર્ગ પરથી નહીં, પણ અત્રે
 અનુભવમા આવે છે, તો એમા સદેશ ગો કરવો !

૧૦૫ આ મારો મત છે, મારે મારે વળગી જ રહેવું
 અથવા આ મારું દર્શન છે મારે મારે તેમ મારે તે સિદ્ધ
 કરવું એવો આગ્રહ અથવા એવા રિક્તને છોડીને આ જે
 માર્ગ કહ્યો છે તે સાધરો તેના અપ જ મ જાણવા

(અહીં જન્મ રુદ્ધ બદ્વદનમા વાપર્યો છે તે એટલું જ
 દર્શાવવાને કે કનચિત્ તે સાધન અધૂરા રહ્યા તેથી અથવા
 બધા-બધે મધ્યમ પરિણામની ધારાથી આરંભન થયા હોય, તેથી
 સર્વ કર્મ ક્ષય થઈ ન શકવાથી ખીજે જન્મ થવાનો સંભવ
 છે પણ તે બહુ નહીં, બહુ જ અપ ' સમક્ષિત આગ્યા
 રાજી જે વમે નહીં, તો ધણામા ધણા પદર જવ થાય, એમ
 જિને કહ્યું છે અને ' જે ઉત્કૃષ્ટપણે આરાધે તેનો તે
 ભવે પણ મોક્ષ થાય " અત્રે તે વાતનો નિરોધ નથી)

૧૦૬ હે સિધ્ધ ! તે હ પદનાં હ પ્રશ્નો વિચાર કરીને

જાતિ, વેપનો લેદ નહિ, ક્ષો માગ જો હોય
 સાધે તે મુક્તિ લહે એમા લે. ન કોય ૧૦૭
 કપાયની ઉપશાતતા, માત્ર મોક્ષ અભિવાય
 જવે ખેદ અતર દયા, ત કહિયે જિજ્ઞાસ ૧૦૮
 તે જિજ્ઞાસુ જીવને યાય સદ્ગુરુમોષ,
 તો પામે સમકીર્તને, વર્તે અતરુઓષ ૧૦૯
 મત દગન આમદ તજી નર્તે મદ્ગુરુ વક્ષ,
 લહે શુદ્ધ સમકિત તે, જેમા લેદ ન પક્ષ ૧૧૦

પૂજ્યા છે અને તે પ ની સર્વાંગનામા મોક્ષમાર્ગ છે એમ નિશ્ચય
 કર અર્થાત્ એમાનુ કોઈ પણ પ એકતે કે અવિચારથી
 ઉત્થાપના મોક્ષમાર્ગ સિદ્ધ થતો નથી

૧૦૭ જે મોખનો માગ કરો તે દોષ તો ગમે તે
 જાતિ કે વેપથી મોક્ષ યાત્ર એમા કંઈ બે નથી જે
 માધે તે મુક્તિપા પામે અને તે મોક્ષમા પણ ખીળ કયા
 પ્રકારનો ઊચનીચતાનિ બે. નથી અથવા આ વચન કયા
 તેમા ખીળે કંઈ બેદ એટલે ફેર નથી

૧૦૮ કીષાદિ કપાત્ર જેના પાતળા પક્ષ છે, માત્ર આત્માને
 નિર્મો મોક્ષ થવા સિવાય ખીજ કોઈ ધ્વજ નથી, અને સસા
 ના ભોગપ્રતે ઉદારીનતા વર્તે છે, તેમ જ પ્રાણીપર અત-
 રુદ્ધા દયા વન છે તે જીવને મોક્ષમાર્ગનો જિજ્ઞાસુ કદીએ
 અર્થાત્ તે માર્ગ પામવાનોગ કદીએ

૧૦૯ તે જિજ્ઞાસુ જીવને જે મદ્ગુરુનો ઉપદેશ પ્રાપ્ત થાય
 તો તે સમકિતને પામે અને અતરુની રોષમાં વર્તે

૧૧૦ મત અને વ્યનનો આમદ હોડી દઈ જે સદ્ગુરુને
 લક્ષે વર્તે, તે શુદ્ધ સમકિતને પામે કે જેમા લે. તથા પક્ષ નથી

વતે' નિજસ્વભાવનો અનુભવ હવે પ્રતીત,
 વૃત્તિ વહે નિજભાવમાં, પરમાર્થે સમકિત ૧૧૧
 વર્ધમાન સમકિત ચર્ધ, ટાળે મિથ્યાભાસ;
 ઉદય થાય ચારત્રનો વીતરાગપદ વાસ ૧૧૨
 કેવળ નિજસ્વભાવનું અખડ વતે જ્ઞાન,
 કદીયે કેવળજ્ઞાન તે, દેહ છતાં નિર્વાણ ૧૧૩
 કોટિ વર્ષનું સ્વપ્ન પણ, જાગૃત થતા શમાય;
 તેમ વિભાવ અનાદિનો જ્ઞાન થતા દૂર થાય ૧૧૪
 છો દેહાધ્યાસ તો, નહિ કતા છું કર્મ,
 નહીં કોઈના છું તેદનો, એજ ધમનો મર્મ ૧૧૫

૧૧૧ આત્મસ્વભાવનો જ્યાં અનુભવ, હવે અને પ્રતીત વને
 છે તથા વૃત્તિ આત્માના સ્વભાવમાં વહે છે ત્યાં પરમાર્થે સમકિત છે
 ૧૧૨ તે સમકિત વધતી જતી ધારાથી દાસ્ય શોકાદિ જે
 કષ્ટ આત્માને વિશે મિથ્યાભાસ ભાસ્યા છે તેને દૂર અને
 સ્વભાવ સમાધિરૂપ ચારિત્રનો ઉપ થાય જેથી સર્વ રાગ-
 દોષના ક્ષયરૂપ વીતરાગપ માં સ્થિતિ થાય

૧૧૩ સર્વ આભાસરહિત આત્મસ્વભાવનું જ્યાં અખડ
 એટલે ક્યારે પણ ખતિન થાય, મડન થાય, નાશ ન પામે એવું
 જ્ઞાન વતે તેને કેવળજ્ઞાન કદીએ છીએ જે કેવળજ્ઞાન પામ્યાથી
 ઉદય જીવ મુક્ત થાય નિર્વાણ દેહ છતાં જ અને અનુભવાય છે
 ૧૧૪ કોટિ વર્ષનું સ્વપ્ન હોય તોપણ જાગૃત થતા તરત તે
 ધમાય છે તેમ અનાદિનો વિભાવ છે તે આત્મજ્ઞાન થતા દૂર થાય છે

૧૧૫ હે સિધ્ધ ! દેહમાં જે આત્મતા મનાઈ છે અને
 તેને લીધે સ્ત્રી-પુત્રાદિ સ્વમાં જન્મ મમત્વપૂર્ણ વતે છે તે આત્મતા
 જે આત્મામાં જ મનાય, અને તે દેહાધ્યાસ એટલે દેહમાં

એ જ ધર્મથી મોત છે, ‖ હો મોક્ષસ્વરૂપ,
 અનત દર્શન જ્ઞાન તુ, અબ્યાબાધસ્વરૂપ ૧૧૬
 શુદ્ધ શુદ્ધ ચેત યથન, સ્વયંભ્યોતિ સુખધામ;
 બીજુ દહિયે કેટલુ ? કર વિચાર તો પામ ૧૧૭
 નિશ્ચય સર્વે જ્ઞાનાનો આવી અત્ર સમાપ્ત,
 ધરી મોનતા એમ કહી સદ્ગુણસમાધિમાય ૧૧૮

આત્મજુદિ તથા આત્મામા દેદજુદિ છે તે જુદે, તો તુ કમનો કર્તા
 પણ નથી અને મોકલા પણ નથી અને એ જ ધમનો મર્મ છે
 ૧૧૬ એ જ ધર્મથી મોક્ષ છે, અને તુ જ મોક્ષસ્વરૂપ છે
 અર્થાત્ શુદ્ધ આત્મપદ એ જ મોક્ષ છે તુ અનત જ્ઞાન-દર્શન
 તથા અબ્યાબાધ સુખસ્વરૂપ છે

૧૧૭ તુ દેહાદિક સર્વ પદાયથી ભૂદો છે, કોઈમા
 આત્મદ્રવ્ય ભગતુ નથી કોઈ તેમાં ભગતુ નથી દ્ર વે દ્રવ્ય
 પરમાયથી* સદાય ભિન્ન છે મારે તુ શુદ્ધ છે, મોક્ષસ્વરૂપ છે,
 ચતુર્ન્યપ્રદેશાત્મક છે, સ્વયંભ્યોતિ છે એટલે કોઈ પણ તને
 પ્રકાશતુ નથી સ્વભાવે જ તુ પ્રકાશસ્વરૂપ છે, અને અબ્યાબાધ
 સુખર્તુ ધામ છે બીજુ કેટલુ દહીએ ? અથવા પછ શુ કહેતુ ?
 દહામા એટલું જ દહીએ છીએ બે વિચાર કરતો તે પહેલે પામીશ

૧૧૮ સર્વે જ્ઞાનીઓનો નિશ્ચય અને આ રીતે સમાપ્ત છે
 એમ કહીને સદ્ગુરુ મોનતા ધરીને મદ્ગુણસમાધિમા રિચન

* દ્રવ્યથી દ્ર વ ભગતુ નથી, એમ જાણનારને કંઈ કર્તવ્ય
 કહી સમાપ્ત નહીં, પણ તે દ્યારે ? સ્વદ્રવ્ય દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર કાળ,
 ભાવે યથાવરિચન સમભ્યે, સ્વ વ સ્વરૂપ પરિણામે પરિણમી
 અનન દ્ર વ પ્રત્યે કેવળ ઉત્તમ ચંદ્ર કૃતકૃત્ય ચરે કંઈ કર્તવ્ય
 રહેતુ નથી એમ ધરે છે, અને એમ જ છે

શિષ્યબોધબીજપ્રાસિદ્ધયન

- સદ્ગુરુના ઉદ્દેશથી આત્મ્ય અપૂર્વ જ્ઞાન
નિઃસ્પન્ન નિઃસ્વાદી લક્ષુ, દૂર યથુ અજ્ઞાન ૧૧૬
- ભાર્યુ નિઃસ્વરૂપ તે શુદ્ધ ચૈતનારૂપ
અજર, અમર અવિનાશીને દેહાતીત સ્વરૂપ ૧૧૭
- કર્તા જોક્તા કમનો, વિભાવ વર્તે જ્ઞપાય,
વૃત્તિ વહી નિઃસ્વાવમા, યરો અકર્તા ૧૧૮
- અથવા નિઃસ્પરિણામ જે શુદ્ધ ચૈતનારૂપ
કર્તા જોક્તા તેજનો, નિર્વિકલ્પસ્વરૂપ ૧૧૯
- મોક્ષ કલ્પો નિઃશુદ્ધતા, તે પામે ત પથ,
સમજાવ્યો સદ્ગુરુમા સદ્ગુણ માર્ગ નિર્મલ ૧૨૦

થવા અર્થાત્ ગણીયોગની અમૃત્વવૃત્તિ કરી

૧૧૬ શિષ્યને સદ્ગુરુના ઉપદેશથી અદૂર જોને પૂર્વે જ્ઞાન
દિવસ નહીં આવેતુ એતુ જ્ઞાન આત્મ્ય અને તેને પોતાનું સ્વરૂપ
પોતાને વિષે પદાત્મ્ય ભાર્યુ અને દેહાત્મજ્ઞાનરૂપ અજ્ઞાન દૂર યથુ

૧૧૭ પોતાનું સ્વરૂપ-શુદ્ધ ચૈતન્યસ્વરૂપ-અજર, અમર,
અવિનાશી અને દેહથી સ્પષ્ટ જુદું ભાર્યુ

૧૧૮ જ્ઞપા વિભાવ જોને મિલતર વર્તે છે ત્યા મુખ્ય
નપથી કમનું કર્તા ત્વ અને જોક્તાપણું જ આત્મસ્વભાવમાં
વૃત્તિ વહી તેથી અકર્તા થશે

૧૧૯ અથવા આત્મપરિણામ જે શુદ્ધ ચૈતન્ય સ્વરૂપ છે,
તેનો નિર્વિકલ્પસ્વરૂપે કર્તા જોક્તા થશે

૧૨૦ આત્માનું શુદ્ધપદ છે તે મોક્ષ છે અને જ્યાં તે
પદાપ તે તેનો માર્ગ છે શ્રીસદ્ગુરુએ કૃપા કરીને નિર્મલ
મનો સર્વ માર્ગ સમજાવ્યો

સમ્યક્ જ્ઞાન સમ્યક્ જ્ઞાન અને સમ્યક્ ચિત્તની યોગ્ય
તે યોગ્ય માત્ર છે
શુદ્ધ આત્મવસ્તુના એવા વીરસાચપદમા સ્થિતિ થઈ તે
એ ચતુર્થી યોગ્યતા છે

વચાળીઆ ઠાનિઃ ૧૨૫૩

પરમપદ પદ્ય અથવા વીનરાગદર્શન

(ઝીતિ)

પદ્ય પરમપદ્ય બોધો, જલ્દ નમણ પરમ વીનરાગે,
તે અનુસરી ઠહીરું, પ્રભુમીને તે પ્રમુ બળિ રામે
મૂળ પરમપદ્ય ઠાગે, સમ્યક્ જ્ઞાન સાન ચરણ પૂર્ણ,
પ્રભુમે એક સ્વભાવે શુદ્ધ સમાધિ ત્યા પરિપૂર્ણ
જે એવન જલ્દ બાવો, અતોહયા છે મુર્તિ મરિ,
તેવી અતરૂ આરથા પ્રમ રે દહન કમુ છે તરવે
સમ્યક્ પ્રમાણપૂર્ણ તે તે બાવો સાન વિરે બાસે
સમ્યક્ સાન કલુ તે, સચર વિઝન, મોહ ત્યા નારો
વિચારભનિર્હત, રાગદોષો અભાવ ત્યા થાય,
સદ્ગિત સમ્યક્ જ્ઞાન શુદ્ધાચરણ ત્યા સમાધિ સદુપાય
ત્રણે અનિત સ્વભાવે પરિતુર્થી આત્મસ્વરૂપ નર્પાયાય
પૂર્ણ પરમપદ્ય પ્રાપ્તિ નિમિત્તો ત્યા અન પ સુખદાય
જીવ અજીવ પદાર્થો, પુણ્ય પાપ, આત્મવ ત્યા અપ,
સવર નિજરા યોગ્ય તરત ન્યા નવ પાર્થ સનધ
જીવ અજીવ વિરે તે નવે તરવેનો સમાવેશ થાય
પરમ વિચાર વિશેષે, જિજ્ઞાસા મદાન મુનિરાય

અતિમ મહેતા

પરમાર્થ ભાગ અથવા શુદ્ધ આત્મપદ પ્રકાશ

છ શ્રીજિન પરમાત્મને નમ

- ૧ હરો છે જે જોગી જન અનત સુખસ્વરૂપ,
મૂળ શુદ્ધ તે આત્મપદ સયોગી જિનસ્વરૂપ ૧
- આનંદસ્વાવ અગમ્ય તે, અવલબન આધાર
જિનપ થો દર્શાવિયો, તેહ સ્વરૂપ પ્રકાર ૨
- જિનપ નિજપદ એકતા, લેન્ભાવ નહી કઇ,
લક્ષ ધવાને તેહનો, કદ્યા શારદ સુખનાં ૩
- જિનપ્રવચન દુગ મ્મતા, યાદે અતિ મતિમાન,
અવલબન શ્રી સદ્ગુરુ, સુગમ અને સુખખાજ ૪
- ઉપાસના જિનચરણની, અતિશય ભક્તિ સદોત,
સુનિજન ન મતિ રતિ અતિ સયમ યોગ ધરીન ૫
- શુભ્રમૈત્ર અતિગમ્ય રહે, રહે અતર્કુ ન યોગ,
પ્રાપ્ત શ્રી સદ્ગુરુવડે, જિન દર્શન અનુયોગ ૬
- પ્રવચન સમુદ્ર નિદુમા, ઉવડી આરે એમ,
પૂજ શ્રી નો લગિધનુ, ઉદાહરણ પલ્લ તમ ૭
- વિષય વિગ્રહ સ્ત્રીત જે રહ્યા મતિના યોગ,
પરિણામની વિરમતા તેને યોગ અયોગ ૮
- મદ વિષય ને મરણતા, સહ આના સુવિચાર
કરણા કોગળનાદિ ગુણ, પ્રથમ ભૂમિકા ધાર ૯
- રોક્યા શત્રુ દિક વિષય, સયમ સાવન રાગ,
જગત છટ નહી આનંદથી મદ્ય પાત્ર મહાભાગ ૧૦
- નહા તૃણા છંડાનથી, મરણ યોગ નહી દોષ,
મહાપાત્ર તે માર્ગના, પરમયોગ જિતમેષ ૧૧

- ૨ આભ્યે બહુ સમદેશમા છાયા નામ સમાઈ,
આભ્યે તેમ સ્વભાવમા મન ચ્વડપ પલ્લુ નાઈ ૧
ઉપજે મોહવિકરપથી સમસ્ત આ સસાર
અતર્ક્ય અનલોકતા, નિહય મતા નહી વાર ૨
- ૩ સુખધામ અનત મુક્ત અદિ,
દિન રાત્ર રહે ત ખ્યાનમહિ
પરચાંત અનત સુધાગય જે,
મણુમુ ખર તે વર તે જય તે ૧

“ પૂર્વે ઘણા સાચીને વિચાર કરવાથી તે વિચારના
ફળમા સત્પુરુષને વિષે જેના વચનથી કાઠિત ઉત્પન્ન થઈ
છે તે તીર્થ દરના વચનને નમસ્કાર ”

“ દ્રવ્યાનુધ્યામ દરણાનુધ્યામ ચરણાનુધ્યામ અને મર્મ
હયાનુધ્યામના મહાનિધિ એવા વીતતત્ત્વ મવચનને નમસ્કાર ”

નિ મ ૧૯૪૧

જિનેશ્વરની વાણી.

(મનદર ૫૬)

અનત અનત જાત લેખી કારેલી વાડી
અનત અનત નથ નિમેષે વ્યાખ્યાની છે,
સઠજ જગત્ ક્રિતકારિણી કારિણી મોહ
તારિણી બવાવિધ મોહચારિણી પ્રમાણી છે,
ઉપમા આખ્યાની જેને તમા રાખવી તે વ્યર્થ,
આપરાધી નિજ મતિ મપાઈ મે માની છે
અહો ! રાજ્યચક્ર બાળ ખ્યાલ નથી પામતા બે,
જિનેશ્વર તણી વણી નાણી તેણે નાણી છે
રતિશુર્વ

પરિશિષ્ટ

ૐ

શ્રીસદ્ગુરુચરણાય નમઃ

જે સ્વરૂપ મમજ્ઞા વિના, પામ્યો ૮ ખ અનંત,
સમગ્ર હું તે પદ નમું, શ્રીમદ્ગુરુ બગવત ૧

હું ખતી નિરૂત્તિને સર્વ છવ છઠ્ઠે છે અને હું ખતી
નિરૂત્તિ હું ખ જેનાથી જન્મ પામે છે એના ગગ દેવ
અને અજ્ઞાનાદિ દોષની નિરૂત્તિ થવા વિના સંભવતી
નથી. તે નગાની નિરૂત્તિ એક આત્મજ્ઞાન સિવાય
બીજા કોઈ પ્રકારે જૂનાગણમાં થઈ નથી વર્તમાન
કાળમાં થતી નથી અને ભવિષ્યકાળમાં થઈ શકે તેમ
નથી એમ મર્ચ જાતી પુરુષોને બાસ્તુ છે. મારે તે
આ મજ્ઞાન મારે છવને પ્રયોજનરૂપ છે તેનો સર્વ
મૈ : ઉપાય સદ્ગુરુચરણનાં અવતરણ કે સદ્ગુરુ
વિચારણુ એ છે જે કોઈ છવ હું ખતી નિરૂત્તિ છઠ્ઠો
દોષ સર્વથા હું ખથી મુખપણ તેને પ્રાપ્ત કે હું દોષ
તેને એ જ એક માર્ગ આત્મજ્ઞાન સિવાય અન્ય બીજો
કોઈ ઉપાય નથી. મારે છવે સર્વ પ્રકારનાં મનમનાં
તરનો કુળધર્મનો લોભચ્છાદરૂપ ધર્મનો એવાસદ્ગુરુ
ધર્મનો ઉનાસદ્ગુરુ બહુ એક આ મવિચાર કર્તવ્યરૂપ
ધર્મ જન્મનો ચોખ્ખો છે

એવી મોટી નિઘપની વાર્તા તો મુમુક્ષુએ જીવે એ જ કરવી યોગ્ય છે કે સત્સંગ જેવું કે વાણનું મોર્ષ મગવાનું કારણ નથી. અને તે સત્સંગમાં નિગૂંતર સમય સમય નિવાસ ધરેલેલ અસત્સંગનું ક્ષણે ક્ષણે વિપગિણામ વિચારવું એ એવરૂપ છે જનુ જનુ કરીને આ વાર્તા અનુભવમાં આણવા જેવી છે.

કોઈ ક્રિયા-જડ થઈ રહ્યા, શુદ્ધ જ્ઞાનમાં કોઈ, માને માગે માક્ષનો, કરણ ઉપજે જોઈ કે

નિર્ગેપાર્થ — એકાંત ક્રિયા કરવી તેથી જ કમ્પાણ થશે. 'એવું માનનારાઓ સાવ બ્યવહારમાં કમ્પાણ માની કે ભ્રમ મૂકતા નથી આવા જીવોને 'ક્રિયાવાદી' અથવા 'ક્રિયા-જડ' મણવા ક્રિયા-જડને આત્માને લક્ષ હોય નહીં.

અમને આત્મજ્ઞાન છે આત્માને જ્ઞાન્તિ હોય જ નહિ આત્મા કર્તાય નથી તે બોક્તાય નથી ખાદે કાંઈ નથી. 'આતુ બોલનારાઓ શુદ્ધ-અધ્યાત્મી' પોતા જાની થઈ જેસી અનાચાર સેવતા અટકે નહીં.

આ પ્રકારના જીવો કાલમાં જોવામાં આવે છે જીવે જે કાંઈ કરવાનું છે તે આત્માના ઉત્કાર અર્થે કરવાનું છે તે વાત તેઓ જૂઠી ગયા છે આ જોઈ ન દયા આવે છે.

બાહ્ય ક્રિયામાં રાચતા, અતર્લે ન કાંઈ, જ્ઞાનમાર્ગ નિષેવતા, તેહ ક્રિયાજડ બાહ્ય કે

નિઘપમમાં આ કાળને દુસમ' એવી સગી

મ્હી છે તે પ્રત્યક્ષ દેખાય છે, કેમકે દુસમ સખ્તનો અર્થ દુ ખે કરીને પ્રાપ્ત થવા યોગ્ય એવો થાય છે તે દુ ખે કરીને પ્રાપ્ત થવા યોગ્ય તો એવો એક પરમાર્થમાર્ગ મુખ્યપણે મ્હી સમય અને તેવી સ્થિતિ પ્રસંગ જોવામા આવે છે જો કે પરમાર્થ માર્ગનુ દુદનમપણુ તો સર્વ કાળને વિશે છે, પણ આવા કાળનેવિશે તો વિરોધ કરીને કાળ પત્રુ દુન્યમપણુના કારણરૂપ છે

અન કહેવાનો હેતુ એવો છે કે ધણુ કરી આ હોતે વતમાન કાળમા પૂર્વે જોયે પરમાર્થ માર્ગ આગ ધો છે, તે દેહ ધાગણુ ન કરે અને તે સત્ય છે, કેમકે જો તેમા હવેનો સમૂહ દેહધારીપણે આ હોતે વર્તનો હોત તો તેમને તથા તેમના સમાગમમા આવનાગ એવા ધણુ હવેને પરમાર્થ માર્ગની પ્રાપ્તિ સુખે કરીને ધર્મ પાકતી હોત, અને તેથી આ કાળને દુસમ કહેવ નુ કારગુ ગેત નહીં આ રીને પૂર્વાધક હવેનુ અદ્યપણુ એ આગિ છતાં પણ વતમાગાગને વિશે જો નેર્વ પગુ હવ પરમાર્થ માર્ગ આગધવા પ્રયે તો અવસ્થ આરાધી સમ, કમ દુ ખે કરીને પત્રુ આ કાળને વિશે પરમાર્થ માર્ગ પ્રાપ્ત થાવ એમ પૂર્વ જ્ઞાનીઓનુ મ્થન છે

સર્વ હવને વર્તમાનકાળમા માર્ગ દુ ખે કરી ૧ જ પ્રાપ્ત થાય એવો એકાંત અભિપ્રાય વિચારવાયોઅ નથી ધણુ કરીને તેમ જો એવો અભિપ્રાય સમજવા યોગ્ય છે તેનાં ધણા કારણો પ્રત્યક્ષ દેખાય ૮

- ૧ પ્રથમ મ જી ઉપર દર્શાવ્યું તે કે પૂરું પહોં-
કરીને આગધમ્પણ નહીં તે
- ૨ ખીલુ કાગળ તેવું આગધમ્પણ નહીં તેને સીધે
વર્તમાન દેહે તે આગધમ્પણની રીતિ પણ
પ્રથમ મમજવામાં ન હોય તેથી અત્યારાધક
માર્ગને આગધકમાર્ગ માની નહીં હવે પ્રતિ
કરી દેાય છે
- ૩ મોથું મ જી ધણુ મરીને ક્યાંક સત્સમાગમ અથવા
સદ્ગુરુનો યોગ બને અો તે પણ કવચિત્ બને
- ૪ મોથું કાગળ અસત્સમ આદિ કા હોયી હવે
સદ્ગુરોદિનું આગખાણ થવું પણ કુખ્ય વર્તે
છે બને ધણુ કરીને અસદ્ગુરોને વિષે સત્પ
નતીતિ માની ત્યાં જ શકાર્થ ગ્રહે છે
- ૫ પાંચમું મારણ મ્વચિત્ મત્સમાગમનો યોગ બને
તોપણ બળ વીરોદિનું એવું સિધિપણ કે હવ
તથાદેવ માર્ગ મદણુ ન કરી શકે અથવા ન સમજ
શકે અથવા અસત્સમાગમોદિ કે પોતાની મ્દપ
નાયી મિષ્ટાને વિષે સત્પણે પ્રતીતિ કરી દેાય
ધણુ કરીને વર્તમાનમાં કાં તો શુદ્ધક્રિયાપ્રધાનપણુમાં
હવે મોક્ષમાર્ગ કહ્યો ॥ અથવા બાલક્રિયા અને શુદ્ધ
વ્યવહારક્રિયાને ઉત્સાહવામાં મોક્ષમાર્ગ કહ્યો છે અથવા
સ્વમતિમ્દપનાએ અપ્પાત્મ પ્રયો વાંચી કથન માત્ર
અપ્પાત્મ પામી મોક્ષમાર્ગ કહ્યો છે, એમ કહ્યાપાથી

જીવને સત્સમાજમાદિ હેતુમા તે તે માન્યતાનો આગ્રહ
આડો આવી પગમાર્ગ પામવામાં રથબસૂન ચાલ છે

જે જીવો તુષ્ટિક્રિયાપ્રવાનપણામા મોક્ષમાર્ગ મેળવે
છે તે જીવોને તથાદૃષ્ટ ઉપદેશનુ પોષણ પળુ ગ્લા કરે
છે જ્ઞાન દર્શન, આગ્નિ અને તપ એમ મોક્ષમાર્ગ ચાગ
પ્રમારે કહ્યો છતા પ્રથમનાં મે ૫ તે તેમણે વિચાર્યા
જેવુ હોય છે, અને ચારિત્ર શુદ્ધનો અર્થ વેપ તથા માત્ર
બાહ્ય વિ તિમા સમજ્યા જેવુ હોય છે તપ શુદ્ધનો
અર્થ માત્ર ઉપવાસાદિ મતનુ કરવુ, તે ૫નુ નાશ
સહાયી તેમાં સમજ્યા જેવુ હોય છે વળી કવચિત્ જ્ઞાન-
દર્શન ૫૦ કહેવા પડે તો ત્યાં મૌનિક કથન જોય બાવેનાં
કથનને જ્ઞાન અને તેની પ્રતીતિ અથવા તે કહેનારની
પ્રતીતિને વિષે જ્ઞાન શુદ્ધનો અર્થ સમજવા જેવુ રહે છે

જે જીવો બાહ્ય ક્રિયા (એટલે જ્ઞાનાદિ) અને શુદ્ધ
અવધારક્રિયાને ઉત્થાપવામાં મોક્ષમાર્ગ સમજે છે, તે જીવો
શાસ્ત્રોના કોઈ એક વચનને અયુક્તસમજ્યુભાવે મદ્દજુ
કરીને સમજે છે જ્ઞાનાદિ ક્રિયા જો મોર્ડ અદ્ધકા
રાદિથી નિહાનભુદિથી કે જ્યા તેથી ક્રિયા ન મંત્રવે
એવાં જૂઠા ચુચુરયાનાદિ ત્યાને કરે તો તે સંસારકુટુ
છે એમ શાસ્ત્રોનો મૂળ આશય છે પણ સમજગી જ્ઞાનાદિ
ક્રિયા ઉત્થાપવાનો શાસ્ત્રોનો હેતુ નથી તે માત્ર પેતાની
મતિકદ્વપનાથી નિરેષે છે તેમ જ અવજાગ જે પ્રકારના
છે એક પરમાર્થમૂળકેતુ અવધાર અને બીજો

વ્યવહારક્રમ વ્યવહાર. પૂર્વે આ જીવે અનતીચાર
 થયાં હતાં આત્માર્થ થયો નહોતો એમ શાસ્ત્રોર્થ
 વાખ્યો છે ને વાખ્ય મદલ્ય મ્હી સમોડે વ્યવહાર ઉત્પા
 પના । પોને મમત્ત્વા એવું માને કે પશુ શાસ્ત્રમારે તો
 તેનું મ્હું મ્હું નથી જે વ્યવહાર પરમાર્થહેતુમૂળ
 વ્યવહાર નથી અને માત્ર વ્યવહારહેતુ વ્યવહાર છે તેના
 દુગમદને શાસ્ત્રમારે નિષેધો છે જે વ્યવહારનું ફળ ચાર
 ગતિ થાય તે વ્યવહાર વ્યવહારહેતુ કહી સમાય અથવા
 જે વ્યવહારથી આત્માની વિજ્ઞાપ દશા જવા થોમ્મ ન
 થાય તે વ્યવહારને વ્યવહારહેતુ વ્યવહાર કહેવાય, એનો
 શાસ્ત્રમારે નિષેધ થયો છે તે પશુ એમને નહીં કેવળ
 દુગમદથી અથવા તેમા જ મોક્ષમાર્ગ માનનારને એ
 નિષેધથી સાચા વ્યવહાર ઉપર લાવવા કર્યો કે અને
 પરમાર્થહેતુમૂળ વ્યવહાર શમ મંત્રમ નિર્વેદ અનુ
 ક્રમ આરધા અથવા સદ્યુક્ત સત્તાસ્ત્ર અને મન
 વચનાદિ સમિતિ તથા શુભિ તેનો નિષેધ કર્યો નથી
 અને તેનો જે નિષેધ કરવા થોમ્મ હોય તો શાસ્ત્રો
 ઉપદેશાને બાકી શુ સમજવા જેવું રહેતું હતું કે શુ
 સાધનો કરાવવાનું જણાવતું બાકી રહેતું હતું કે
 શાસ્ત્રો ઉપદેશોઃ અર્થાત્ તેવા વ્યવહારથી પરમાર્થ
 પ્રમાય છે અને અવસ્થા જીવે તેવો વ્યવહાર મંજુ
 કરવો કે જેથી પરમાર્થ પ્રાપ્તિ એમ શાસ્ત્રોનો આશય
 છે સુષ્કઅધ્યાત્મી અથવા તેના પ્રસંગી તે આશય

સમજ્યા વિના તે જવારને ઉત્થાપી પોતાને તથા
પરને દુઃસ્વપ્નમોઘીપણું મેં છે

શમ મને ૥૥૬ ગુરો ઉત્થાપ થો અથવા વેરાજ્ય
વિરોધ નિષ્પક્ષપાતના થયે ધ્યાય પૂનર્જા પામ તથા
કર્મ પણ પ્રતાવિષયી સમજ્યાની યોગ્ય થયે જે સદ્
શુભમે સમજવા યોગ્ય અર્જાત્મકો, સામુદ્રી ધણુ-
કરી રાજ્ય જોવા ૥ તે પોતાની મજાએ જેમ તેમ
વાંચી ભઈ, નિર્વારી ભઈ તેને અત્રે વસાવિના
અથવા દસા કુર્વાવિના વિશ્વાસ વસાવિના પોતાને
વિશે જ્ઞાન કરે છે અને ક્રિયા તથા શુદ્ધ નવદામદિત ધર્મ
વર્તે છે, એવો ત્રીજો પ્રકાર શુભપાત્શીનો છે કામ-
કામ જીવને આવા યોગ જાહેરુ ૫ છે અથવા તો
જ્ઞાનરહિત શુભ કે પરિમિતિ ૬ શુભરો, માત્ર
પોતાના માન પૂજાદિની મજાએ જતા એવા, જીવને
અને પ્રભારે અવળે અને ચાલી દે ૩, અને ધણું
કરીને કવચિત જ એવું નહીં દેત જેવી એમ જણાય
છે કે કાળનું દુસમપણું છે

આ દુસમપણું વખતુ છે તે જીવને પુરુષાચ રહિત
કરવા અર્થે લખ્યું નથી પણ પુરુષરત્નનિર્ણયે લખ્યું છે

અનુકૂળ સંયોગમાં ૫ જીવે કષ્ટકે જોઈ
જાગૃતિ હોય તોપણ વખતે જીવે ન થાય પણ જીવ
આવા પ્રતિકૂળ યોગ વચના દેવા અવસ્થા કુદરત
જીવે વધારે જાગૃત રહેવું જોઈએ તેથી તથા ૫ ૫

જાવ ન થાય અને તેવા મોડ પ્રવાહમાં ન તબ્બાઈ જાય.

વત્ત માનના કુસમ દબો છે જ્યાં તેને વિને
અનન બવને છેડી માત્ર એ જ નાથી એ એવું
એકાવતારીપણ પ્રાપ્ત થાય એવું જ છે માટે
વિચારવાન એ તે સદ્ય રાખી ઉતરે કયા તેવા પ્રવા
હોમાં ન પડતાં વધારાદિ વેગગ્યાદિ અવસ્થા આગમી
સદ્યરૂનો વેગ પ્રાપ્ત કરી ક્યાપણિ દોષ છે. પ્રવાહનો
એવા અને અત્યંતથી ગદિત થવાનો સત્ય માર્ગ પ્રાપ્ત
કરવો. મુમુક્ષુ જીવમાં સમાધિ કયા તે મુખે અવસ્થા
સંભવે છે, અથવા તે મુખે વિના મુમુક્ષુતા ન થી સકાય
નિત્ય તેવો પગિયાર ગમતાં તે તે વાત અવશ્ય
કરતાં વિચાર તા ફરીફરીને પુરપાઈ કરતાં તે મુમુક્ષુતા
ઉત્પન્ન થાય છે તે મુમુક્ષુતા ઉત્પન્ન થયે જીવને પગમાઈ
માર્ગ અવસ્થા સમગ્ર છે મુખર્ત મર્તિંક સુ ૧૬૪૬

વેરા યાં સદ્ય તે, જો સદ્ય આત્મજ્ઞાન,
તેમ જ આત્મજ્ઞાનની, પ્રાપ્તિનજા નિદાન ૬
વેગગ્ય ત્યાં ક્યાદિ અતરંગનાળી ક્રિયા છે
તે જો સાથે આત્મજ્ઞાન દોષ તો સદ્ય છે, અર્થાત્ ભવતું
મૂળ છે છે, અથવા વેરાગ્ય ત્યાં ક્યાં આત્મજ્ઞાનની
પ્રાપ્તિના કા હો છે એટલે જીવમાં પ્રથમ એ મુખે
આ વેધી સદ્યરૂનો ઉપરેય તેમા પગિયાર પામે છે
જીવનગ્ય અતરંગ વિના સુ મુખે. ઉપર
પરિણમતો નથી, તેથી વેરાગ્યાદિ આત્મજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ

સાધનો છે એમ કહ્યું

અને જે શ્રેયો ક્રિયાજડ છે તેને એવો ઉપદેશ થો
 કે કાયા જ માત્ર રોગી તે કાંઈ આત્મજ્ઞાનની પ્રાપ્તિના
 હેતુ નથી વૈરાગ્યાદિ ગુણો આત્મજ્ઞાનની પ્રાપ્તિના હેતુ છે,
 માટે તમે તે ક્રિયાને અત્યાહો અને તે ક્રિયામાં પણ
 જટળને રહેતુ બદલુ નથી, કેમકે આત્મજ્ઞાન વિના તે
 પણ જરુતુ મળી છેદી સમતા નથી માટે આત્મજ્ઞાનની
 પ્રાપ્તિને અર્થે તે વૈરાગ્યાદિ ગુણોમાં વર્તો અને મનને સરૂપ
 પણ કપાયાલ્લિ જેમાં તથાકૂપ કર્મ ફીલુપાકુ નથી તેમાં તમે
 મેલ્લમાર્ગનો દુરામલ્લ એમ નહો એમ ક્રિયાજડને કહ્યું

અને જે શુભજ્ઞાનીઓ સ્વામ વૈરાગ્યાદિ ગદિત છે
 માત્ર વાચાજ્ઞાની છે તેને એમ કહ્યું કે વૈરાગ્યાદિ સાવન છે
 તે આત્મજ્ઞાનની પ્રાપ્તિના માર્ગો છે મગજુ વિના મર્મની
 ઉત્પત્તિ થતી નથી તમે વૈરાગ્યાદિ પણ પામ્યા નથી
 તો આત્મજ્ઞાન આથી પામ્યા હો તે કર્મ આત્માર્મ
 વિચારો મંસાગ્ર પ્રત્યે બહુ ઉત્તમીનતા દેવતી મૂર્ખાનું
 અપત્ત બોમમાં અનાસક્તિ તથા માનાદિનું પાનગાપણું
 એ આદિ ગુણોવિના તો આત્મજ્ઞાન પરિણામ પામતુ
 નથી અને આત્મજ્ઞાન પામ્યે તો તે ગુણો અત્યંત દલ
 થાય છે, કેમકે આત્મજ્ઞાનરૂપ મૂળ તને પ્રાપ્ત થયું તેને
 બદલે તમે આત્મજ્ઞાન અમતે છે એમ માનો છો અને
 આત્માર્મ તો બોમ્યાદિ મમનાની અમિ નજ્યાં કરે છે
 પૂજા સત્કારાદિની કામના વારવાર સ્ફુરણમાન થાય ॥

સદગ્ ગુણનાને બહુ આકૃષ્ટ ગાકૃષ્ટના થઈ જાય છે તે ૧મ તથા આવી રીતે આ અત્માનાં ૧૧ ગુણો નહીં! માત્ર માત્ર ઉદ્ધિ કામન એ અત્માનાની કહેવાય ૧૬ એમ જે સમ વાર્યા આવતું રીતે તે સમજી અને વાત્તા સાધતો પ્રથમ તો આત્મામાં ઉત્પન્ન કરે છે જેથી આત્માનાં ૧૧ સમુદાય થાય

ત્યાગિનિ ગ્રામ વિતમા, ધ્યાય ન તેને જ્ઞાન,
અગ્રે ત્યાગિ વિરાગમા, તે જૂને નિશ્ચિન્તાન ૭

જેના અત્માનામાં ત્યાગ-વિરાગ ગુણો ઉત્પન્ન થવા નથી, એવું જુને આત્માનાં ન થાય કેમકે મનિ અનકમ્પ ૧૬ રૂપમાં આત્મા પડેલું પ્રતિ બિંબ પડતું થતું નથી તેમ જ માત્ર ત્યાગ-વિરાગમાં રાખીને કૃતાર્થના માને તે પત્તુ પોતાના આત્માનું જ્ઞાન જૂને અર્થાત્ આત્માનાં નહીં હોવાથી અજ્ઞાનનું મદ્યારી પડે છે જેથી તે લાગ વાત્તાનું માન ઉત્પન્ન થવા અર્થે અને માનાયે સર્વ સવમાદિ પ્રજ્ઞાત થઈ જાય જેથી સસારનો ઉત્કેષ ન થાય માત્ર ત્યાગ અગ્રે થાય અર્થાત્ તે આત્માનાં પામે નહીં

એમ ક્રિયા-જડો સાધન-ક્રિયા અને તે સાધનનું જેથી સફળપણ થાય એવા આત્માનાં ઉપદેશ કરી અને ગુણગુણીને ત્યાગ-વિરાગાદિ સાધનનો ઉપદેશ કરી વાચાણમાં કહેવાય નથી એમ પ્રેમું

જ્યા જ્યા જે જે યોગ્ય છે, તદ્દા સમજવું તેહ,
 ત્યા ત્યા ને તે આચરે, આત્માર્થી જન એહ ૮
 જે જે દેખણે જે જે યોગ્ય છે એટલે જ્યા ત્યાગ
 વરાગ્યદિ યોગ્ય હોય ત્યા ત્યાગ-વૈગ્યાદિ સમજે,
 આત્મજ્ઞાન યોગ્ય હોય ત્યા આત્મજ્ઞાન સમજે, એમ
 જે જ્યા જોઈએ તે ત્યા સમજવું, અને ત્યા ત્યા તે
 પ્રમાણે પ્રવર્તવું એ આત્માર્થી હવનું સ્વસ્થ છે
 અર્થાત્ મતાર્થી હોય કે માનાર્થી હોય તે યોગ્ય માર્ગને
 મદદ ન કર, અથવા ક્રિયામા જ નેને દુગમ્ય થયો
 છે અથવા શુભનાનના જ અભિમાનમા જેને જાનીપણ
 માની લીધું છે તે ત્યાગ-વૈરાગ્યા સાધનને અથવા
 આત્મજ્ઞાનને મદદ ન કરી શકે

જે આત્માર્થી હોય તે જ્યા જ્યા જે જે કરવું
 ધટે છે તે તે નરે અને જ્યા જ્યા જે જે સમજવું ધટે
 છે તે તે સમજે અથવા જ્યા જ્યા જે જે સમજવું ધટે
 છે તે તે સમજે અને જ્યા જે જે આચરવું ધટે છે તે
 તે આચરે, તે આત્માર્થી કહેવાય

અત્રે સમજવું ' અને આચરવું ' એ બે
 સામાન્ય પદ છે પણ વિભાગપર કહેવાનો આયય
 એવો પણ છે કે, જે જે જ્યા સમજવું ધટે તે તે સર્વ
 સમજવાની કામના જેને છે, અને જે જે જ્યા આચરવું
 ધટે તે તે ત્યા આચરવાની જેને કામના છે તે પણ
 આત્માર્થી કહેવાય.

નિઝામ આરો વ ૨, સવર ૧૬૫૨

સેવે સદ્ગુરુ ચરણને, ત્યાગી હઈ નિજપદ, ૧,
પામે તે પરમાર્થને, નિજપદનો લે સદ્ ૯

આશાકા - ધણને કિંમતવ વતે છે અને ધણને
શુદ્ધતાની પણ વત છે તેનુ શુ મરણ હોવુ જોઈએ ? એની
આશાકા કરી તેનુ

સમાવાન - સદ્ગુરુના ચરણને ને પોતાની પણ
એટલે મન છાડી હઈ મેવે તે પરાર્થને પામે, અને
નિજપદનો એટલે આત્મસ્વભાવનો સદ્ લે અર્થાત્ ધણને
કિંમતવ વતે છે તેનો હેતુ એ છે કે અસદ્ગુરુ કે
ને આત્મજ્ઞાન અને આત્મજ્ઞાનના સાધનને જાણના નથી
તેનો તેણે આશ્રય કર્યો છે જોથી તેનો માત્ર કિંમતક
ત્વનો એટલે કામક્રમેણનો માર્ગ જાણે છે નેમા વગવાડે
છે, અને કુળધર્મ હદ કરાવે છે જોથી તેને સદ્ગુરુનો
યોગ મેળવવાની આકાંક્ષા થતી નથી, અથવા તેના
યોગ મળ્યે પણ પક્ષની હદ વાસના તેને સદુપદેશ
સ મુખ થવા દેતી નથી એટલે કિંમતવત્વપણું દગવુ
નથી અને પરમાર્થની પ્રાપ્તિ થતી નથી

અને ને શુદ્ધ જાતી છે તેણે પણ સદ્ગુરુના ચરણ
સેવા નથી માત્ર પોતાની મતિ-ક પત્થરી સ્વચ્છદપણે
અખાત્મ મયો લાવ્યા છે અથવા શુદ્ધતાની સમીપથી
તેના મયો કે વચનો સામગ્રી લઈને પોતાને વિરે જાતી
થઈ માન્યુ છે, અને જાતી ગણાવાના પદ્ધતિ એક પ્રકારનું

માન છે તેમા તેને મીઠાશ રહી કે અને એ તેનો પક્ષ થયો છે અથવા કોઈ એક કાગળવિશેષથી શાસ્ત્રોર્મા દયા દાન, અને દિસા પૂજનું સમાનપણ કશું છે તેવા વચનોને તેનો પરમાર્થ સમજ્યા વિના હાથમા વાળે માત્ર પોતાને જ્ઞાની મનાવા અર્થે અને પામર જીવતા નિઃસ્કાન્તા અર્થે તે વચનોનો ઉપયોગ કરે છે પણ તેવા વચનો કોઈ લક્ષે [આંખ ૪૪૬ બીજી આરતિ] સમજવાથી પરમાર્થ સાચ છે તે બાજુનો નથી વળી એમ દયા દાના કિતું શાસ્ત્રોર્મા નિષ્કૃણપણ કહ્યું છે તેમ, નવ પુર્વસુધી ભક્ત્યા જ્ઞાતા તે પણ અકૃણ મધુ એમ જ્ઞાનનું પશુ નિષ્કૃણપણ કહ્યું છે તો તે શુદ્ધજ્ઞાનનો જ નિષેધ છે એમ જ્ઞાતા તેનો લક્ષ તેને યોગ નથી કેમકે જ્ઞાની બનવાના માને તેનો આત્મા મૂતતાને પામ્યો છે તેથી તેને વિચારનો અવકાશ નહોતો નથી એમ ક્રિયાજન અથવા શુદ્ધજ્ઞાની તે બન્ને બૂલ્યા છે, અને તે પરમાર્થ પામવાની વાછા રાખે છે, અથવા પરમાર્થ પામ્યા છીએ એમ કહે છે તે માત્ર તેમનો દુરામન તે પ્રત્યક્ષ દેખાય છે

જો સદ્ગુણના ચરણ સેવ્યા હોત, તો એવા દુરામનમા પડી જવાનો વખત ન આવત અને આત્મ-સાધનમા જીવ દોરાત અને તયારૂપ સાધનથી પરમાર્થને પામત અને નિજપ નો લક્ષ લેત અર્થાત્ તેની વૃત્તિ આત્મા સંમુખ થાત.

વળી હાથ હાથ એકાકીપને વિચરવાનો નિરોધ કર્યો છે, અને સર્ગુરુની સેવામાં વિચરવાનો જ ઉપદેશ કર્યો છે, તેથી જનુ એમ સમજવું છે કે જીવને દિત કારી અને મુખ્ય માત્ર તે જ છે, અને અસદ્ગુરુથી પણ કત્વાણુ યાન એમ મહેતુ તે તો તીર્થ'કગાલિની-જ્ઞાનીની-આસાતના કરવા સમાધાન છે કેમકે તેમાં અને અસદ્ગુરુમાં માર્ગ ભેદ ન પડે જન્માવ અને અત્યંત શુદ્ધ નિર્મળ અનુવાગાનુ કર્મ ન્યૂનાધિકપણું કર્યું જ નહીં 'શ્રી ઠાણુગચુર' ની એકગી

● 'શ્રી ઠાણુગચુર' ની એક એકગીનો ઉત્તર વિશેષ સમજવા માટે ઉત્તર તે સદેશમાં અત્રે લખ્યો છે

૧ એક આત્માનો ભવાવ કરે પણ પરનો ન કર તે પ્રત્યેક શુદ્ધ કે અરોગ્યા સ્વસ્થી

૨ એક આત્માનો ભવાવ ન કરી શકે, અને પરનો ભવાવ કરે તે અચરિત્ત શરીર આધારી એકરે એકરે ઉત્તુ અમુક ભવ આદી છે, પણ ઉપદેશ માનના આત્માએ કરી લખુ છે તેથી તેનાથી ઉપદેશ સાતપ સાજગત્યર છવ તે બને ભવો અવ પણ કરી શકે અને આત્મા તે બને ભવાવ કરનાર નહીં હોવાથી તેમને બીજા ભવમાં બેઠેલા છે અથવા કોઈ છવ પૂર્વ કાળે જ્ઞાનતાન કરી પ્રારબ્ધોદયે મદ સ્વોપરામથી વર્તી માનમાં મનુષ્ય પેદ પામી પેરે માર્ગ નથી નવરા એવા કોઈ ઉપદેશક પાસેથી ઉપદેશ સાજગત્ય પૂર્વ સરકારથી પૂર્વના આત્મતાની એવા વિચાર પામે કે આ પ્રકારના જરૂર નો નો દેતુ ન હોય, કેમકે જનકપત્રે તે માર્ગ કહે છે 'નવરા આ ઉપદેશ દેનારો છવ પોતે અપરિણામી રહી ઉપદેશ કરે છે તે મદા અનર્થ

તાન મળ્યું નથી માટે મોગે છુ એવો નહીં હોય
તેને થયું તે, એમ વિચારી વિચારવાન છવે ચાલ્યું
મેલનામનો લોપ ન થાય તેવું વચન પ્રમસવું જોઈએ

એક મામરી બીજો મામ જવું હોય આ તેનો
માર્ગ દીડો ન હોય એવો પોતે પચાસ વર્ષનો પુરુષ
હોય, અને બાબો મામ જોઈ આવ્યો હોય તેને પણ
તે માર્ગની ખગ પડતી નથી, અને કોનિ પૂઠે ભારે
જણાય છે, ની તો જૂઠ ખાય છે અને તે માર્ગને
જાગૃતાર એવું દસ વર્ષનું બાળક પણ તેને તે માર્ગ
દેખાડે છે તેથી તે પહોંચી શકે એમ ચોક્કિમા અથવા
બરબારમા પણ પ્રત્યક્ષ છે માટે જે આત્માર્થો હોય,
અથવા જેને આત્માર્થની ઇચ્છા હોય તેને સદ્ગુણના
યોગે તપ્યાના કામી છવનું કે વાણુ થાય એ માર્ગ લોપવો
જો નહીં કેમકે તેથી સર્વ જાની પુરુષની આજ્ઞા લોપવા
ખરાબ થાય છે

આશાકા - પૂર્વે સદ્ગુણનો યોગ તો ધણી વખત
કરો છે હજા છવનું ઠલાણુ થયું નહીં જેથી સદ્ગુ
ણના ઉપદેશનું એવું કંઈ વિશેષપણ દેખાતું નહીં એમ
આશાકા થાય તો તેના ઉત્તર બીજા પાના જ દેખો કે કે

ઉત્તર — જે પોતાના પદ્મને ત્રાગી દઈ
સદ્ગુણના ચરણને સોને, તે પરમાયને પામે
અર્થાત્ પૂર્વે સદ્ગુણનો યોગ થવાની વાત સત્ત્ર છે પરંતુ
ત્યાં છવે તેને સદ્ગુણ જાણ્યા નથી અથવા એ.

ધી પ્રાપ્તિ નથી અને તેથી પામે જે નાના માન
અને મન મુખ્ય નથી અને તેથી મદ્યુરનો ઉપદેશ પરિ
જ્ઞાપ પાન્યા નહીં અને પરમાયની પ્રાપ્તિ મન નહીં
અમ તો જે નાનો મન અનુભવ કરે છે અને તે મુખ્યનો
આમલ દુઃ સરીતે મદ્યુરેશ ધરણ મનાનો કામી કરે
તેણે તો અવરત પરમાય પામત

આમલ દુઃસન મદ્યુરેશ એ ૨૮ કે ૧૫૧૧ દુખે પ
થી અમવા માનાં કિના ત્વિર કામીપ્રજ્ઞાથી અમ પન
આમલ થી જમને છે કે કેક દુઃસને પૂર્વે કમ્બાન
થવા ૮ અને તેમને મદ્યુરેશ મુખ્ય મન સારિયા કાવ
જુની પ્રાપ્તિ કરે છે આ રા અસદ્યુરથી પન કમ્બાનુની
પ્રાપ્તિ થાય અસદ્યુરે પાતાને જાણ મ મંત્રી પ્રતિનિ
નથી પન બીજાન તે પમાડી કરે એવલ બીજે તે
માર્ગની પ્રતિનિ, તેનો ઉપદેશ મ નાને કરે નો તે પર
માયને પામે, મારે સદ્યુરેશજન સંચારિતા પન પર
માર્ગની પ્રાપ્તિ થાય જેવા આમલનુ મમાધાન કરે છે

સમાધાન — વર્ણિ કોઈ દુઃસ પાને વિચાર કરતા
જુજ્યાએ એવો સામમાં પ્રસન્ન છે, પન કો રમને એવો
પ્રસન્ન રહો નથી કે અસદ્યુરથી અમુક જુજ્યા દેવે
કોઈ પોતે વિચાર કરતા જુજ્યા છે એમ કહ્યું ૮ તેમાં
ચાઓનો કહેવા માં હેતુ એવો થી કે સદ્યુરેશ આનાએ
વર્તવાથી દુઃસ કમ્બાનુ થાય છે એમ અમે કહ્યું છે
પણ તે પાન વમાર્થ નથી અમવા સદ્યુરેશની આત્મ

હવેને કઈ કામજ નથી એમ કહેવાને માટે તેમ જો
 હવે પોતાના વિચારથી સ્વરૂપ પામ્યા છે એમ મ્હું
 છે તે પણ વર્તમાન દેહે પોતાના વિચારથી અથવા
 બાધથી છુટકા દેહ છે, પણ પૂર્વ તે વિચાર અથવા
 મોખ તેણે મનુષ્ય કયો છે તેથી વર્તમાનમાને સ્વરૂપ
 વર્તમાન સ્થાને સભર છે તીર્થ કરાવે સ્વપણુ 'મ્હું'
 છે તે પણ પૂર્વ ક્રીતે કરે સ્વરૂપની નિત્ય સમર્પિત
 પામ્યા છે એમ મ્હું છે મેટને કે સ્વપણુ સ્વરૂપ
 છે તે વર્તમાન ની અપેક્ષાએ હતું છે અને ને મહ
 સ્વરૂપના નિષેધને અને હતું નથી અને જો મહસ્વરૂપ
 નો નિષેધ કરે તો તે સદૈવ મહત્તર અને મહર્ષની
 પ્રતીનિધિના સમર્પિત હતું નથી 'તે કહેવામા જ થયું

અથવા જો સામ્યનુ તમે પ્રમાણુ દો છો તો સામ્ય
 સ્વરૂપ એવા નિર્નના કહેવા છે તેથી પ્રમાણુ માનવા
 પામ્ય છે કે જો અસદ્ગુણના કહેવા છે તેથી પ્રમા
 ણુ માનવા પામ્ય છે ? જો અસદ્ગુણના સામ્યો પણ
 પ્રમાણુક માનવામા બાધ ન હોય તો તો અગ્રાન અને
 ગમ દેષ આગવવાથી પણ મોક્ષ થાય એમ કહેવામા
 આવ નથી તે વિચારવા ચોગ્ય છે

આચાર્યગમસૂત્ર મા પ્રથમ નૃત્યકથ પ્રથમા ૧૧૧ના
 પ્રથમ ઉદ્ધરે, પ્રથમ વાચ્ય ૦૦૦૦૦૦ હતું કે - આ જીવ
 પૂર્વથી આવ્યો કે ? પશ્ચિમથી આવ્યો છે ? ઉત્તરથી આવ્યો
 કે ? દક્ષિણથી આવ્યો કે ? અથવા જિએથી ? નીએથી ? કે દોઈ

અનેથી વિદ્યુતી આપે છે. એમ ને જાણ નથી
 મિથુન-વિદ્યુતી ને જાણ નથી. એ ને જાણ નથી
 ન. ૧. ૧૨૫૫ આ પ્રમાણ ને (૧) નીચે જાણ ઉપરથી
 (૨) ૧૨૫૫ ને ઉપરથી એ (૩) નીચે જાણ ઉપરથી
 ૧૨૫૫ નીચે જાણ ઉપરથી ૧૨૫૫ નીચે જાણ ઉપરથી
 ૧૨૫૫ નીચે જાણ ઉપરથી ૧૨૫૫ નીચે જાણ ઉપરથી
 ૧૨૫૫ નીચે જાણ ઉપરથી ૧૨૫૫ નીચે જાણ ઉપરથી
 ૧૨૫૫ નીચે જાણ ઉપરથી ૧૨૫૫ નીચે જાણ ઉપરથી
 ૧૨૫૫ નીચે જાણ ઉપરથી ૧૨૫૫ નીચે જાણ ઉપરથી

શુભની આગામી ને જાણ કરવા હવે શ્રીમદ્વા
 મિત્રે : એ મિત્રો એમ ને જાણ પોતાના વિચારથી
 જોય પાયા નથી પ્રાપ્ત પૂર્વ સદ્યુત્ક-ઉપરથી એ જ
 તેમ જ પૂર્વ જાણ નથી તમ ને દોષ ત્વ નથી તે
 સ શુભની નિત્યમાથી જાણ થકે અદિચારમા
 પ્રવાસે નગતા રેવિથા થી આત્મચીત પામે
 એમ એવે જાણ છે અથવા ને જાણ સદ્યુત્કની જાણ
 નથી અને જાણ સદ્યુત્કની ઉપરથી જાણ માન્યો મંત્ર
 જાણ છે અને જાણ સદ્યુત્ક પ્રતો ન ન જાણ ત્વ કંપાન
 થયુ જાણ ને જાણ અદિચાર પ્રવાસે આત્મચીત જાણ
 તપાસે માન આત્મચીત જાણ જાણ છે જાણ
 જાણ છે અને જાણ સદ્યુત્ક વિષમા ન જાણ નાના જાણ
 જાણ ને જાણ કરવામાં પોતાનું લાભથી થકે માટે જાણ
 જાણ જાણ જાણ જાણ જાણ જાણ જાણ જાણ જાણ

નિગદાપણે અને મુલ્યમમુલ્યે આત્મજ્ઞાનમાં મદદા તો
 પણ આત્મજ્ઞાન થયું નહીં બાળી બીજી બધી રીતની
 રેખના છતાં એ એ માનના મુલ્યથી તે જ્ઞાન અડક્યું
 હવે જ્યારે શ્રીકૃષ્ણમહેવે પ્રેરેલી એવી બાહ્યી અને મુ રી
 સગીએ તેને ને દોષ નિરેદન કર્યો અને તે દોષનું જ્ઞાન
 હોને થયું તથા તે દોષની હિરેક્ષા કરી અસારસ્વ જનપયુ
 ત્યારે જ્ઞાનજ્ઞાન થયું તે જ્ઞાન જ અત્રે ચાગ વનરાની કર્મનું
 મૂળ થઈ વર્ત્યું હવે વળી માર બાર મહિના મુધી
 નિરાહારપણે, એક જહો, એક આસને, આત્મ-
 વિચારમાં રહેનાર એના પુરુષને એના માન તેની
 બારે મહિનાની કમલ સદૃશ થતા ન દીધી, અર્થાત્
 તે દશાથી માન ન સમજાયું અને જ્યારે સદૃશ્ય
 એના શ્રી કૃષ્ણમહેવે તે માન છે એમ પ્રેર્યું
 ત્યારે મુહૂર્ત મા તે માન વ્યતીત થયું, એ પા
 સદૃશ્યેલું જ મહાત્મન દર્શાવ્યું છે

વળી બાળો માર્ગ જ્ઞાનીની આજ્ઞામાં સમાવ

મતસ્વરૂપને અભિદભાષેને અનન્ય બલિત્તે નમો નમ

ભાવ—અપ્રતિજ્ઞાથી નિરવર વિચરે છે એવા જ્ઞાની
 પુરોહીની આજ્ઞાની સમ્બન્ધ પ્રતીતિ આ થા વિના તથા તેમાં
 અચળ રહે, પણ વિના સત્સ્વરૂપના વિચારની થય થઈ પ્રાપ્તિ
 થતી નથી, અને તેવી દશા જાહેરી જેના પરશુરવિદ તેજે
 રો થા છે તે પુરુષ જેવી દશાને કમે કરીને પામે છે એ
 માર્ગ આજ્ઞા થા વિના છરે અનાદિજગતી પરિવ્રમણ ક્યું છે
 જ્યાં મુધી જીવને સ્વચ્છદાથી અવતર છે, ત્યાં મુધી એ

૧૪ ' એમ વડવારે કહ્યું હું જાણીશું જમ' તમ્મિ છે
૧ - ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦ ૦

અધિકારીશ્રી જાણનારો તમ્મિ છે કે જમન
આપના કોણ રહેવા કરી ૧ એવા મારી કાળના
તમ્મિ અમી આમ ૨ હું મુન્ન મારી રૂઝ વળના
અવા જ ના પુરવા મારી પામી ૧ એ પ્રથમ થયા

માનવ રહેવા પડે નથી (અપર હવા મારી) હવે એ
માનવો વિચારે કરવા હું કાળના કરી ન વિચારના
આપના કહેવું નો મ ની કરી ૧ અપર હવે છે એ
વિચાર માનવો અધિકારીશ્રી હવે અપરે આ મારના છે
મા કે તેમ જાણ તમા કાળના કરવા કરી અપર હવે છે
વધારે એ કહે અપર કરવા હું હવે ના ૧ કહે નથી
એ કે માન પ્રથમ ૧ અપર હવે છે

મુન્નના મુન્નના જાણનારો જાણનારો અધિકારીશ્રી
પુરોત્તમ કરેલા ૧ માનના અપર હવે આપ વધ
રેલા કરી છે —

એ આપનારો ૧ આ કરે કરી કહ્યું હું એ આ
વિના ત હું ૧ નો ૧ વિચાર કરીએ જાણ કે કાળના
કહેવું જમન નો કરેલા ત આપના નથી અપર ૧
પ્રમારે કરીને કાળના નથી અને એને જાણ મુન્નના
શામલિક (અધિકારીશ્રી પ્રમારે) કહ્યું છે

એ આ કરે નહિ પણ એ કરે અને એ
મા આ એ જાણ કહેવનો જાણ છે

આપના પ્રમારે અપર હવે ૧

આપના આપના એ જાણ પ્રમારે આપના આપના આપના

‘ઉત્તરાધ્યયન સુવર્ગપ્રમાણિ’ માં હામ પ્રમ એ
 ન મ્હુ નિઝાહ આશો વદ ૨, સવત્ ૧૯૫૨
 આત્મજ્ઞાન સમન્વિતા, નિચરે હૃદયપ્રયોગ,
 અપૂર્વવાણી પરમશ્રુત, સદ્ગુરે લક્ષ્મી ચોગ ૧૦

(૧) ‘સદ્ગુરુ ચોગ આ લક્ષ્મી મુખ્યપત્રે ક્યા
 સુચુસ્થાનમે ચોગરે ? અને

(૨) મમદશિતા એને શુ ?”

જાન — (૧) “સદ્ગુરુ ચોગ એ નક્કીથી દર્શા
 આ તે મુખ્યપત્રે વિગ્રહપત્રે ઉપેશ અર્થાત્ માર્ગપ્રકા
 શક સદ્ગુરુના લગતુ કયા છે ઉપેશ સુચુસ્થાનનું છત્રું
 એ લક્ષ્ય જીવને સમજાય નથી, તેના કારણમા પ્રધાન
 કારણ સ્વચ્છ હ મુબઈ ગેય ૧૯૪૭

મુબઈ આગ-શુદ્ધ ૧ ૧૫૦

જે જે સાધન આ જીવે પૂર્વકાગે કર્યા છે તે તે સાધન
 જાની પુરુષની આનાથી થયા નાણા નથી એ વાત અદેશ
 સદિન જાગે હ જો જેમ થયું હોય તો જીવને ચસાર
 પરિશ્રમજી હોય નહીં જાની પુરુષની આજ્ઞા છે તે જીવમા
 જવાને આજ પ્રતિનિધ જેવી છે કારણ જેને આત્માર્થ
 સિવાય બીજે કંઈ અર્થ નથી અને આત્માર્થ પણ સાધી
 પ્રાર પદગત્ જેનો દેહ છે જેવા જાની પુરુષની આજ્ઞા તે
 ફક્ત આત્માર્થમા જ સામા જીવને પ્રેર છે અને આ જીવે તો
 પૂર્વકાગે કંઈ આત્માર્થ નકર્યો નથી, જગત્ આત્માર્થ વિશ્વમય
 પત્રે આ થો આવ્યો છે તે ચોગની ક પના કમી સાચા કરે
 તેથી આત્માર્થ ન થાય અને હલકુ આત્માર્થ સાધુ હક

અને તેમજ છે, વચના સાતમાથી બાગ્યા સુધીના ગુણ
સ્થાનક અપજાળવતિ છે એટલે ઉપદેશક પ્રવૃત્તિ તેમાં ન
સહાયે માર્ગ ઉપદેશક પ્રવૃત્તિ હકીકી સહાય "

છઠ્ઠા ગુણસ્થાનક નપણું વીતગમ ગા અને દેવગ
જ્ઞાન નથી તે તો તેમજ છે અને યથાવત્ માર્ગઉપદે
શમ્પણ નેમજે ગુણસ્થાને વત્તતા મર્જી વીતરાગ અને
દેવસ્થમપત્ત પગમસદ્ગુરુ શી જિન તીર્થ દગદિને વિષે
ધરે તથાપિ ૭૭ ગુણસ્થાનકે રત્તતા મુનિ ને સંપૂર્ણ
વીતગમતા અને દેવ-વદ્ધાના ઉપાસક છે તે શાસ્ત્ર્યે

એવુ દુષ્ટ અભિન ઉત્પન્ન થાય કે ને છવને સંસારનો મુખ્ય
દેવ છે ને વાત સ્વપ્ને પાણી આવતી નથી તે છવ માત્ર
અમસ્વી કપનાથી સામાન્ય નેવી જો તે તેથી કલ્યાણ ન
થઈ શકે તેમ આ છવ પૂજકાગથી અથ વાતે આવતા
હતા પોતાની કપનાએ આત્માર્થ માને તો તેમાં સદ્ગુણ ન
હોય એ સાચ સમજી શાય એનો પ્રાર છે

એટલે એમ તો જણાય છે છવના તેપૂર્વક બનાવવા માટે
સાવન કિષન સાધન મટવા અપૂર્વ જ્ઞાન સિવાય બીજો
દાર્ઢ ઉપાય નથી અને તે અપૂર્વ વિચારવિના ઉત્પન્ન થવા
સંભવ નથી અને તે અપૂર્વ વિચાર અપૂર્વ પુરુષના આરા
ધન વિન બીજા કય પ્રકાર છવને પ્રાપ્ત થાય એ વિચારતા
એમ / સિદ્ધાંત થાય છે — જ્ઞાની પુરુષની આરાધના આરા-
ધન એ સિદ્ધિપદનો સર્વ શ્રેષ્ઠ ઉપાય છે અને એ વાત
ન્યારે છવથી મન્યવ છે ત્યાંથી ન બીજા દોષનુ ઉપરામણ.
નિરુપણ રાજ્ય થાય છે

જેનાં પ્રવર્તન પુરવાય છે, તે દશાને સંપૂર્ણપણે જો પામ્યા નથી, તથાપિ તે સંપૂર્ણદશા પામવાના માર્ગ-સાધન-પોતે પરમસદ્ગુરુશ્રી તીર્થંશ્રદ્ધિ આમ પુરુષનાં આશ્રયવચનથી જોણે જાણ્યા છે પ્રતીત્યા છે, અનુભવ્યા છે એ માર્ગ-સાધનની ઉપાસનાએ જેની તે સા ઉત્તરોત્તર વિરોધ-ગિરોધ પ્રગટ થતી જાય છે તથા શ્રી જિન તીર્થંકરાર્ષિ ૧૦મ સદ્ગુરુનું તેનાં સ્વરૂપનું જોગખાણ જેના નિમિત્તે થાય છે તે સદ્ગુરુને વિશે પણ માર્ગનું ઉપદેશપ્રપણ અવિરોધરૂપ છે, તેથી નીચેનાં પાચમા, ચોથા ગુરુસ્થાનકે માર્ગનું ઉપદેશપ્રપણ ધણુમરી ન થતે કેમકે ત્યાં નાણ (શૂદ્ધમ્ય) બ્યવહારનો પ્રતિબંધ છે અને નાણ અવિગતિરૂપ શૂદ્ધસ્થ-અન્દાજ હતા વિગતિરૂપ માર્ગનું પ્રગણનું એ માર્ગને વિરોધરૂપ છે

ચોથાથી નીચેનાં ગુરુસ્થાનકે તો માર્ગનું ઉપદેશપ્રપણ થો જ નહીં કેમકે ત્યાં માર્ગની આત્માની તત્ત્વની, રાનીની જોગખાણ-પ્રતીતિ-નથી, તેમ જ સમ્યક્-વિગતિ નથી અને એ જોગખાણ-પ્રતીતિ અને સમ્યક્વિગતિ નહીં હતાં તેની પ્રરૂપણા કરવી ઉપદેશક ધનુ એ પ્રગટ મિથ્યાત્વ, કુગુરુપણ અને માર્ગનું વિરોધપણ છે "

‘ ચોથે પાચમે ગુરુસ્થાને એ જોગખાણ-પ્રતીતિ છે અને આત્મજ્ઞાનાદિ ગુણો અરો વર્તે છે અને પાચમામાં દેશવિગતિપણાને લઈ ચોથાથી વિરોધના છે,

તથાપિ અર્વચિત્તિના નેટલી ત્યાં વિચુદ્ધિ નથી "

આત્મજ્ઞાન સમ સિંતા આદિ જે વસ્તુઓ દર્શાવ્યાં તે મંત્રતિથમે સ્થિત વીનરાગદ્વેષાભાષા ઉપદેશક ગુરુ સ્થાને વત્તતા અદ્વિતીયતા નરે મુખ્યતાએ દર્શાવ્યા છે, અને તેમના વિરો તે ગુણો ધન્યા અસે વત્ત છે તથાપિ તે લક્ષણો સર્વાસે મંપૂર્ણ નો લેખમા મુદ્ધસ્થાનકિ વર્તતા મંપૂર્ણ વીતિય અને અવધનપતિ જીવનમુખ્ય સયોગિકેવલી પદ્મમદ્વુક મી જિત અગિત તીર્થ કને વિરો વત્ત છે તેમના વિરો આત્મજ્ઞાન અર્થાત્ સ્વરૂપસ્થિતિ મંપૂર્ણને વત્ત છે તે તેમની જ્ઞાનદશા અર્થાત્ જ્ઞાનાનિગદ સૂચ્યો તેઓને વિરો સમ- દર્શિતા અર્થાત્ છ્વઠ નદિનપણ મંપૂર્ણપણે વત્ત છે, તે તેમની વીનરાગ આદિ-રસા અર્થાત્ અપાનાપ ગમાતિગય સૂચ્યો સંપૂર્ણપણે છ્વઠગદિત હોવાથી વિચરવા આત્મી તેઓની દૈદિમા યોગક્રિયા પૂર પ્રાગ્બોધન વેગે વેગ પુરતી જ છે માટે વિચરે ઉદય પ્રોમ કથુ મંપૂર્ણ નિગ્ધઅનુભવરૂપ તેમની વાણી અઠાતીની સાગ્રીયી વિવક્ષન અને એગત આત્માર્થ એધક હોઈ તેમને વિરો વણીતુ અપૂરપણ કથુ તે તેમનો પચનાતિશય સૂચ્યો વાણીનમે વત્તતું શ્રુત પ । તેઓને વિરો મેઈ પપુ નય ન દુભાય એવુ સાપેક્ષપણે વત્ત છે તે તેમનો પરમદુનગુણ સૂચ્યો, અને પરમશ્રુત જેને વિરો વત્ત તે પૂજવા યોગ્ય હોઈ,

તેમનો તેથી પૂજ્ઞતિશય સુત્રો આ શ્રી જિન
અગિદત તીર્થંકર પરમ સદ્ગુરુને પણ જોગબાવનારા
વિદ્યમાન સર્વવિગતિ સદ્ગુરુ છે, એટલે એ સદ્ગુરુના
સથે એ સદ્ગુરુ મુખ્યતાએ દર્શાવ્યા છે ”

(૨) ‘ સમર્થિતા એટલે પદાયને વિષે ઇષ્ટ-
અનિષ્ટશુદ્ધિગદિતપણુ ઇષ્ટઅગદિતપણુ મમત્વરહિતપણુ
સમર્થિતા આરિત્રાસા સૂચવે છે મમદ્વેષરહિત થયું તે
આરિત્રાસા ■ ઇષ્ટ-અનિષ્ટશુદ્ધિ મમત્વ બાવાબાવતું
હિપજનુ એ મમ-રૂપ છે આ મને પ્રિય છે, આ મને છે
આ મને અપ્રિય છે મમતું નથી એવો ભાવ સમ
દર્શિને વિષે ન હોય ’

સમદર્શિ બાલ્ય પદાર્થને, તેના પર્યાયને, તે પદાર્થ
તથા પદાર્થ એવા બાલ્ય વર્તે તેવા બાલ્યે દેખે જાણે જણાવે,
પણુ તે પાલ્ય કે તેના પર્યાયને વિષે મમત્વ કે ઇષ્ટઅનિષ્ટપણુ
ન કરે ”

‘ આત્માનો સ્વાભાવિક ગુણ દેખવા-જાણવાનો
હોવાથી તે ગુણ પદાયને જોવામરે દેખે જાણે, પણુ જે
આત્માને સમદર્શિપણુ પ્રગટ થયું છે તે આત્મા તે
પદાયને દેખતા જાણતા ઝતા તેમાં મમત્વ શુદ્ધિ
તા તત્ત્વપણુ, ઇષ્ટ-અનિષ્ટ શુદ્ધિ ન કરે વિષમદર્શિ
આત્માને પાલ્યને વિષે તા તત્ત્વરૂપિ થાય, સમદર્શિ
આત્માને ન થાય ’

‘ કોઈ પદાર્થ કાળો હોય તો સમદર્શિ તેને

કાળો દેખે જાણે જાણાવે કોઈ શ્વેત હોય તો તેને
તેવો દેખે જાણે જાણાવે કોઈ સુગંધિ (સુગંધી)
હોય તો તેને તેવો દેખે જાણે જાણાવે કોઈ દુર્ગંધિ
(દુર્ગંધી) હોય તો તેને તેવો દેખે, જાણે જાણાવે
કોઈ ઉચ્ચો હોય મોટો નીચો હોય તો તેને તેને તેવો
તેવો દેખે જાણે જાણાવે સર્પને સર્પની પ્રકૃતિ રૂપે
દેખે, જાણે જાણાવે વાધને વાધની પ્રકૃતિ રૂપે દેખે,
જાણે જાણાવે ઇલાદિ પ્રગરે વસ્તુ માત્રને જે રૂપે,
જે બાવે તે હોય તે જે તે બાવે સમર્થિ દેખે,
જાણે જાણાવે હેય (ગ્રાહ્ય યોગ્ય) ને હેય રૂપે
દેખે જાણે જાણાવે ઉપાદેય (આગ્રહ્ય યોગ્ય) ને
ઉપાદેય રૂપે દેખે જાણે જાણાવે પાત્ર સમર્થિ આત્મા
તે બધામાં મારાપણુ ઇદ-અનિદ સુદિ રાગ દ્વેષ ન
કરે સુગંધ દેખી ત્રિવંશુ ન કરે, દુર્ગંધ દેખી અત્રિવંશ-
દુર્ગંધા-ન બાણે (બ્યવહારથી) મારુ મણાતું દેખી
આ મને હેય તો કી-એવી ઇન્દ્રિયસુદિ (ગમ રતિ)
ન કરે (બ્યવહારથી) મારુ મણાતું દેખી આ મને ન
હોય તો કી-એવી અનિન્દ્રિયસુદિ (દ્વેષ અરતિ) ન
કરે માત-ત્રિવંશિ-સંજોગોમાં સાર-માફુ અનુકૂળ-
પ્રતિકૂળ ઇદઅનિદપણુ આકુળગાકુળપણુ ન કરતાં
તેમાં સમર્થિએ અર્થાત્ પોતાના સ્વભાવે રાગદ્વેષ
રહિતપણે ગહેતુ એ સમર્થિતા ”

‘ સાતા-અચાતા શુભ મત્યુ સુગંધ દુર્ગંધ,

સુરવર-કુન્વર કેપ-કુરુપ શીત-ઉષ્ણ આદિમાં દર્પ-
શોક રતિ-અગ્નિ, હૃદ-અનિષ્ટપણુ આર્તધ્વાન ન વર્તે
તે સમર્થિતા ”

‘ દિસા અસલ અ પાદન, મૈયુન અને પદિ
મદનો પગિદાર સમર્થિને વિષે અવશ્ય હોય અહિંસાદિ
મત ન હોય તો મમદચિપણુ ન સબવે સમ સિના
અને અહિંસાદિ મતોને કાયમગમ્ય અવિનાશ્યારિ [૧]
અને અ યો યાત્રય સબધ છે એક ન હોય તો ખીજું
ન હોય અને ખીજું ન હોય તો પહેલું ન હોય. ’
સમર્થિતા હોય તો અહિંસાદિ મત હોય.
સમર્થિતા ન હોય તો અહિંસાદિ નત ન હોય.
અહિંસાદિ નત ન હોય તો સમર્થિતા ન હોય
અહિંસાદિ મત હોય તો સમર્થિતા હોય
જેટલે અમે મમદચિતા

તેટલે અને અહિંસાદિ નત, અને
જેટલે અમે અહિંસાદિ મત

તેટલે અને સમર્થિતા

સદ્ગુરુઓના લક્ષણરૂપ સમર્થિતા મુખ્યતાએ
સર્વવિરતિ ગુણસ્થાનકે હોય, પછીના ગુણસ્થાનકે તે
ઉત્તરોત્તર વધિ પામતુ જાય, વિશેષ પ્રમટ થતુ જાય, ક્ષીણ
મોહસ્થાને તેની પગમણ અને પછી સ પૂર્ણ વીતગયતા ”

‘ સમર્થિતા એટલે લૌકિક બાવનો સમાન બાવ,
અને, બાવ એકસ ખી જુદી, નિર્વિશેષપણુ નહીં અર્થાત

કાચ અને દીરા એ એ મમાન ઝખ્યા, અથવા મહુન
 અને અથ તમામ મમપદ્મ તત્ત્વ, અથવા અદ્વૈત અને
 અદ્વૈતમય અથ. માનસ અથવા અદ્વૈત અને
 અદ્વૈતમયો વિદિ અદ્વૈતમયો ભુદિ ગામતી અથવા
 અદ્વૈત અને અદ્વૈતમયો વિદિ વિદિમયો દામતી અથવા
 ખોને એકમયો અદ્વૈત તથા અદ્વૈતમય તત્ત્વ એ સુખ
 દર્શિતા તત્ત્વ એ તા અત્મતી મુત્તવ વિદિમયત્ત્વ,
 વિદિમયત્ત્વ મમ વિ સરને મર તત્ત્વ એ, અથ
 તત્ત્વ અથવા તત્ત્વે નિરો સત્ત્વને સત્ત્વ તત્ત્વે
 એધે, કુત્ત્વને કુત્ત્વ તત્ત્વે નિરો સપ્તમો સપ્તમ
 તત્ત્વે એધે, અદ્વૈતમયને અદ્વૈતમય તત્ત્વ વિરોધે સ
 ગુરને સદ્ગુરુ તત્ત્વે એધે, અદ્વૈતમય તમાગુરુ તત્ત્વ
 નિરોધે, સરવને સરવ તત્ત્વે એધે અસરવને અસરવ
 તત્ત્વે નિરોધે, મલ્લતિ ને નેમ તત્ત્વ તત્ત્વે નેમ રમે,
 તત્ત્વે પ્રત્યે તમા ગમ દ્વૈત-અનિદ ભુદિ ત
 કરે એ પ્રત્યે સમત્તિપદ્મ સમ તુ એ

અદ્વૈતરિષ્ટ તત્ત્વરિષ્ટ તત્ત્વ પૂર્વપ્રયોગ,
 અપૂર્વ વાતી, પરમત્ત્વ, સદ્ગુરુ તત્ત્વ એમ
 આત્મત્ત્વને વિરોધે નેતી રિષ્ટિ તત્ત્વ વિર
 અને માનપૂર્ણતિ તત્ત્વતી ગદિત છે અને માત્ર પૂર્વ
 ઉત્પત્તિ મને તા એમ કરે તા પ્રયોગતી ને વિરોધે છે
 નેમતી વાણી અપૂર્વ છે અર્થાત્ત્વ નિમ્ન-અનુભવમદિત
 નેતો ઉપરે દોષાથી અધ્યાત્મતી વાણી કરતાં પ્રત્યક્

જૂદી પડે છે, અને પરમચુત એટલે પરદર્શનના યથા
સ્થિત વસ્તુ હોય એ સ્વચ્છના યોગ્ય લક્ષણો છે

અને સ્વરૂપસ્થિત એવું પ્રથમપ કહ્યું તેથી
જ્ઞાન'શા'ની દૃષ્ટિ અર્જુનપણું કહ્યું તેથી ચાગિન શા'કહી
જ્ઞાન'જ્ઞાન' હોય તે વિચરી કેમ શકે? એવી આશંકા
'પુનઃ પ્રયોગ એટલે પૂર્વનાં બધાંયેના પ્રાગબ્ધથી વિચર
છે વિચરવા આત્મની બાળા જેને કામના નથી' એમ
કહી નિવૃત્ત કરી અપૂન નાખી એમ કહેવાથી વચનાતિ
શયના કહી કેમકે તે વિના મુમુક્ષુને ઉપમાર ૧ થાય
પરમચુત કહેવાથી પર્વત ૧ અવિરૂદ્ધ દશાએ વત્સનાર
કલા, એટલે નજાનનું વિશેષપણ વ્યાખ્યા

આશંકા—વર્તમાનમાળમા સ્વરૂપસ્થિત પુરુષ હોય
નહી, એટલે જે સ્વરૂપસ્થિત વિશેષજ્ઞાનના સ્વચ્છ
કલા છે તે આજે હોવાયોગ્ય નથી

સમાધાન—વર્તમાનમાળમા કદાપિ એમ કહેવું
હોય તો કહેવાય કે 'કેવળનૂમિત' ને વિશે એવી
સ્થિતિ અર્થભવિત છે પણ આત્મજ્ઞાન ૧ ન થાય
એમ કહેવાય નહીં અને આત્મજ્ઞાન છે તે સ્વરૂપસ્થિતિ છે

આશંકા—આત્મજ્ઞાન થાય તો વર્તમાનમાળમા
મુક્તિ થતી જોઈએ અને જિનાગમમા ના મહી છે

સમાધાન—એ વચન કદાપિ એમતિ એમ જ
એમ ગણીએ તોપણ તેથી એકાવતારીપણાનો નિષેધ થતો
નથી, અને એકાવતારીપણું આત્મજ્ઞાનવિના પ્રાપ્ત થાય નહીં.

આશ કા—ત્યાગ વૈગ્યાદિનાં ઉદ્દૃષ્ટપણથી તેને એકાનતારીપણું કહ્યું હશે

સમાધાન—પરમાર્થથી ઉદ્દૃષ્ટ ત્યાગ પંચાન્ય નિના એકાનતારીપણું થાવજ નહોં, એવો સિદ્ધાંત છે અને વત્તામાનમા પણ ચોથા પાચમા અને છઠા ગુણુચ્ચાન નો મો નિષેધ છે નહીં અને ચોથે ગુણુ સ્થાનકથી જ આત્મજ્ઞાનનો મંભવ થાય છે, પાચમે વિગેરે સ્વરૂપચિતિ થાય છે છડે ધણી બંગે સ્વરૂપ સિધ્ધિ થાય છે, પૂર્વત્રેગિત પ્રમાદના ઉત્પથી માત્ર કર્ષક પ્રમા સા આવી જાય છે પણ તે આત્મજ્ઞાનને રોધ નથી આરિજને રોધ છે

આશ બ—અને તો સ્વરૂપસિધ્ધિ એવું પ વાપર્યું છે અને સ્વરૂપસિધ્ધિ પ તો તેરમે ગુણુસ્થાનકે જ મંભવે છે

સમાધાન—સ્વરૂપચિતિની પગમણ તો ચી મા ગુણુસ્થાનકને છેડે થાય છે કેમકે નામ જોત્રાદિ આગ કર્મનો નારો લા થાય ■ તે પહેલા કેવળીને આગ કર્મનો મંત્ર છે તેથી મંપૂર્ણ સ્વરૂપસિધ્ધિ તો તેરમે ગુણુસ્થાનકે પણ કહેવાય

આશ મ—ત્યા નામાદિ કર્મથી કરીને અન્યાનાધ સ્વરૂપસિધ્ધિની તો કહે તો તે ઠીક છે, પણ કેવળજ્ઞાનરૂપ સ્વરૂપસિધ્ધિ છે તેથી સ્વરૂપસિધ્ધિ કહેવામા દોષ નથી અને અને તો તેમ નથી માટે આ પરિચયપણું કેમ કહેવાય

સમાધાન—કેવળજ્ઞાનને વિશે સ્વરૂપચિતિનું તાગતમ

વિશેષ છે, અને ચોથે, પાંચમે જોઈ ગુણસ્થાનકે તેથી
અ પ છે, એમ કહેવાય પણ સ્વરૂપસ્થિતિ નથી એમ ન
કહી શકાય. ચોથે ગુણસ્થાનકે મિથ્યાત્વમુખત યા થવાથી
આત્મસ્વભાવઆવિર્ભાવપણુ છે અને સ્વરૂપસ્થિતિ છે
પાંચમે ગુણસ્થાનકે દેને કરીને ચાગ્રિયધાત્મ કપાયો શકા
વાથી આત્મસ્વભાવનુ ચોથા ક્રમતા વિશેષ આવિર્ભાવપણુ
છ અને છઠ્ઠામા કપાયો વિશેષ શકાવાથી સર્વ ચારિ
ત્રનુ ઉત્પપણુ છે, તેથી આત્મસ્વભાવનુ વિશેષ આવિ
ર્ભાવપણુ છે માત્ર જોઈ ગુણસ્થાનક પૂર્વનિબધિન કર્મના
ઉપથી પ્રમત્તદશા કવચિત્ વત છે તેને લીધે ' પ્રમત્ત
સર્વ ચારિત્ર ' કહેવાય પણ તેથી સ્વરૂપસ્થિતિમાં વિરોધ
નહી, કેમકે આત્મસ્વભાવનુ આકુલ્યતાથી આવિર્ભાવપણુ
છે વળી આગમ પણ એમ કહે છે કે, ચોથે ગુણસ્થા
નકથી તેરમા ગુણસ્થાનકસુધી આત્મપ્રતીતિ સમાન છે,
ચાનનો તારનમ્ય બેદ છે

જો ચોથે ગુણસ્થાનકે સ્વરૂપસ્થિતિ અરી પણ ન
હોય, તો મિથ્યાત્વ જવાનું કળ શુ થયું ? કઈ જ થયું
નહી જે મિથ્યાત્વ ગયું તે જ આત્મસ્વભાવનુ
આવિ ભાવપણુ છે, અને તે જ સ્વરૂપસ્થિતિ છે જો
સમ્યક્ત્વથી તથારૂપ સ્વરૂપસ્થિતિ ન હોત તો એણિમદિને
એકાવનારીપણુ કેમ પ્રાપ્ત થાય ? એક પણ ત્યાં મન-
પરમપ્રખાલુ નથી અને માત્ર એક જ ભવ જ બાકી રહ્યો
એવું અ પસંસારીપણુ થયું તે જ સ્વરૂપસ્થિતિરૂપ

સમકિતનું બળ છે પાંચમે અને છઠ્ઠે ગુણસ્થાનકે ચારિ
ત્વનું નામ વિશેષ છે, અને મુખ્યપણે ઉપદેશક ગુણસ્થાનકે તો
છઠ્ઠું અને તેરમું છે બાકીનાં ગુણસ્થાનકો ઉપદેશાત્મી પ્રવૃત્તિ
કરી શકવાયોગ્ય નથી, એટલે તેરમે અને છઠ્ઠે ગુણસ્થાનકે
તે ૫૬ પ્રવૃત્તિ છે નિઃશ્યાદ આશો ૧૬ ૨ સ ૧૯૫૨

*સદ્ગુણના ઉપદેશ નહીં, સમગ્રતય ન જિનરૂપ,
સમગ્રના વખ ઉપકાર મો? સમગ્રના જનરૂપ ૧૨

દેહુ માન સ યોગ છે, વળી જડ, રૂપી, દરૂપ,
ચેતનના ઉત્પત્તિ સ્થ, કેના અનુભવ નરૂપ? ૬૨

આગ્રહ — છવું સ્વરૂપ અવિનાશી એટલે
નિલ ત્રિકાળ રહેવાવાળું મેલવતું નથી, દેહના યોગથી

*સદ્ગુણના ઉપદેશથી, સમગ્રે જિનતુ રૂપ
તો તે પામે નિમ્મદસા, જિન છે આત્મરૂપ
પામ્યા શુદ્ધ રૂપાનને, છે જિન તેથી પૂર્ય,
સમગ્રે જિનરૂપાન તો, આત્મભાનને શુભ્ય

સદ્ગુણના ઉપદેશથી જે જિન સ્વરૂપ સમગ્રે
તે પોતાના સ્વરૂપથી શા પામે કેમકે શુદ્ધ આત્માપણ
એ જ જિનતુ સ્વરૂપ છે, અથવા ગત દેવ અને અજ્ઞાન
જિનને વિષે નથી તે જ શુદ્ધ આત્મપ છે અને તે ૫૬
તો સત્તાએ સવ જવતું છે તે સદ્ગુણ-જિનને અવનબીને
અને જિનના સ્વરૂપને કહેવે કરી મુમુક્ષુ જવને સમગ્રતય છે
[અપૂર્ણ] નિઃશ્યાદ આશો ૧- સ ૧૯૫૨

એટલે દેહના જન્મ સાથે તે જન્મે છે અને દેહના વિયોગે એટલે દેહના નાશથી તે નાશ પામે છે

સમાધાન — દેહ છે તે હવે માત્ર સયોગ સમયે છે પણ હવેનું મૂળ સ્વરૂપ ઉત્પન્ન થવાનું કંઈ તે કારણ નથી અથવા દેહ છે તે માત્ર સયોગથી ઉત્પન્ન થયેલો એવો પાર્થ છે વળી તે જડ છે એટલે કાંઈને જાણતો નથી, પોતાને તે જાણતો નથી તો ખીજાને શું જાણે ? વળી દેહ રૂપી છે સ્થૂળાદિ સ્વભાવવાળો છે અને અધુનો વિષય છે એ પ્રકારે દેહનું સ્વરૂપ છે તો તે ચેતનના ઉત્પત્તિ અને લયને શી રીતે જાણે ? અર્થાત્ પોતાને તે જાણતો નથી તો મારાથી આ ચેતન ઉત્પન્ન થયું છે ' એમ શી રીતે જાણે ? અને ' માગ છૂતી જવા પછી આ ચેતન છૂતી જશે અર્થાત્ નાશ પામશે ' એમ જડ એવો દેહ શી રીતે જાણે ? કેમકે જાણનારો પદાર્થ તો જાણનાર જ રહે છે દેહ જાણનાર થઈ શકતો નથી તો પછી ચેતનના ઉત્પત્તિ-લયનો અનુભવ કેને વરત કહેવો ?

દેહને વશ તો કહેવાય એવું છે જ નહીં કેમકે તે પ્રલય જડ છે અને તેનું જડપણ જાણનારો એવો તેથી જિજ્ઞાસુ ખીજો પાર્થ પણ સમજતો છે

તો કહી એમ કહીએ કે ચેતનના ઉત્પત્તિ-લય ચેતન જાણે છે તો તે વાત તો બોનવાં જ વિષય પામે છે કેમકે, ચેતનના ઉત્પત્તિ-લય જાણનાર તરીકે ચેત-

નનો જ અગીકાર કરવો પડ્યો એટલે એ વચન તો માત્ર અપસિદ્ધિરૂપ અને કહેવ માત્ર થયું જેમ મારા મોઢામાં જીભ નથી * એવું વચન કોઈ કહે તેમ એતત્ત્વા ઉત્પત્તિ-સ્વ એતત્ત્વ જાણે છે મારે એતત્ત્વ નિત્ય નથી એમ કહીએ તે તેવું પ્રમાણ થયું તે પ્રમાણનું કેવું પથાર્થપણ છે તે તમે જ વિચારી શુઓ.

જે સયોગો રૂપિયે, તે તે અનુભવ દરય,
ઉપજે નહીં સયોગથી, આત્મા નિત્ય પ્રત્યક્ષ ૬૮

જે જે દેહાદિ સયોગો દેખાય છે તે તે અનુભવ સ્વરૂપ એવા આત્માના દરય છે અથાત્ આત્મા તેને શુઓ છે અને જાણે છે એવા પદાર્થ છે તે જ્યાં સયોગોનો વિચાર કરી શુઓ તો કોઈ પણ સયોગોથી અનુભવસ્વરૂપ એવો આત્મા ઉત્પન્ન થઈ શકવા યોગ્ય તમને જણાશે નહીં.

કોઈ પણ સયોગો તમને જણતા નથી અને તમે તે સર્વ સયોગોને જાણો છો એ જ તમારું તેથી જુદાપણું અને સયોગીપણું એટલે તે સયોગોથી ઉત્પન્ન નહીં થવાપણું સાંજે સિદ્ધ થાય છે અને અનુભવમાં આવે છે તેથી એટલે કોઈ પણ સયોગોથી જેની ઉત્પત્તિ થઈ શકતું નથી, કોઈ પણ સયોગો જેની ઉત્પત્તિ મારે અનુભવમાં આવી શકતા નથી જે સયોગો કલ્પીએ તેથી તે અનુભવ ન્યારો ને ન્યારો જ માત્ર તેને જણનાર રૂપે જ રહે છે તે અનુભવ-

સ્વરૂપ આત્માને તમે નિત્ય અને અસ્પર્શ એટલે તે સંયોગના ભાવરૂપ સ્પર્શને પામ્યો નથી, એમ જણાવવાદ આસો વૃ ૨, સં ૧૬૫૨

કોઈ સંયોગથી નહીં, જેની ઉત્પત્તિ થાય,
નાશ ન તેને કોઈમા, તેથી નિત્ય સદાય ૧૬

કોઈ પણ સંયોગથી જે ઉત્પન્ન ન થયું હોય
અર્થાત્ પાતાના સ્વભાવથી કરીને જે પદાર્થ સિદ્ધ
હોય તેનો લગ્ન મીઠા કોઈ પણ પદાર્થમાં થાય નહીં,
અને જો બીજા પદાર્થમાં તેનો લગ્ન થયો હોય તો
તેમાંથી તેની પ્રથમ ઉત્પત્તિ થવી જોઈતી હતી નહીં
તો તેમાં તેની લગ્નરૂપ એકાગ્ર થાય નહીં માટે
આત્મા અનુત્પન્ન અને અવિનાશી જણાવે નિત્ય છે
એવી પ્રતીતિ કરવી યોગ્ય લાગશે

કોઈપણ તરતમ્યતા, અપારિતિકની માય,

પૂર્વજન્મમરુત્તરે તે અનિત્યતા ત્યાય ૧૭

‘ જે ચેતન છે, તે કોઈ દિવસ અચેતન થાય નહીં, જે
અચેતન છે તે કોઈ દિવસ ચેતન થાય નહીં ’

ચેતનની ઉત્પત્તિના કોઈ પણ સંયોગો દેખાતા નથી
તેથી ચેતન અનુત્પન્ન છે તે ચેતન વિનાશ પામવાનો કોઈ
અનુભવ થતો નથી માટે અવિનાશી છે નિત્ય અનુભવસ્વ-
રૂપ હોવાથી નિત્ય છે

સમને સમ ન પરિણામનાર થવાથી અનિત્ય છે

સ્વસ્વરૂપનો ત્યાગ કરવાને અયોગ્ય હોવાથી મૂળ દ્રવ્ય છે.

સપમા જન્મથી કોષનુ ગિરેપણુ જોવામાં આવે છે પારિવાન વિરે જન્મથી જ નિર્દિસકપણુ જોવામાં આવે છે મામ્ જાનિ જાતુઓને પદ નાં તેને પદ વાંચી કુળ દ વ , એવી બધ સ ન પ્રથમથી તેના અનુભવમાં મ્હી છે તેથી તે નાથી નવનુ પ્રજન કરે છે કે પ્રાણીમાં જન્મથી પ્રીતિનુ કે મા સમનાનુ કે મા વિશેષ નિર્ભયનાનુ મા મા મજીગતાનુ નામાં વિશેષ બધમ નનુ કે મા મામાં પ્રત્યે અમ મનાનુ, અને કે મા આદામાં વિશે અધિ-અધિક સુખ્યપણાનુ વિશેષપણુ જોવામાં આવે છે એ જાનિ બે એને કોષાનિ સદાના ન્યુનાધિકપણા આત્મી નમજ તે તે પ્ર,નિઓ જન્મથી સપમારીપણ રહી જોવામાં આવે છે તથી તેનુ કાગળ પૂવના મરકારે જ મળવે છે

પિ એમ મ્હીએ કે મર્જમાં વીપ-રેતના યુધ્ધના યોગથી તે તે પ્રકારના યુધ્ધો હિતમ થાય છે પમ તેમાં પૂવજન્મ કઈ દારણુનૂત નથી એ કઈનુ પમ્ પધાર્થ નથી જે માગાપો મમને વિશે વિશેષ પ્રીતિવાર્તા જોવામાં આવે છે તેના પુત્રા પગમ વીતગત જે મા માગપણથી જ જોવામાં આવે છે વળી જે માગાપોમાં કોષનુ વિશેષપણ જોવામાં આવે છે તેની સતતિમાં સમનાનુ વિશેષપણ દરિગોચ થાય છે તે થી ગીને થાય વળી તે વીપ-રેતના તેવા યુધ્ધે સજવતા નથી કેમકે તે વીપ-રેત પિતે જોગન નથી, તેમાં ચેતના સચરે

હું એને હેલુ કારણ કહે છે, એથી કમીને વીધ -
 કેનને આશ્રયે દોઝાદ ભાન ગળી ગમાય નહીં,
 ચેનનાવના કોઈ પણ સ્થળે તેના બાવો અનુભ-
 વમા આવતા નથી માત્ર તે ચેનનાશિત હું એટલે
 વીર્-રેતના ગુણો નથી, જેથી તેના ન્યૂનાધિક કરી
 કોષાત્તિ ન્યૂનાધિપ્ત્યુ મુખ્યપણે થઈ શકવાયો નથી,
 ચેનના એખા અધિમ પ્રયોગથી કોષાત્તિ ન્યૂનાધિ
 કપ્ત્યુ થાય છે જેથી ગર્ભના વીર્-રેતનો ગુણ નહીં,
 પણ ચેનનો તે ગુણને આશ્રય છે અને તે ન્યૂનાધિ
 કપ્ત્યુ તે ચેનના પૂર્વના અભ્યામથી જ મળવે છે,
 કેમકે કાગળવિના માનની પ્રત્યક્ષ ન થાય ચેનનો પૂર્વ
 પ્રોગ તથાનમરે કોષ તે તે મરમન રત જેથી
 આ દેવાઈ પ્રથમના મરમરોનો અનુભવ થાય છે અને
 તે સરકારે પૂર્વજન્મ મિદ્દ કરે છે અને પૂર્વજન્મની
 સિદ્ધિ આત્માની નિત્ય સદને મિદ્દ થાય છે •
 નરિવાદ, સનત ૧૯૫૨ આશો વ. ૨

હોય ન ચેતન પ્રેરણા, કોણ મહે તો કમ,
 જડસ્વભાવ નહીં પ્રેરણા, બુદ્ધો વિચારી ધમ જઈ
 જો ચેતનની પ્રેરણા ન હોય તો કમ કોણ મદલ
 કરે ? પ્રેરણાપણે મદલ કરાવવારૂપ અભાવ જનો
 વિશેષ નાણા બુદ્ધો શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર અ. ૧ ૪૦ (૩), ૫૫૫
 એથી ૫૨૨ ૪૧૨ નીચ, પૃ. ૧૦૮ ૨૮૩ પાસમી અવસ્થિ

છે જ નદી અને એમ હોય તો ઘટપટાદિ પણ કોપાદિ
 કાવમા પરિણમવા જોઈએ અને કર્મના પ્રલયકર્તા
 હોવા જોઈએ પણ તેવો અનુભવ તો કોઈને ક્યારે
 પણ થતો નથી જોયો એટલે જીવ કર્મ કર્મ કર્મના કર્તા છે તમે
 કરો છે એમ સિદ્ધ થાય છે અને તે માટે કર્મનો કર્તા છે તમે
 કદીએ છીએ અર્થાત્ એમ જીવ કર્મનો કર્તા છે કેમ ?
 એમ પુછ્યું કે કર્મના કર્તા કર્મ કહેવાય કે કેમ ?
 તેનું પણ સમાધાન આપી યશી કે જડ કર્મમાં પ્રેરણા-
 રૂપ કર્મ નદી હોવાથી તે તે રીતે પ્રલય કરવાને અસ-
 મર્થ છે અને કર્મનું કરવાપણ જીવને છે કેમો તેને
 વિષે પ્રેરણાશક્તિ છે
 કર્તા હિંદર કાઈ નહીં હિંદર શુદ્ધ અવભાવ,
 અથવા પ્રેરક તે ગણે, હિંદર હોય પ્રમાણ ૭૭
 હવે તમે અનાયાસથી તે કર્મો થતા હોય એમ
 કહ્યું તે વિચારીએ અનાયાસ એટલે શું ? આત્માએ નદી
 ચિતરેતું ? અથવા આત્માનું કઈ પણ કર્તૃત્વ છતાં પ્રવ-
 ર્તેતું નદી ? અથવા હિંદગાદિ જોઈ કર્મ વગ નદી દે તેથી
 થોડું ? અથવા પ્રકૃતિ પરાણે વગરે તેથી થોડું ? એવા
 સુખ્ય ચાર વિધેયી અનાયાસકર્તાપણું વિચારવા યોગ્ય છે
 પ્રથમ વિધેય આત્માએ નદી ચિતરેતું એવો
 છે જો તેમ થતું હોય તો તો કર્મનું પ્રલયપણું ગહેતું
 જ નથી અને જ્યાં પ્રલયપણું રહે નહીં ત્યાં કર્મનું
 હોવાપણું સંભવ નથી, અને જીવ તો પ્રલય ચિતવન

કરે છે, અને મહાપ્રમદજી કરે છે એમ અનુભવ થાય છે
જેમા તે કોઈ પણ રીતે પ્રવર્તતો જ નથી તેવા
કોવાદિ બાવ તેને સપ્રાપ્ત થતા જ નથી, તેથી એમ
જણાય છે કે નહીં ચિતવેના અથવા આત્માથી નહીં
પ્રવર્તેના એવા કર્મોનું મારજી તેને ચલાયોઅ નથી એટલે
એ જ તે પ્રમરે અનાયાસ કર્મનું મારજી સિદ્ધ થતું નથી

ત્રીજે પ્રમાર ઈશ્વરગદિ કોઈ કર્મ વળગાડી દે તેથી
અનાયાસ કર્મનું મારજી થાય છે એમ કહીએ તો તે ઘટજી
નથી પ્રથમ તો ઈશ્વરનું સ્વરૂપ નિર્ધારિતુ થયે છે અને
એ પ્રસન્ન પણ વિશેષ સમજવા યોગ્ય છે, તથાપિ અત્રે
ઈશ્વર કે વિષ્ણુઆદિ કર્તાનો કોઈ રીતે સ્વીકાર નહીં હોય

• ઈશ્વર શું છે તે જાણતાં છો એ ખાતર છે । અમે
તમ કર્મબંધમા વસી રહેલા છવ હોએ તે છવતુ સદા સ્વ
રૂપ એટલે કર્મરહિતપણે માત્ર એક જ મત્વપતે—જે સ્વરૂપ
છે તે ઈશ્વરપણું છે જ્ઞાનાદિ અર્થને વિરે છે તે ઈશ્વર
કહેવાયોગ્ય છે અને તે ઈશ્વરતા આત્માતુ સદાસ્વરૂપ છે
જે સ્વરૂપ કર્મ પ્રસન્ન જણાતું નથી પણ તે પ્રમ । જ પ
સ્વરૂપ જાણી, જ્યારે આત્માતા ॥ હરિ માય ॥ ત્યાર અનુક્રમે
સર્વજ્ઞતાદિ [પાક્ષા સવ સ્ત્રાથી] અર્થપાતા તે આત્મામા
જણાય છે અને તેથી વિશેષ અર્થવાયો કેઈ પદાર્થ-સમસ્ત
પ ધો-નિગ્મતા પમ અનુભવમા આવી શકેના નથી નથી
ઈશ્વર છે તે આત્માતુ ખીજી પાર્થિક નામ છે, એથી
કોઈ વિશેષ સત્તાવાયો પદાર્થ ઈશ્વર છે એમ નથી,
એવા નિવયમા મારો અભિપ્રાય છે

૧(૨) તે જાણતા નથી, અર્થાત્ પરમાત્મ આકાશાદિ

છીએ અને તે પર નિયંત્ર મરીએ છીએ —
 ભો શ્રી મૂર્તિ વગર નાગ રોય તો તો છર
 નામ છે સ્વયં કાં પિ ૧ ૫ ૧૫ ગણો નદી કેમકે પ્રશ્ન
 વમે મૂર્તિ નવુ અગ્નિતર સમગ્રત ૧૫ ૧૫ ૧૫

[illegible]

तम योथा विक्रम नष्टादि पराख्ये वणगवाधी कर्म
यथा होयने निम्न पञ्च वयाय गयी केमते प्रदृष्टादि

પદાર્થ નિઃકારણોચ્ચ છે, તે પદાર્થ પણ વસ્તુમાથી બનવાથીયે
નથી કાંપિ અમ જાણે તે ઉચ્ચરમાથી બન્યા છે તે તે
વાળ પણ સાચા લાગી નથી કેમકે ઉચ્ચરને જે નેત્રપણે
માળિય તે તેથી પદમાણુ નામથી વગેરે ઉત્પન્ન કેમ થઈ
સકે? કેમકે નેત્રથી જાણી ઉત્પત્તિ થવી જ સંભવની નથી
જે ઉચ્ચરને જડ સ્વીકારવામાં આવે તે સદે તે અનર્થવાળ
હરે છે તેમ / તેથી છત્વરૂપ નેત્રપદાર્થની ઉત્પત્તિ પણ થઈ
સકે નહીં જાણે નેત્ર ઉચ્ચરરૂપ ઉચ્ચર માળિયે તે પણ જડ
કેવળ અમરરૂપ જાણુ છે તેનું ઉચ્ચર એનું બીજું નામ કહી
સતોડ રાખી લેવા તે કરતા જગત્ને જગત્ કહેવું, એ વિશેષ
થો થઈ કાંપિ પરમા આત્માદિ નિત્ય જાણીએ અને ઉચ્ચરને
કર્માદિને દુગ્ધ આપનાર માળિયે તેપણ તે વાળ સિદ્ધ જણાવી
નથી જો વિચારપર વૃદ્ધિ નસમુચ્ચય મા સાચા પ્રમાણે
આપ્યા છે

જડ છે તેને આત્મા મદદથી ન કરે તો તે શી રીતે વળગવા ચોગ્ય થાય ? અથવા દ્રવ્યકર્મનું બીજું નામ પ્રકૃતિ છે, જેને કર્મનું કર્તાપણું કર્મને જ મટેન બગાડતું થયું તે તો પૂન નિષેધી દેખાડ્યું છે પ્રકૃતિ નહીં તો અતઃ દુઃખિ મને મદદ કરે તેથી આત્મામાં કર્તાપણું વળગે છે એમ કહીએ તો તે પણ એમતે મિદ્ધ નથી અને કળ્યાદિ પણ ચેતનની પ્રેરણાવિના અતઃ મર્યાદાએ પ્રથમ કરે જ કયાથી ? ચેતન જે મને વળગ્યાનું મનન કરવા અવનબન છે છે તે અતઃ પણ છે જો ચેતન મનન મે નહીં તો કઈ તે વળગણમાં મનન કરવાનો ધર્મ નથી તે તો માત્ર જડ છે ચેતનની પ્રેરણાથી ચેતન તેને અવનબીને કઈ મદદ કરે છે તેથી તેના વિશે કર્તાપણું આરોપાય છે પણ મુખ્ય પણે તે ચેતન કમને કર્તા છે આ સ્થળે વેતાદિ દષ્ટિ એ વિચારશે તો અમાગ આ વાક્યો બ્યતિગત પુરુષના કહેવા લાગશે પણ હવે જે પ્રશ્ન કહ્યો છે તે સમજવાથી તમને તે વાક્યની વચાતમ્યના લાગશે અને જ્ઞાનિ થતપણું જ્ઞાન્યમાન નહીં થાય

જો કાંઈ પણ પ્રશ્ન આત્માનું કર્મનું કર્તૃત્વપણું ન હોય તો કાંઈ પણ પ્રશ્ન તેનું બોધૃત્વપણું પણ ન કરે અને જ્યારે એમ જ હોય તો પછી તેના કાંઈ પણ પ્રશ્નની દુષ્ટાંતો સંભવ પણ ન જ થાય જ્યારે કાંઈ પણ પ્રકારના દુષ્ટાંતો સંભવ આત્માને ન જ થતો હોય તો પછી વેદાદિ સામ્યો

સર્વદુ ખથી કય થવાનો જે માર્ગ ઉપદેશ છે તે
શા માટે ઉપદેશ છે ? ત્યાંસુધી આત્મજ્ઞાન થાય
નહી ત્યાંસુધી દુખની આત્યંતિ નિવૃત્તિ થાય નહીં,
એમ વેદાતાદિ મ્હે છે તે જો દુખ ન જ હોય, તો
તેની નિવૃત્તિનો ઉપાય શા માટે મ્હેવો જોઈએ ? અને
કર્તૃત્વપણુ ન હોય, તો દુખનું સોકર્તૃત્વપણુ ક્યાંથી
હોય ? એમ વિચાર કરવાથી કર્મનું કર્તૃત્વ હરે છે

હવે અત્રે એક પ્રશ્ન યથાયોગ્ય છે અને તમે પણ તે
પ્રશ્ન ક્યું છે કે જો કર્મનું કર્તાપણુ આત્માને માનીએ,
તો તો આત્માનો તે ધર્મ હરે અને જે જોતો ધર્મ હોય
તે ક્યારે પણ ઉચ્છેદ થવાયોગ્ય નથી અર્થાત્ તેનાથી
કેવળ જિન પદ્ધિ ચક્રાયોગ્ય નથી એમ અમિતી ઉચ્ચતા
અથવા પ્રકાશ તેમ ' એમ જ જો કર્મનું કર્તાપણુ આ
ત્માનો ધર્મ હરે તો તે નાશ પામે નહીં જેથી થવ પ્રમા
ણાસના સ્વીકાર્યાનિના એમ હરે પણ વિચારવાન હોય
તે કોઈ એક પ્રમાણાત સ્વીકારીને ખીજા પ્રમાણાસનો
નાશ ન કરે તે જીવને કર્મનું કર્તાપણુ ન હોય '
અથવા ' હોય તો તે ટીકીર થવા યોગ્ય નથી એ
આદિ પ્રશ્ન ક્યાંના ઉત્તરમાં જીવનું કર્મનું કર્તૃત્વ જણાવ્યું
છે કર્મનું કર્તૃત્વ હોય તો તે ટીકીર નહીં એમ મર્ફ સિદ્ધાન્ત
સમજવો યોગ્ય નથી કેમકે જે જે કોઈ પણ વસ્તુ મદજુ
કરી દોય તે જોડી ચક્રાય એટલે ત્યાંથી ચક્રાય કેમકે
મદજુ કરેલી વસ્તુથી મદજુ કરનારી વસ્તુનું કેવળ એકત્વ

કેમ થાય ? તેથી જીવે મહણ કરેલાં એવા જે દ્રવ્યકર્મ તેના જીવ ત્યાગ કરે તો ચર્ચ શકવાયોગ્ય છે કેમકે તે તેને સદ્ગરી સ્વભાવે છે સદ્ગજ સ્વભાવે નથી અને તે મરેને મે તમને અનાદિ જન્મ કલો છે અર્થાત્ તે કર્મનું કર્તાપણ અજ્ઞાનથી પ્રતિપાદન મ્યું છે તેથી પણ તે નિરુત્તર થવાયોગ્ય છે એમ સાથે સમજવું થટે છે જે જે જન્મ હોય છે, તે તે વસ્તુની ઉપદ્રી અર્થાત્ ની માન્યતારૂપ હોય છે અને તેથી તે દર્શનાયોગ્ય છે જેમ મુમુક્ષુનાથી જળબુદ્ધિ

મહેવાનો હેતુ એ છે કે અજ્ઞાને મરીને પણ જે આત્માને કર્તાપણુ ન હોય તો તો કશું ઉપદેશાદિ અવશ્ય, વિચાર જ્ઞાન આદિ મમજવાનો હેતુ મહેતો નથી

“સર્વ દ્રવ્ય, ફોમ, કાળ આવનો સર્વ પ્રકાર જાણનાર, શામદ્રેષાદિ સર્વ વિભાવ જેણે ફરીજી કર્યા છે તે ઈશ્વર ”

હવે અહીં આમજી જીવતું પરમાર્થે જે કર્તાપણું છે તે કહીએ છીએ —

ચેતન જે નિજભાષા, કર્તા આપસ્વભાવ, વર્તે નહીં નિજભાનમા, કર્તા કર્મ પ્રભાવ ૭૮

પોતાના સ્વરૂપના જ્ઞાનમા આત્મા પોતાના સ્વ ભાવનો એટલે ચેતન્યાદિ સ્વભાવનો જ કર્તા છે અન્ય કોઈ પણ કર્મોદિનો કર્તા નથી અને આત્મા ન્યારે પોતાના સ્વરૂપના જ્ઞાનમા વર્તે નહોં ત્યારે કર્મના પ્રભાવનો કર્તા કલો છે

પરમાર્થે તો જીવ અક્રિય છે, એમ વેદતાદિ

નિરુપણ છે અને જિનપ્રવચનમાં પણ સિદ્ધ એટલે
 શુદ્ધાત્માનું અક્રિયપણ છે એમ નિરુપણ કર્યું છે
 છતાં અમે આત્માને શુદ્ધાવસ્થામાં કર્તા હોવાથી સક્રિય
 કલો એવો સદેહ અને યવાયોગ્ય છે તે સદેહ આ
 પ્રમાણે તમાવવા યોગ્ય છે — શુદ્ધાત્મા પરયોગનો
 પરમાત્મનો અને નભાત્મનો ત્યાં કર્તા નથી, માટે
 અક્રિય કહેવાયોગ્ય છે પણ ચૈતન્યાદિ સ્વભા
 વનો પણ આત્મા કર્તા નથી એમ કો કહીએ
 તો તો પત્રી તણ કંઈ પણ સ્વરૂપ ન રહે
 શુદ્ધાત્માને યોગાક્રમ નહીં હોવાથી તે અક્રિય
 છે, પણ સ્વાભાવિક ચૈતન્યાદિ સ્વભાવરૂપ ક્રિયા
 હોવાથી તે સક્રિય છે ચૈતન્યાત્મપણ આત્માને
 સ્વાભાવિક હોવાથી તેમાં આત્માનું પશ્ચિમનું તે એકા-
 ત્મપણે જ છે અને તેથી પરમાર્થનવથી સક્રિય એવું
 વિશેષણ ત્યાં પણ આત્માને આપી સમાય નહીં નિમ્ન
 સ્વભાવમાં પશ્ચિમનરૂપ સક્રિયતાથી નિમ્નસ્થાવરનું
 કર્તાપણ શુદ્ધાત્માને છે તેથી કેવળ શુદ્ધ અવધર્મ હોવાથી
 એકાત્મપણે પશ્ચિમને છે તેથી સક્રિય મહેતા પણ હોઈ નથી
 ને વિમારે સક્રિયતા અક્રિયતા નિરુપણ કરી જ તે
 વિચારના પરમાર્થને મળીને સક્રિયતા અક્રિયતા કહેતાં
 મોટા દોષ નથી નહિત્ય સ્વતંત્ર ૧૬૫૨ આત્મા વ. ૨
 રંગદાતા હંધર ગણે લોકાનાં સર્વાં,
 એમ કહે હંધરતણ, હંધરતણ જ જાય ૮૦

ઈશ્વર સિદ્ધ થયા વિના એટલે કર્મફળભાગી નહીં. ઈર્ષ પશુ ઈશ્વર કયા વિના જાતની બાવરયા રહેવી સંભવતી નથી, એવા અજિગ્રામ પગલ નીચે પ્રમાણે વિચારવા યોગ્ય છે —

જો કર્મના ફળને ઈશ્વર આપે છે એમ યોદ્ધાએ તો ત્યાં ઈશ્વરનું ઈશ્વરપણું જ રહેતું નથી કેમકે પગલે ફળ દેવા આદિ પ્રપચ્ચમા પ્રવર્તતા ઈશ્વરને દેહાદિ બનેક પ્રકારનો સમ થવો સંભવે છે, અને તેથી માર્ગ શુદ્ધતાનો ભગ થાય છે મુખ્યત્વે જેમ સિદ્ધિ કરે એ અર્થાત્ પરબાવાદિનો કર્તા નથી જો પ બાવાદિનો કર્તા થાય તો તો સસાગની નમિ થાય કે તેમજ ઈશ્વર પાશુ પરને ફળ દેવા અર્થિન્નપ ક્રિયામા નરત તો તેને છુ પગબાવાદિના કષ્ટાપણાનો નસમ બાવ ? અને મુખ્ય ત્વ કરતા તેનું ન્યૂનતર કરે છે, તેથી તો તેનું ઈશ્વર પણું જ હોઈ વા જેવી સ્થિતિ થાય છે

વળી જીવ અને ઈશ્વરનો સ્વભાવમે માનતા પશુ અનેક મેષ સંભવે છે બનને જો ચતુર્યશ્વભાવ માનીએ તો બન્ને સમાન કર્મના કર્તા થયા, તેમા ઈશ્વર જાતાં રહે બચસા કમનુ ફળ આપનાર કર્તા રહે અને મુખ્ય મજાવ અને જીવ એક માન દેહાદિ સૃષ્ટિ રચે, અને પોતાના કર્મોનું ફળ પામવા માટે હથેલી મદલ કરે તેમજ નપમા મજાવ એ પચાય વાન દેખાતી નથી એવી વિદ્યમતા કેમ સંભવિત થાય ?

વળી છવ મર્તા ૧ થવનુ આમધર વિશેષ માનીએ
તોપણ વિશેષ આવે છે ઈશ્વર શુદ્ધ યન-ચરુરૂપ
મણીએ તા શુદ્ધ દેવ-ત્વ એવા મુખ્ય છવમા અને તેમાં
કેટ પ વા ન હોય એ અર કષ્ટ થી કર્મ ત દુજ આપ
વાનિ માય ન થવા જોઈએ આવા મુખ્ય-દેવી ૧નુ
તે કાવ મુખ જોઈએ જો ઈશ્વરને જો અશુદ્ધ દેવ-ત્વ
સ્વરૂપ મણીએ તેનો સસારી છવ જોઈ તેની તેની
શિથિ હર ત્યાં પછી સરતાં ગુજને સહવ કષ્ટથી
થાવ' અથવા દેવધારી સર્વ-ગની પેઠે તેને દેવ રી સવન
ઈશ્વર' માનીએ તો પણ સર્વ કર્મ-દાતાત્વરૂપ

વિશેષ સ્વભાવ' ઈશ્વરમાં કષ્ટ ગુજને સીધે માનવા-
ચોગ્ય થાય' અને દેહ તો નાચ પામરા ચોગ્ય છે તેથી
ઈશ્વરનો પણ દેહ નાચ પામે, અને તે મુખ્ય થયે કર્મ-દાતા
ત્વ ન રહે, એ આનિ અનેક પ્રમાણથી ઈશ્વરને કર્મ-દા-
તાત્વ કહેતા હોય આવે છે અને ઈશ્વર તેવે સ્વરૂપે
માનનાં તેનું ઈશ્વરપણું ઉત્પાદવા સમાન થાય છે

તે તે જોગ્ય વિશેષના, સમાન- દ્રવ્ય સ્વભાવ,
ગદુન વાત છે શિષ્ય આ, કહી મતેયે સાચ દે

આશંકા —તેમજ છવર જો કર્મ-દાતા ન હોય
અથવા જગત્કર્તા ન મણીએ તો કર્મ બોધવવાનાં વિશેષ
સ્થાનકો એટલે નરકાદિ મનિ આદિ સ્થાન કયાંથી હોય
કર્મો તેમાં તો ઈશ્વરનાં કૃત્વની જરૂર છે

સમાવાન —એવી આદ કા પણ કરવા ચોગ્ય નથી,

૧૫૬ મુખ્યપણે નો ઉત્કૃષ્ટ શુભ અધ્યવસાય તે ઉત્કૃષ્ટ
 દેવનો છે અને ઉત્કૃષ્ટ અશુભ અધ્યવસાય તે ઉત્કૃષ્ટ
 નરક છે શુભાશુભ અધ્યવસાય તે મનુષ્ય નિવચાર
 છે અને સ્થાન વિશેષ એટલે બધાનેકે દેવતિ એ
 આદિ બે કે છત્ર મમૂદના-કર્મદમ્પના પણ-ને પગિણામ
 -વિશેષ છે એને તે તે ગતિઓ છવના કર્મવિશેષ
 પગિણામાદિ સબંધે છે

આ વાત ધણી મહન છે ૧૫૬ અચિત્ત એવું છત્ર
 વીર અચિત્ત એવું પુદ્ગલસામર્થ્ય એના સયોગવિશેષથી
 લોક પરિણમે છે તેનો વિચાર કરવા માટે ધણો વિસ્તાર
 કરેલો ન્નેપુંએ પણ અત્ર તો મુખ્યપરીને આત્મા કર્મનો
 ભોક્તા છે એટલો લક્ષ કરાવવાનો હોવાથી સાવ સહેલે
 આ પ્રસંગ કહ્યો છે નિઝાત આશી વદ ૨ સં ૧૬૫૨
 તે જિજ્ઞાસુ છવને, ધાવ સ ગુરુ બોલ,
 તો પામે સમકિતને, વર્તે અતર શોધ ૧૦૮
 મત દરાન આમહુ તણ, વર્તે સદચરુ લક્ષ,
 લહે શુદ્ધ મમકિત તે, જેમા બેઠ ન પક્ષ ૧૧૦
 વર્તે નજર ચલાવના અનુભવ લક્ષ પ્રતીત,
 વૃત્તિ વહે નિજ સાવમા, પરમાર્થે સમકિત ૧૧૧

આત્મસિદ્ધિમા તલ પ્રમાણના સમકિત ઉત્તર્યા છે -

૧ આત્મ પુરુષના વચનની પ્રતીતિ ૩૫ આત્માની
 અપૂર્વ રચિદ, સ્વચ્છદનિરોધપણે આત્મ પુરુષની ભક્તિ
 ૩૫ એ પ્રથમ સમકિત કહ્યું છે

૨ પરમાર્થની રૂપરૂ અનુભવામે પ્રતીતિ તે સમ
કિતનો ખીન્ને પ્રમાર મ્હો છે

• નિર્વિક ૫ પરમાર્થઅનુભવ તે સમકિતનો ત્રીન્ને
પ્રમાર મ્હો છે

પરેનુ સમકિત ખીન્ન સમકિતનુ કારણ છે ખીન્નુ
સમકિત ત્રીન્ન સમકિતનુ કારણ છે ત્રણે સમકિત વીત
ત્રણ પુરે માન્ય કર્યા છે ત્રણે સમકિત ઉપાસવાયોગ્ય
છે સત્કાર કરવાયોગ્ય છે ભક્તિ કરવાયોગ્ય છે

ત્રણે સમકિતમાથી એમે તે સમકિત પામ્યાથી જીવ
વધારેમા વધારે પદ જાવે મોક્ષ પામે જન્મ-મરણ તે જાવે
પણ મોક્ષ થાય અને જો ત સમકિત વમે તે વધારેમા
વધારે અર્ધપુદ્ગલપરાવર્તન મળસુધી સ સાર પરિભ્રમણ
મરીને પણ મોક્ષ પામે સમકિત પામ્યા પછી વધારેમા
વધારે અર્ધપુદ્ગલપરાવર્તન સ સાર હોય

જગતવ તીર્થ કરના નિમ મ-નિર્મ મિત્રીઓ આવક
તથા આરિકાઓ કર્મ સનને જીવાજીવનુ જ્ઞાન હતુ તેથી
તેને સમકિત કરુ છે એવો સિદ્ધાંતનો અભિપ્રાય નથી
તેમાથી કે જીવોને તીર્થ મ્હો સાચા પુરુષ છે સાચા
મોક્ષમાર્ગના ઉપદેશ છે જેમ તે મ્હો છે તેમ જ મોક્ષમાર્ગ
છે એવી પ્રતીતિથી એવી રચિથી અને શ્રીતીર્થ કરના આશ્ર
વધી-નિવધી-સર્મા ન મ્હો જ એવી પ્રતીતિ એવી રચિ
અને એવા આશ્રવનો તથા આગ્રાનો નિશ્ચય છે ને પણ
એક પ્રકારે જીવાજીવના જાનસ્વરૂપ છે પુરુષ સાચા છે અને

તેની પ્રતીતિ પણ આવી આવી હતી તેમ આ પરમ
 કૃપાળુ મહે છે તેમ જ મોક્ષ માર્ગ છે તે જ મોક્ષ માર્ગ
 હોય તે પુન્યના લક્ષણાદિ પણ વીતરાગજીની સિદ્ધિ
 કરે છે જે વીતરાગ હોય તે પુરુષ વચ્ચે પણ હોય
 અને તે જ પુન્યની પ્રતીતિએ મોક્ષમાન મુક્તિ
 મેળવે તેથી સુવિચારણા તે પણ મહત્વનું
 મોક્ષમાને હવાઈવતુ જ જ્ઞાન છે તે મહત્વનું
 મેળવે અને તે આશ્રયથી પગી રમણ મિત્ર મહિ
 હવાઈવતુ જ્ઞાન અનુક્રમે માય છે તથાજ કૃપા
 આજી હિપાસવાથી રામ અને કૃપા મહત્વ વીતરાગજી
 માય છે તથાજ સ પુરુષના પ્રત્યક્ષ મેળવે વિના જ
 સમન્નિ આવતુ મહત્વ છે નસ પુરુષના વચનરૂપ સમન્નિ
 મોક્ષ પૂર્વે આશ્રય હોય એવા હવે સમન્નિ મહત્વ
 સભવે છે અથવા મોક્ષ એક આશ્રય પ્રત્યક્ષમાને વેળ
 નના હેતુથી મોક્ષ હવે સમન્નિ માર્ગ મારવે છે
 સમાપ્ત

શ્રીમત વીતરાગ ભગવાનની વિશિષ્ટતાએ
 હૃદયો અને અચિત્ત ચિત્તરૂપે પરમ
 હિતકારી, પરમ અભુત, સર્વ વસ્તુ સેવા
 આત્મતિક કૃપા કરનાર, સર્વ આત્મ સ્વરૂપ,
 એવો સર્વોત્કૃષ્ટ સાક્ષી સર્વ વસ્તુની વિ
 કાળ જનન વર્તો

શુદ્ધિ

પૃષ્ઠ	પામિ	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૫	૧૮	જનની	જનની
૮	૧	માત્ર	માર્ગ
૧૦	૨	મુક્તાનદાન	મુક્તિનિવાન
૧૦	૫	સખ્દના	સખ્દની
૧૫	૧૮	સૌ	સૌ
૨૫	૮	કર્મ	કર્મ
૩૪	૭	મ	કર્મ
૪૮	૪	આરત્રનો	આરત્રનો
૩૬	૧૫	પરમાર્થથી	પરમાર્થથી
૩૬	૧૬	અતન્મદેશાત્મક	અતન્મદેશાત્મક
૪૧	૬	તદ	તેહ
૪૭	૨૦	પશુ તેમ	પશુ તેમ.

